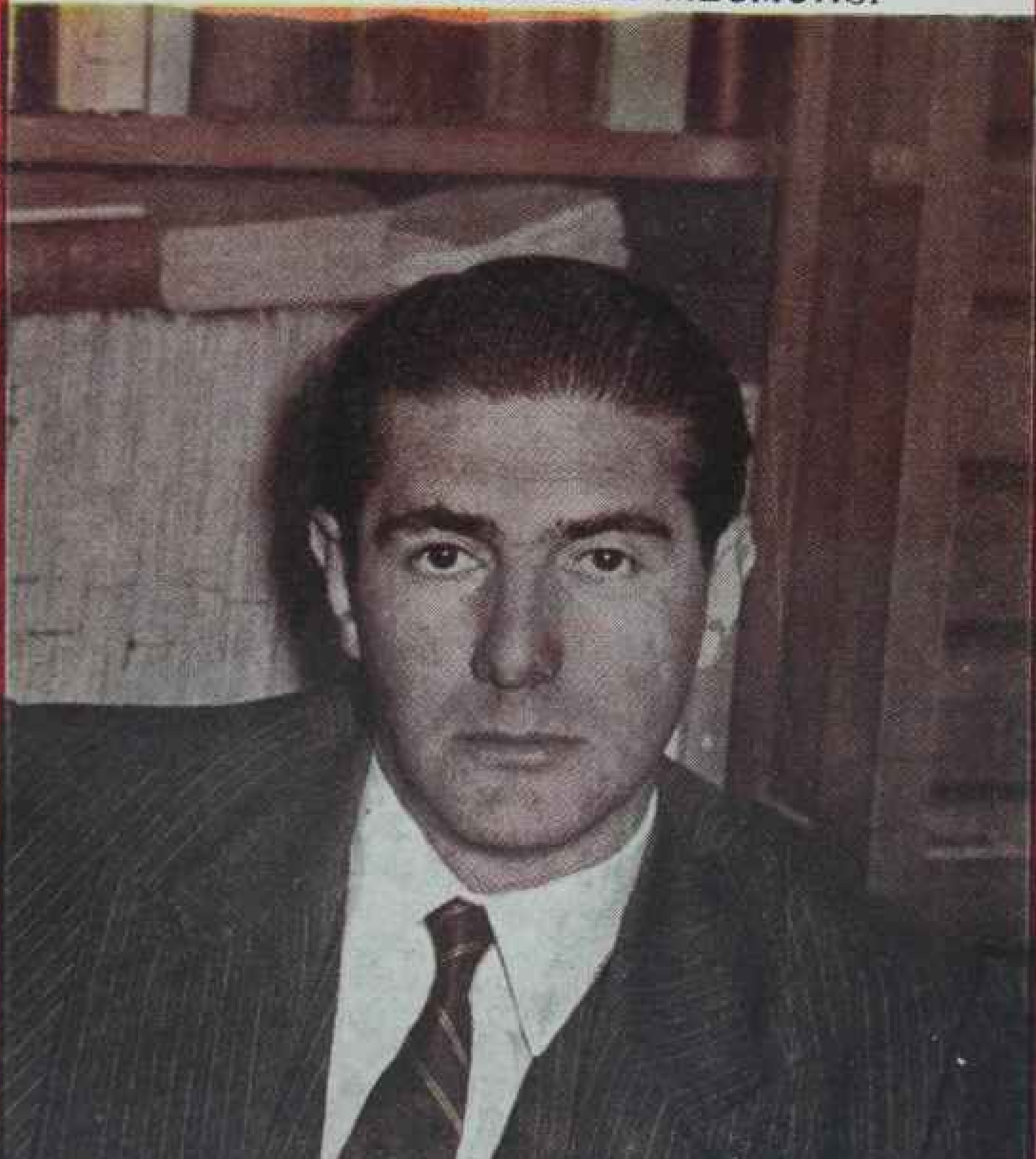
2 HAZİRAN 1956 Sene : 3, Cilt : VII, Sayı : 108

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Gilt: VII, Sayı: 108

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat: 3 Daire: 7

P. K. 682 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş:

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumî Neşriyat Müdürü :

Hamdi AVCIOĞLU

*

Bu *nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :*

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	: 6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	: 12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	: 24 lira

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak resmimiz

Orhan Köprülü

Okumuş adam

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Son zamanlarda pek çok kimse, iktidarın mesuliyet mevkilerine getirilen bazı şahsiyetlerin nasıl değişiverdiklerini hayretle müşahededen kendini alamıyor. Bırakınız muhalefette geçirilen günleri, hatta sadece milletvekili sıfatı taşınırken söylenilen sözler, müdafaa edilen fikirler unutuluyor ve makam, bambaşka insanlar yaratıyor. Bir politikacı görüyorsunuz, kendisine bakanlık teklifinin arefesinde ispatçıların prensiplerini benimsemiştir. Onlara katılması bir gün meselesidir. Hattâ arkadaşlarını aynı yola teşvik etmektedir. İki gün sonra, o politikacıyı tanımanız imkânsızdır. Ağzında dolaşan laflar "parti tesanüdü", "müşterek tehlike karşısında birleşme", "yıkıcı cereyanlara cephe alma" veya "ihanete uğrayan partiyi koruna endişesi" dir. Bu lafları icraat takip ediyor. Bir icraat ki, milletvekiliyken başkalarının tenkid edilen icraatının ta kendisidir. Bu, niçin böyle oluyor? Niçin binde, bakanlık makamında geçirilen veya geçirilecek kısa bir an politikacıları başka politikaların şampiyonu haline getiriyor?

Zira batı demokrasilerinde vaziyet başkadır. Kabinelere insanlar, fikirlerini değiştirerek girmezler. Bilakis onlara, fikirlerinin tatbik sahası bulacağı taahhüt edilir. Gerçi orada, bizim bir çok meselemiz halledilmiştir. İngilterede veya Fransada muhalefete küfür edilip edilmemesi bahis mevzuu dahi değildir. Demokrasinin totaliter kanunlarla yerleştirilebileceği fikri, ancak tımarhanelerde "ben Napolyonum" diyenlerin ağzına yakışır. Toplantıları tahdit, basına baskı, hakimleri işinden atma hatır veya hayale getirilmez. Ama herkesin muayyen meselelerde fikri vardır ve politikacılar ancak benimsedikleri fikirlerin icracısı olmayı kabul ederler. Taahhüt edilen imkân ortadan kalkınca da, istifalarını vermekte zerrece tereddüt etmezler. Parti tesanüdü, müşterek tehlike karsısında birlişme, yıkıcı cereyanlara cephe alma, ihanete uğrayan partiyi koruma endişesi... Bunlar, fikirlerinden dönen insanlara gece yataklarında dahi vicdan rahatlığı temin etmez.

Misali tek parti ekseriyetiyle idare olunan İngiltereden de, koalisyon hükümetlerine iltifat eden Fransadan da alabilirsiniz. Chamberlain kabinesinin Dışişleri Bakanı Eden, Başbakanın İtalyaya karşı takip ettiği politikayı tasvip etmeyince çekilmekten başka şey düşünmemiştir. Chamberlain da, Eden de aynı partinin adamlarıydı. Hatta o sırada Başbakanı şiddetle tenkid eden Churchill de aynı partidendi. Parti demek, liderin fikrinde insanlar topluluğu demek değildir. Elbette ki ekseriyet lider gibi düşünmektedir, daha doğrusu lider ekseriyetin düşüncesinin tercümanıdır , ama başka kanaatte olanlar icranın mesuliyetine katılmazlar. Bilakis kendi fikirlerini ekseriyete kabul ettirmede uğraşırlar. Nitekim Eden çekildikten bir kaç sene sonra, Muhafazakar Partinin ekseriyeti Eden'in yoluna gelmiştir.

Fransada da bir Chaban-Delmas başbakanıyla prensip ihtilafına düştüğünde, şapkasını çıkarıp "Allahaısmarladık" demekten geri kalmamıştır. Demokrasilerde bakanlıklar, kılık değiştirip rol yapmak için çıkılan sahneler değildir. Nitekim aynı Chaban-Delmas başka şartlar altında yeniden bakanlığa getirilmiştir.

Keramet neredendir?

Keramet orada, politikacıların demokratik rejime olan inançlarındadır. Bakanlık yolu daima, herkese açıktır. Bir kabiliyet gösteren, Meclis içinde "ministrable = bakan olabilir" payesi elde eden her politikacı er veya geç bakanlığa geleceğinden emindir. Bakanlıklar ancak hakiki kıymetler arasında taksim edilir ve bunları sebil gibi dağıtmak bahis mevzuu değildir. Fikirlerinin o gün için ekseriyet partisinde rağbette olmadığını gören adam, bir bakanlık kapabilmek uğrunda fikirlerini terketmez. Bilakis, kendi gününü bekler; onan gelmesi yolanda mücadele eder. Politik hayat, bakan olunduğunda bitecek değildir. Elbette ki bakanlık, orada da her iyi politikacının gayesidir. İhtirassız politika olur ma? Ama bugün uğrunda, koca bir istikbali feda etmek akıl karı değildir. Bu başbakan gidecek, başka bir başbakan gelecektir. Bu parti gidecek, başka bir parti gelecektir. Mesele rejime inanmaktır. Eğer insan "beni ancak bu başbakan bakan yapabilir" diye düşünürse kendi fikirlerini onunkilerle değiştirmesi tabiidir. Ne var ki, böyle hareket edildiğinde politik hayata fatiha okumaktan başka yapacak iş kalmaz. Politikacı şahsiyetini kurban etmiştir. İlâhı yıkıldığında, o da ortadan silinecektir. Bizde görülen, işte bu manzaradır.

Milletvekillerini görüyoruz. Bakan Memiş beyin zihniyetini, icraatını, prensiplerini şiddetle yermektedir. Sonra kendisi bakan oluyor. Aaa, bir Memiş bey gitmiş, bir Memiş bey gelmiştir. Hani o güzel sözler, hani tatlı vaadler, hani erkeklik iddiaları.. Hepsi, hepsi bir otomobilin tekerlekleri altında kalıp ezilmiştir.

Kırmızı plakalı bir otomobilin..

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

D.P.

Hayal âleminde

Bu hafta salı günü, öğle vakti, Ankarada Bahçelievler yolundaki Saadet apartmanının önünde muazzam bir siyah Cadillac durdu. Otomobil o kadar büyüktü ki gelip geçener başlarını ondan yana çevirdiler. Hele kırmızı plâkasının üzerinde 002 yazılı olduğunu görenler büsbütün alâkalandılar. Araba Başbakanlığın makam arabasıydı. Şoför indi ve kasketini çıkararak arka kapıyı açtı. Herkes Adnan Menderesin görüneceğini sanıyordu. Halbuki otomobilden Fuat Köprülü çıktı. 002 numaralı araba ve Fuad Köprülü.. Bir kaç kişinin zihninden, "acaba İstanbul Üniversitesi talebesinin arzusu tahakkuk mu etti" suali geçti. Fakat böyle bir şey bahis mevzuu değildi; Kurucu Profesör, Başbakanlık otomobiline Adnan Menderesin lütufkarlığı sayesinde ve muvakkaten binmişti. İstanbuldan Cumhurbaşkaniyle o gün gelmiş ve hava meydanında Başbakan tarafından karşılanmıştı. Sonra beraberce Başbakanlığa gidilmiş, orada kısa bir görüşme yapılmıştı. Dışişleri Bakanlığının 007 numaralı otomobili İstanbulda bulunduğundan öğle vakti, Başbakan Adnan Menderes kendi arabasının Fuad Köprülüyü istediği yere bırakması için emir vermişti. Saadet apartmanında Dışişleri Bakanının 85 yaşındaki, cin gibi akıllı ve memleketin gidişini hiç beğenmeyen, oğluna mütemadiyen kakaza eden, kendisinden muhalefet yıllarında bunun için mi mücadele ettiğini soran validesi oturuyordu.

Fuad Köprülünün, İstanbuldan gelir gelmez validesini ziyareti çok tabiiydi. Ama Başbakanın o gün öğleden sonraki grup toplantısına ne kadar ehemmiyet verdiğini bilenler Menderes - Köprülü görüşmesinin bu kadar kısa kesilmesi karşısında hayrete düşmekten, kendilerini alamazlardı. Eğer takvimin yapraklarını geri döndürmek kabil olsaydı da biz geçen senede bulunsaydık, böyle bir günde Menderesle Köprülüyü mutlaka Ankara Palasta beraberce yemek yerken görürdük. İki kurucu arasındaki münasebetlerin o zamandan bu yana çok değişmiş olduğunda zerrece şüphe yoktu.

Adnan Menderes
Kendini düşünüyor

Hazırlanan grup

D.P. Meclis grubunun öğleden sonraki toplantısı, dikkatle hazırlanmıştı. Bir gün evvelden Genel Başkana yakın olan milletvekillerine telefonlar edilmiş, Meclise gelmeleri lüzumu bildirilmiş, mühim meselelerin görüşüleceği söylenmişti. Buna mukabil, kendilerine "Yaylacı" adı takılan ve umumiyetle antidemokratik gidiş aleyhinde vaziyet alan milletvekilleri de bir şeylerin döndüğünü haber almışlardı. Fakat birincilerin organize olmalarına mukabil, ikinciler başı boş vaziyetteydi. Evvelâ kendilerim çekip çeviren bir liderden mahrumdular. Sonra partinin Genel Başkana bağlı Haysiyet Divanı, başlarında Demoklesin kılıcı gibi bekliyordu.

Gruba Adalet Bakanının, basın hakkında sert hükümler ihtiva eden bir tasarı getireceği biliniyordu. "Yaylacı" lardan bir kısmı sabahleyin kendi aralarında toplandılar. Ne yapacaklardı? Kati bir karar veremediler. İçlerinden çoğu, öğleden sonraki celseye katılmamayı uygun buldu. Zaten ekserisi, böyle günlerde gözden uzak kalmayı tercih ediyordu. Bu suretle nem vicdanlarım rahat tuttukları kanaatindeydiler ve hem de mesuliyete iştirak etmediklerini sanıyorlardı. Halbuki milletin kendilerini Meclise bunun için göndermediği muhakkaktı. Buna mukabil Genel Başkanın taraftarları, saf halinde toplantıda hazırdılar. Tedbir-

D.P. Grubu toplantı halinde
Vazife duygusu/

D A V A M I Z

Mecmuamız aleyhinde açılan yeni bir dâvanın duruşmasına geçen haftanın sonunda, perşembe günü Ankarada Topla Basın Mahkemesinde başlanmıştır.

Celse açıldığında başkan, Savcılığın iddianamesini okumuştur. Bu iddianamede. Akis mecmuasında çıkan, Çankayada tertiplenen bir toplantıya aid yazının ve bilhassa kullanılan resim altlarının kasdi mahsusla yazıldığı, bunların ammeyi heyecan ve telaşa verecek mahiyette olduğu ileri sürülüyordu.

Bunun üzerine Başkan mecmuanın Yazı İşleri Müdürü Yusuf Ziya Ademhandan ne diyeceğini sormuştur. Yusuf Ziya Ademhan yazının Çankayadaki bir eğlence toplantısının havadisi olduğunu, böyle bir eğlencenin tertiplendiğinin duyulmasının ammeyi niçin heyecan ve telaşa vereceğini anlamadığını, kaldı ki haberin daha evvelce başka gazeteler de de çıkmış bulunduğunu, Akis'in ise sadece daha fazla tafsilât verdiğini bildirmiştir. Ademhan bu yazının ve resim altlarının kasdi mahsusla yazıldığı isnadını da reddetmiş, bilâkis kullanılan dilin realistliği üzerinde durmuştur.

Başkan, Yusuf Ziya Ademhandan havadisin doğru olup olmadığını, Çankayada hakikaten böyle bir eğlence toplantısının yapılıp yapılmadığını sormuş. Akis mecmuasının Yazı İşleri Müdürü toplantının yapıldığını teyid etmiştir. Başkan havadisin mecmuaya nasıl geldiğini de öğrenmek istemiş, Yusuf Ziya Ademhan Akisin bir istihbarat kadrosuna sahip bulunduğunu, üstelik haberin dikkatle tahkik ve teyid olunduğunu, mecmuada ondan sonra neşredildiğini bildirmiştir.

Bu sırada müdafaa avukatı Sahir Kurutluoğlu söz almış, savcının bir iddia ileri sürdüğünü ve bunu ispatla mükellef bulunduğunu belirterek bahis mevzuu yazının algin ammeyi heyecan ve telâşa getirdiğini savcıdan sormuş, bunun delillerinin ne olduğunu öğrenmek istemiş, isnadın neye dayanılarak yapıldığının cevabını taleb etmiştir. Sahir Kurutluoğlu, toplantının hakikaten tertiplendiğini, yazılanın tek bir satırının dahi yalan olmadığını ispat etmek için müdafaa şahidi olarak gerekirse o toplantıya katılan Bakanları veya saz, ses sanatkârlarını, zabıta memurlarım şahid gösterebileceklerini hatırlatmış, fakat evvelâ savcının iddianamesini tavzih etmesini ve delillerini ortaya koymasını istemiştir. Savcı bu talebe karşılık olarak elinde, mecmuada çıkan yazıdan başka delil bulunmadığını beyan etmiştir. Sahir Kurutluoğlu "başka bir delil yok mudur?" diye sormuş ve savcıdan "hayır" cevabını almıştır.

Bunun üzerine mahkeme, Çankayadaki toplantının bir kabine toplantısı olmadığını bildiren Başbakanlık tebliğini muhtevi Anadolu Ajansı bülteninin ve haberi veren diğer gazetelerin celbi için danışmayı haziranın 28 ine bırakmıştır.

leri, tezahüratla tasvip edeceklerdi, İşin propagandası günlerden beri yapılmaktaydı. Bir çok milletvekiliyle bizzat Menderes konuşmuştu.

Hatırlanan horoz şekeri

D. P. Meclis Grubunun azalarına, bir hayal âlemi takdim edilmişti. Bugün sert tedbirlerin alınmasına zaruret vardı. Diktatörlüğe gidilmek istenmiyordu, ama 1958 e kadar iş başında kalacak olanlarla rahat çalışma imkânlarının temini lazımdı. Basın ile muhalefet eleleydi. İktidarı yıkmak istiyorlardı ve bu gaye uğrunda bir tezvir makinesi kurmuşlardı. Vatan sathından sükûnet kalkmış, vatandaşlar birbirlerine düşman edilmişti. Kalkınmamızın mesut neticeleri görülmemezlikten geliyor, sadece sıkıntılardan bahsediliyordu. Bu, böyle davam edemezdi. Fitne artık, muhakkak dinmeliydi.

Ancak bu antidemokratik tedbirler, muvakkat olacaktı. Bir defa sükûnet iade olunduktan ve başlar dinlendikten sonra, 1958 e doğru tahditler yavaş yavaş kaldırılacak ve seçimlere tamamiyle hür bir hava içinde gidilecekti. Menderese yakıtı çevrelerin ağzındaki lâf şuydu:

"— Bugün, milletvekilliğine itirazları kim inceliyor? Yüksek Seçim Kurulu! Bu, kimin eseri? Adnan Menderesin-! Tam 1054 seçimlerinin arefesinde böyle bir tedbiri getirip, seçimlere demokratik bava içinde girmedi mi? Şimdi de aynı şekilde davranacak. Seçim zamanına kadar iktidara huzurla çalışmak imkânı sağlanacak, 1958 in başında, seçim sathı mailine girildiğinde hürriyetler iade olunacak. 1958 seçimlerini bu suretle kazandıktan sonra da en ileri memleketlerin en demokratik mevzuatı derhal getirilecek."

Böylece D.P. Meclis Grubunun azalarına, Kalkınma hikâyesinden sonra yeni bir hikâye anlatılıyordu. Nasıl, kalkınmanın harikulade meyvaları "kısa bir zaman" sonra görülecek ve şafak atacaksa, aynı şekilde demokrasi yolunda da mükemmele "seçimlerden sonra" kavuşacaktık. Bu propagandanın eşinin 1954 ten evvel de yapıldığı unutulmamıştı. Hakikaten Adnan Menderes meşhur 6334 sayılı kanunu getirirken bir intikal devresinin zaruretlerinden bahsetmiş, demokrasiye olan aşkını ilan etmiş, tedbirin ancak huzur sağlıyacağını söylemişti. İntikal devresi o zaman 1864 te bitecekti. Şimdi, tarih 1958 olarak değiştirilmişti.

Yeni hikâyeyi dinleyen bir çok milletvekili "Peki, neden bunlar şimdi yapılmıyor" diye düşünmekten kendini alamadı. Ne var ki, bu suali yüksek sesle soran çıkmadı. Zira Cemal Köprülü hadisesi, pek yakındı ve bu hadise karşısında reaksiyon göstermesi en tabii olan D.P. ileri gelenleri inanılmaz bir sükût içindeydiler. "Yaylacı" 1ar, konuşmaları lâzım gelenler susarken, kendilerinin niçin ortaya atılacaklarım anlamadıklarından salı günü öğleden sonra kenarda kalmayı tercih etmişlerdi.

İnanmak ihtiyacı

Diğer milletvekillerine gelince, bunların bir çoğu kendilerini tedbirlerin doğruluğuna inandırmak ihtiyacındaydılar. Memleketteki havanın ne olduğu hususunda sarih fikirleri vardı ve D.P. nin yeni bir seçimde iktidarı muhafaza edeceğinden katiyen emin bulunmuyorlardı. Bu bakımdan şiddet tedbirlerini, bir kurtuluş çaresi olarak görenler ve onların üzerindeki şekerli ciladan başka şeyi farketmemek isteyenler mevcuttu. Kaderlerini Adnan Menderesin kaderine bağlamışlardı. Zannediyorlardı ki liderin tavsiye ettiği yol en iyi yoldur ve iktidar bu suretle muhafaza edilebilir. Görmüyorlardı ki bunlar denenmiş ve muvaffak olamamış çarelerdir ve memlekette zoraki bir sessizlik temin etmek ancak ve ancak iş başındakileri biraz daha rahatsız edecektir. Anlamak istemiyorlardı ki sükûnet, yükseltilecek bir itiraz olmadığı zaman makbuldür. Bilâkis itirazlar mevcutken ve fakat bunların ifadesi imkânı ortadan kaldırılmak suretiyle ortalık sessizliğe boğulmuşken insanın altındaki sandalye dikenliymiş hissini verir.

İşte grup toplantın böyle karışık bir hava içinde açıldı.

Bir demokrasi anlayışı

Milletvekilleri salona, ellerinde bir broşürle girmişlerdi. Broşürde muhalefetin ithamları toplanmıştı. Başkanlık kürsüsünü Halûk Saman işgal ediyordu. İlk sözü Adalet Bakam Prof. Hüseyin Avni Göktürkün aldığı görüldü. Hukuk Profesörü sayın bakan demokrasimizin kurtulması için bir takım tedbirlerin alınması zaruretinin ortaya çıktığını beyan ediyordu. Basın susturulmalıydı. Daha doğrusu basın, istenileni yazan istenilmiyeni yazmayan bir alet haline getirilmeliydi. Hukuk profesörü bakan üstelik demokratik memleketler mevzuatının da incelendiğini ve tedbirlerin oradan alındığını bildirdi. İfadesine göre, dünyanın hiç bir yerinde basın bizde olduğu kadar bası boş bırakılmamıştı.

Hukuk profesörü bakan, düşünülen tedbirlerin ne olduğunu da kısaca bildirdi, Hem cezalar artıyor, hem

yeni suçlar ihdas ediliyor, hem yeni mesuller çıkarılıyor ve hem de tahditler konuluyordu. Hukukçu profesöre göre basın hürriyeti ancak bundan sonra Türkiyede gerçekleşebilecekti. Bir çok milletvekili tekliflerin yem bir Takriri Sükûndan başka şey olmadığını kolaylıkla anladı.

Hukukçu bakam kürsüde D.P. grubunun en mümtaz azaları sırayla takip ettiler. Evvelâ Ahmet Gürkan dinlendi. Ahmet Gürkan tedbirlerin geç bile kalmış olduğunu beyan ediyordu. Şereflere, ulu orta tecavüz ediliyordu. Daha bile çok şiddet lâzımdı. Ondan sonra Fahri Ağaoğlu ve Hamdi Sancar hükümeti yürekten tebrik ettiler. Hepsi, alınacak tedbirlerin bile basına az olduğunda müttefiktiler. Onlara Reyhan Gökmen» oğlu da katıldı. Bu arada kürsüye grubun başkanı Dr. Burhaneddin Onat da çıktı. Burhaneddin Onat düşünülen tedbirleri tamamiyle tasvip ediyordu. İhtimal ki kendisine has melodramatik edasiyLe bunu ifade edecekti. Fakat sıralardan lâf atıldı, kızdırıldı. O da, ufak bir tartışma sonunda, grubun artık kendisine itimad etmediği neticesine vardığı beyaniyle istifa ettiğini bildirdi. Bu suretle, "Grup hareketi" diye bilinen ve bir kaç ay evvel Menderes III. kabinesinin devrilmesiyle neticelenen hadisenin kahramanlarından biri cüretini basıyla ödüyordu. Ama, grup başkanlığına getirildiğinden bu yana Burhaneddin Onatin hareketleri, böyle bir makama geçmek için gerekli politik inceliğe malik bulunmadığını zaten göstermişti. Daha işin başında anlaşılmıştı ki Grubun, başkanlığa daha iyi politikacıyı getirememiş olması hareketi kısa zamanda bir sa-

Fuad Köprülü

Seçkin adam

Kapaktaki politikacı

Orhan Köprülü

Aylar var ki bir isim, Türkiyede gazetelerin birinci sayfasını devamlı şekilde işgal ediyor. Bir istatistik yapılsa kolayca görülecektir ki Orhan Köprülü, bu işte Adnan Menderesi, İsmet İnönüyü, Osman Bölük başıyı geride bırakmış ve "Marilyn Monroe'ya çok yaklaşmıştır. Orhan Köprülü istifa ediyor, Orhan Köprülü istifa etti, hayır daha etmedi, etti, ortadan kayboldu, beyanat verdi, beyanat vermedi, D.P. Genel İdare Kurulu Orhan Köprülünün istifasını kabul etti, hayır etmedi, etti, hayır etmedi, Orhan Köprülü vazifesi başına döneceğini söyledi, Orhan Köprülü öyle şey söylemedi, Orhan Köprülü bir beyanat yaptığını tekzip etti, hayır Orhan Köprülü bir beyanat yaptığını tekzip ettiğini tekzip etti... Bu hikâyeyle son zamanlarda yarışabilecek tek hadise, Prenses Margaretin Albay Townsend ile evlenip evlenmemesi meselesidir. O dava da uzun sürmüş, çeşitli haberler arasında okuyucu bunalmıştı ama, aşk macerasının neticesi bugün herkes tarafından öğrenilmiştir. Halbuki şu satırların yazıldığı sırada Orhan Köprülü macerası, klâsik tabirle bütün esrarını muhafaza ediyordu.

Gazeteler Kurucu Profesörün oğlundan bu şekilde bahsederken, Ankarada bazı zevat hop oturup hop kalkıyor ve koca partinin bir çocuğun elinde oyuncak olduğundan şikâyet ediyordu. Bu ne maskaralıktı, bu ne garip durumdu! Fakat böyle söyleyenler, meseleyi halletmek ellerinde olduğu halde hareketsiz kalmayı tercih ediyorlardı. Zira Orhan Köprülü bir şahıs olmaktan çıkmış, bir sembol mahiyeti almıştı. Orhan Köprülü meselesinin hal edilme tana D. P. 1-çinde bir çok karışıklığı çözebilecekti. Halbuki bahis mevzuu zevat, o karışıklığı devam ettirmeyi şimdilik daha faydalı görüyorlardı.

Orhan Köprülüden çocuk diye' bahsediliyordu ama, bu genç adam: 35 yaşındaydı ve ne yaptığını gayet iyi biliyordu. Sinirleri sağlam görünüyordu ve kafası omuzlarının üzerine sağlam şekilde yerleştirilmişe benziyordu. 1921 de Akbıyıkta Köprülülerin meşhur konağında dünyaya gelmişti. Tahsilini Feyziati ve Pertevniyal liselerinde yapmış, müteakiben İstanbul Edebiyat Fakültesinde okumuştu. Aileden gelen bir merakla, mezuniyetinden sonra aynı Fakültede Türk Tarihi asistanlığına giren Orhan Köprülü 1930 de doktorasını vermiş, 1951 de de fakültenin müsaadesi ve babasının parasiyle Londraya ihtisas yapmaya gitmişti. Dışişleri Bakanının oğlu İngiliz başkentinde Bayswater denilen mütevazi mahallenin mütevazı bir pansiyonunda 1953 sonuna kadar kalmış ve tahsilini tamamlamıştı. Dönüşünde kendisini askerlik bekliyordu. Vatani vazifesi 1955 nisanına kadar sürmüştü ve Orhan Köprülü aynı senenin haziranında D.P. nin İstanbul İl Başkanlığına getirilmişti.

Orhan Köprülü bir ilim adamıydı ama, dünyadan elini ve eteğini çekmişlerden değildi. D.P. hareketine daha muhalefet yıllarında bilfiil katılmış, babasının yardımcısı olmuş, bir ihtisas da orada yapmıştı. Bilhassa İstanbul teşkilâtının girdisini çıktısını iyi öğrenmiş, kendisine sağlam bir isim temin etmişti. Bütün Köprülüler gibi o da, her şeyden çok nüfuz tacirlerinin düşmanıydı ve dünyada bir partiyi yıkmak için bu ticarete müsamaha göstermekten iyi çare bulunamıyacağını biliyordu. 1955 haziranında İstanbul başkanlığına getirilmesi de, açılan böyle bir mücadelenin sonunda olmuştu. 1954 yazında Sarolistler teşkilâtı ellerine geçirmişlerdi; 1955 yazında Köprülüler onları püskürttüler. Fakat mücadele bitmemişti ve parti içinde huzursuzluk dinmemişti. Bunun başlıca sebebi. Genel Merkezde cereyan eden kulis faaliyetiydi. Genel Merkez, ve Genel Başkan -, Orhan Köprülüden memnun değildi. İstanbula müfettişler gönderildi. Bunların faaliyeti bir tek şey ispat etti: Orhan Köprülünün haklı olduğunu. D.J. bir hamleye muhtaçtı. İktidarın icraatı, partiyi takatsiz bırakmıştı. Halk sıkıntı ve ıstırap içindeydi. Orhan Köprülü görüşlerini Ankaraya bildirdi.

İşte, istifa etti, ediyor, etmedi, edecek lâfları bu karışıklığın neticesiydi. Fakat Orhan Köprülü durumu gayet iyi idare etti, gerektiği zaman ortaya çıktı, alâkayı daima kendi üzerinde topladı, fikirlerinin ne olduğuna herkese belli etti, fakat açıkça cephe almıyarak ihraç tehlikelerinin yanından ustalıkla geçmeyi bildi. Hâlâ da bir ip cambazı maharetiyle kendi fikirlerini partisine kabul ettirmeye, onu doğru yola getirmeye çalışmaktadır.

Her şey göstermektedir ki genç Köprülü, İngilterede sadece tarih ihtisası yapmamıştır. Zira kullandığı metodlar, bir demokraside samimi, fakat lidere muhalif partililerin taktiğidir. Bakalım bu, D. P. gibi kaba kuvvet gösterilerinin revaçta bulunduğu bir teşekkülde daha ne zamana kadar sökebilecek!

Burhanettin Onat
Sıfırdan sıfıra

tam köpüğüne döndürecektir. Nitekim bu tahakkuk etti ve Menderes sırf kendisine muhalif milletvekillerinin iyi organize edilmemesi ve onlara manevi liderlik yapabilecek Köprülülerin, ökmenlerin sükûtları, hareketsizlik ve çekingenlikleri yüzünden hakimiyetini tekrar kurdu.

Grub hareketinin bundan başka manası yoktu.

Menderesin telâkkileri

Toplantının sonunda Menderes de konuştu. Basından ve muhalefetten şikâyetçiydi. Kanaatince memlekette her şey iyiydi, fakat basın ve muhalefet bunları kötü gösteriyordu. O kadar ehemmiyet verdiği kalkınmadan gazetelerde katiyyen bahsedilmiyordu. Buna makabil, sıkıntılar büyütülüyor ve halk tahrik ediliyordu. Halka, inancı kaybettirilmişti. Derhal anlaşıldı ki Menderese göre Demokratik basın, kendisini metheden basındır ve Başbakan methedilmemenin, tenkid olunmanın tahammülsüzlüğü içindedir. Tedbirler bunu temin maksadiyle getiriliyordu. Fakat Adnan Menderes böyle konuşmakla bir memleketi demokratik rejimle idare etmenin güçlüğünden şikâyetçi olduğunu ispat etmiyor muydu? Bahsettiği mahzurlar demokratik memleketlerde devlet adamlarının karşılaştıkları tabii mahzurlardı.

Bütün müzakerelerde hükümetin, milletvekillerini okşadığı görülüyordu. Gazeteler milletvekillerine karşı da hürmetsiz davranıyorlardı, onların da tekziplerini, tavzihlerini doğru dürüst basmıyorlardı. Bu, ne demekti? Yeni tedbirler hepsini önliyecekti.

Milletvekilleri bu sözlerin ateşi içinde kanun teklifinin prensibinin, adet hilâfına niçin evvelâ gruba getirildiğini gözden kaçırdılar. Halbuki böylece, tedbirleri grup istemiş oluyordu. Menderes ise. kendiliğinden, grubun isteklerini yerine getirmekten başka iş yapmamış hükümet başkanı mevkiine salıyordu. Mesuliyet, gruba raci oluyordu. Artık kimse Menderese, "diktatörlüğe hevesli" diyemezdi ya... Nitekim Başbakan ertesi gün, İçişleri Komisyonunda milletvekillerinden mal beyanında bulunmalarım isteyen ve Muammer Alakant tarafından verilmiş olan takririn reddini hükümet adına isterken milletvekillerinin de iş yapmak, zengin olmak, milyon kazanmak hakkına sahip bulunduklarım belirtecek, zaten Demokrat Parti Türkiyesinde herkesin zengin bulunduğunu bildirecekti. Eee, Hacı Bekirin sekerleri de bayramda satılmamış mıydı?

Sıra rey vermeye gelince, aşağı yukarı üç yüz kişinin Menderesin yanında vaziyet aldığı görüldü. Buna mukabil seksen kadar milletvekili dışarıya çıkmıştı. Bunların arasında Prof. Fuad Köprülü de vardı. Köprülünün büyük bir şaşknlık içinde olduğu anlaşılıyordu. Gidişin istikametini mükemmelen anlamıştı; hedefe varıldığında atılacak ilk yükün kendisi olacağını da biliyordu. Buna mukabil, garip bir hareketsizlik ruhuna hakimdi. Onunla beraber koridora çıkan milletvekilleri de aynı vaziyetteydiler. Başka "yaylacı" lar ise, hiç gelmemişlerdi.

Tedbirlerin tasvip olunduğu dakikada bile, D.P. grubu hatalarının en büyüklerinden birini daha yapıyordu.

Süratli hazırlıklar

Gruptan alınan, prensip mutabakatıydı. Şimdi tasarılar hazırlanacak ve bunların süratle kanunlaşması temin edilecektir. Faaliyete derhal girişildi. Zaten Adalet Bakanlığında çalışmalar uzun zamandan beri devam ediyordu. Basın eli kolu bağlı hale getiriliyordu. Onu muhalefet takip edecekti.

Şaşmamanın imkanı yoktu. Huzursuzluğun sebepleri kaldırılacak yerde bunun izharının meninin ne temin edeceğini kimse görüp anlamak istemiyordu. İktisadi sıkıntılar alabildiğine genişlerken ve durum iyileşecek yerde buhrana giderken halkı nihayet bir hava sübabı rolünü oynayan gazetelerinden ve mitinglerinden mahrum bırakmak beklenilenin tam tersi neticeyi vermiyecek miydi?

Grubun ertesi günü, Ankaranın siyasi çevrelerinde üzerinde asıl durulan mesele buydu. Rejim, tamamiyle elden gidiyordu. İsmet İnönünün Kurultayda, rejimin kurtulması ümidini D.P. grubunun vazife duygusuna bağlamış olmasına, işte Adnan Menderes cevapların en açığım vermişti.

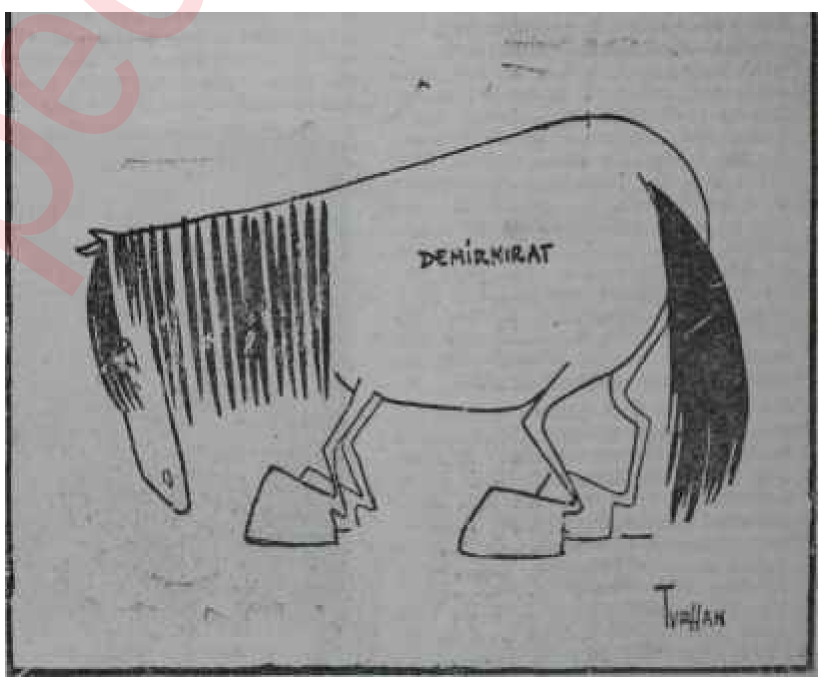
Fakat bir çok D. P. milletvekili, yapılanın hakiki mahiyetini ancak ertesi gün anladılar. Bu garip hava içinde reylerini vermişlerdi. Sanki bu* sinire kapılmışlardı. Ertesi sabah uyandılar. Bunların arasında, partinin en ileri gelen simaları da vardı. Her şey kaybolmamıştı. Ümidin devam etmesi için bir tek sebep geride kalıyordu: Aklı selimin tamamiyle kaybolduğuna inanamamanın verdiği cesaret.

Ama bu cesaret bile, fazla cüret haline gelmiyor muydu? Bu sualin cevabı, şu haftalarda kati surette anlaşılacak ve rejimimiz hangi istikameti aldığım belli edecektir.

B.M.M.

Kızışma arefesinde

Bu hafta içinde partiler, birbirleriyle uğraşmaktan ziyade Türki-

Piyasada nal mıhı bulunmaması yüzünden atlar iş göremiyor

ye Büyük Millet Meclisinde verileceği anlaşılan büyük meydan muharabesine kendilerini hazırlıyorlardı. C.H.P kampında, Kurultayı takip eden günlerde Zafer gazetesi dikkatle okunmuştu. Hattâ hiç âdeti olmadığı halde, bizzat İsmet İnönü iktidar partisinin organını birkaç gün takip etmişti. Fakat Kurultay hakkında D P. namına bir mütalâa serdedilmemişti. Sükûtun sebebini anlamak zor değildi: Kurultay, iktidar çevrelerinde ümit edildiği gibi cereyan etmemişti. İktidar taktik hatası yapmış, toplarına çabuk ateş açtırtmış, üstelik hedefi iyi tayin edememişti. Buna mukabil gerek Ulus sineması toplantılarının seviyesi, gerekse Parti Meclisi seçimlerinin neticesi Kurultay sonrasında da her hangi bir tenkidi yersiz kılacak mahiyette olmuştu. Yapılabilecek tek şey, "hayırlı olsun" demekti. Fakat bizim' politika mücadelemizde taraflar, böyle usullere rağbet etmediklerinden o da söylenmemiş ve Zafer sükûta dalmıştı. Hesaplar, Mecliste görülecekti.

Hakikaten girdiğimiz ayın başından itibaren milletvekillerini çok mühim kararlar bekliyordu. Başkanlık divanı sözlü soruları mütemadiyen geriye atmakla bir İktidar-Muhalefet çatışmasını geçiktirebilmişti. Ama haziranın 7 sinde, İstanbulda Örfi İdare sona eriyordu. Hükümet bunu uzatacak mıydı, yoksa devam mı ettirmek istiyecekti? Doğrusu istenilirse, şu satırların yazıldığı sırada kabine henüz bir karar almış değildi. Son uzatma kararı, Meclisten, kaşla göz- arasında bir gece sabaha karşı çıkarılabilmişti. Zira Örfi İdareyi kaldırmamak için esaslı bir mucip sebep yoktu. Türkiyenin en büyük şehrinde sükûnet çoktan iade edilmişti. Emniyet kuvvetleri de her hangi bir karışıklık teşebbüsünde vaziyete derhal hakim olabilirlerdi. O halde? O halde geriye bir tek arzu kalıyordu: 6-7 eylül hadiseleri sanıklarının muhakemesinin, Askeri mahkemelerde devamım temin arzusu. Bu ise, bir mucip sebep değildi, Örfi İdare pek âlâ kalkabilir, duruşmalar sivil mahkemelerde görülürdü. Ne var ki sivil mahkemelerde duruşma, ağlebi ihtimal açık cereyan edecek ve böylece vatandaş, har şeyi öğrenmek imkânına kavuşacaktı. İşte, bazı zevatın istemediği buydu. Bu zevat 6-7 eylülün lâfı karşısında bile sinirleniyor, bundan bahsedenleri vatana hıyanetle suçlandırıyordu.

Hükümet Örfi İdareyi temdit ettirmek istediği takdirde, Muhalefetin büyükleri konuşacaklardı. Bunlardan biri İsmet İnönü olacaktı. İsmet İnönünün bu mevzuu bir defa daha kürsüye getirmesinin zararı, Orgeneral Aknozun İstanbulda iş başında kalmasının hükümete sağlıyacağı faydayı sıfıra irca etmiyecek miydi? Üstelik herkes biliyordu ki bu bahiste Hür. P. ve C.M.P. da aynı şekilde düşünmektedir ve kürsüde İsmet İnönüyü muhtemelen bizzat Fevzi Lûtfi Karaosroanoğlu ile Osman

Orgeneral Aknoz

Kaderi 7 Haziranda

Bölükbaşı takip edecektir. Bunlar, Örfi idarenin devamı taraftarlarını tereddüde sevkediyordu.

Tahkikat meselesi

Fakat Örfi İdare, daha ziyade iktidarla muhalefet arasında mücadele mevzuu olacaktı ve hükümet böyle bir temdit teklifi getirirse D. P. milletvekillerinin reyleri Mecliste lehte olacaktı. Asıl buhranlı iş, Meclis tahkikatı meselesiydi. O meselede, mücadelenin büyüğü D. P. grubunda cereyan edecekti.

Talî komisyon bu haftanın içinde, tahkikatım bitirmiş ve raporunu karma komisyona vermişti. Tali komisyon raporunda, Dr. Sarolun tahkikat mevzuu altı suçun üçünden dolayı Yüce Divana sevki isteniliyordu. Bu suçlar şunlardı: Türk Sesine abone kaydı - Türk Besine kağıt, mal-

Muhlis Tümay

Sabırsızlanan başkan

ÇETİN

Eğer bugün çektiğimiz dertlerde, C. H. P. nin 1950 den bu yanaki tutumunun zerrece rolü yoktur, bütün mesuliyet D. P. de, hâttâ, onda da değil de onun bir, iki kurucusundadur diye düşünenler varsa bu gibi kimselerin yanıldıklarını belirtmek lâzımdır. Bir memleketin gidisinde, mutlaka iktidarın yanında muhalefetin de büyük testti olur. C.H.P. ise bilhassa 1950 ile 1954 arası muvaffak bir muhalefet yapamamıştır. Bunun en güzel delili, o devre içinde türlü haksızlıklara maruz bırakıldığı halde umumi efkarın sempatisini bir türlü toplayamaması, basının kendisini tutmaması ve nihayet 1954 de yeni bir hezimete uğramasıdır. Eski parti 1950 den itibaren kendisine realist bir yol tutsaydı, şahsi ihtirasların ön plana çıkmasına mani olsaydı, millete güven verebilseydi memleketçe şimdi bulunduğumuz tehlikeli noktadan fersah fersah uzaklarda olurduk. Kavga ve gürültülerin, hırçınlıkların, sinirliliklerin, sert tedbirlerin, murakabeden kurtulma gayretlerinin menşeini arayanlar bunları Zafer'in olduğu kadar, Ulus'un koleksiyonlarında da bulabilirler. Elbette ki memleket gidişatında muhalefetin rolü mübalâğa edilmemelidir; elbette ki iktidarların vazifesi her şeye rağmen soğukkanlı ve itidalli kalmak, sinirlerini bozmamaktır; ve nihayet elbette ki bahis mevzuu bir iki kurucunun yüreklerine işlemiş tahakküm arzusu bir gerçektir. Ama bütün banlara rağmen gene de inkâra imkân yoktur: eğer C.H.P. 1950 den itibaren bugün tutar göründüğü yolu tutabilseydi, dertlerimizin bir kısmı mevcut dahi olmazdı.

Eski parti ve onun Genel Başkanı için asıl Çetin İmtihan, işte millete, doğru tutumun artık değişmez şekilde benimsendiğini ispat etmek ve bugün hem milletten, hem basından görülen teveccühün devamını sağlıyabilmektir.

Zira hadiseler şahittir ki CHP. nin kaderindeki dönüm noktası, 6-7 eylül felaketinden bu yana bilhassa İsmet İnönünün davranışındaki olgunluktur. O günden Kurultayda seçimlerin yapıldığı güne kadar Genel Başkan tek basına millete itimad ve emniyet telkin etmeye muvaffak olmuştur. Pek çok kimse İsmet İnönünün, bütün kusurlarına rağmen hakiki devlet adamımız olduğuna o tarihten sonra inanmış, ve iyi devlet idarelerinin de hakiki devlet adamlarına ihtiyaç hissettirdiğini anlamıştır. Büyük Millet Meclisinin e fevkalade içtimamda söylediği nutuktan Ulus gazetesine yazdığı makalelere ve sonra gene Meclis kürsüsünden yaptığı müdahalelere, ni-

hayet Kurultaydaki konuşmalarına kadar bir çok hareketi üstüste gelerek eski Devlet Başkanına Devlet Başkanlığı sırasında onda birine malik bulunmadığı bir prestij sağlamıştır. Hattâ gariptir, 1-kinci Dünya Harbinin ateşinden masun kalmamızın bir siyasi deha eseri olduğu hakikati dahi, ancak son zamanlarda farkedilmiş ve vatandaş için "yarından emin olarak uyuma" nın ne büyük bir saadet teşkil ettiği şimdi görülmüştür.

Ama 6-7 eylül felâketinden bu yana artan, CELP. nin değil, İsmet İnönünün itibarıydı. Genel Başkanın gözlerde büyümesinin partiye de tesir ettiği şüphesizdi. Genel Başkan sayesinde C.H.P. de millet tarafından başka şekilde görülmeye başlamıştı. Bilhassa D. P. nin hataları yüzünden her yerde "bu kadarını Halkçılar bile yapmamışlardı" deniliyordu. Ne var ki milletin "bu kadarını Halkçılar bile yapmamışlardı" demesi kâfi değildi, "Halkçılar bunlardan iyi yaparlar" demesi lâzımdı. Bunun yolu ise, Genel Başkan olarak değil, parti olarak emniyet vermek, güzel örnekler sunmak, olgunluk göstermek ve devlet idare etmiş olan C.H.P. nin devleti gene, hem eskisinden iyi şekilde idare edebileceğini şahıslariyle ve delilleriyle ortaya koymaktı.

Kurultay, bilhassa Parti Meclisi seçimlerinde kullandığı rey istikametiyle ilk adımı atmıştır.

Kasım Güleğin, geçen yıllar zarfında C.H.P . için Genel Başkandan sonra en faydalı insan olduğuna zerrece şüphe yoktur. Bir kısım küçük beyler - bu, bizzat Kasım Güleğin tâbiridir - kendilerine zarar gelmesin diye seslerini çıkaramazlar, bir diğer kısmı ise iyilik gelsin diye iktidar liderleriyle pazarlık ederlerken Genel Sekreter partisinin sesini yurdun dört bucağına duyurmuş, gazetelerde C.H. P. den bahsettirmiş, bir alâkanın mihrakı haline gelmiştir. Ümidsizlik havası kısmen onun sayesinde dağılmış, mücadelenin hâlâ kabil olduğunu bir çok kimse ondan görüp öğrenmiştir. Bunlar takdire lâyık hareketlerdir ve Genel Sekreterin aynı yolda faaliyetine devam etmesi Kurultay tarafından tasvip olunmuştur.

Ancak C.H.P. nin, İsmet İnönüden başka devlet adamına de sahip olduğunun gösterilmesi lâzımdı. Kasım Güleğe bu sıfatı vermenin imkânı yoktu. Yarın bir iktidar değişikliğini millet aralarsa devlet işlerini bir tek adamın eline gitmiyeceği, bilâkis kuvvetli bir ekibin memleket mukadderatını tayin edeceği, bu ekibe devlet idare etmiş ve çok temiz kalmış şahsiyetlerin dahil olduğu ortaya konmalıydı. "Peki Adnan bey gidecek, Kasın bey mi gelecek?" sözü, dudaklardan ve daha mühimi zihinlerden silinmeliydi. Zira bu, C.H.P. için handikapların en büyüğüydü. Eski partinin iç bünyesini bilenler, böyle bir şeyin varid olmayacağında müttefiktiler. Ama, millet, C. H. P. daha muhalefetteyken, iktidarı aldığı takdirde nasıl bir idare kuracağını öğrenmek istiyordu. Sütten bir defa ağzı öylesine yanmıştı ki..

Vatandaşın merak ettiği, C. H. P. iktidara geçerse başbakanın adının Şemsettin Günaltay mı, yoksa Kasım Gülek mi olacağı değildi Mesele, işlerin nasıl tedvir edileceğiydi. Memleket mukadderatı hangi ellere seçecekti? Bu ellerin, daha muhalefet yıllarında imtihan vermeleri lâzımdı. Evvelâ itimad alacaklardı, sonra rey. 1950 den bu yana usuller değişmişti. Hiç kimse Demokrat idareden kurtulmak için ne olduğu belirsiz bir başka idareyi iş başına getirmiyecekti. Devlet idare etmiş tecrübeli adamlar, devlet idare edebilecek kabiliyetli adamlar.. Aranılan bunlardı. Ora şu son yıllar devlet idaresinin çocuk oyuncağı olmadığnı, amatör işinden başka bulunduğunu ve meydanlarda nutuk çekmekle mesuliyet mevkii işgal etmenin değişik şeyler olduğunu ispat etmişti. C.H.P. de böyle kimseler var mıydı, yok muydu? Varsa ortaya çıkmalıydılar. Ama her halde bir eşek sırtında, aba giyip ayağına çarık çeken bir Kasım Gülek tek başına memleketin başına getirilemezdi.

Son Kurultay, eski partinin böyle şahsiyetlere malik bulunduğunu gösterdi.

Şimdi, kendilerini göstermek sırası bu şahsiyetlerdedir. Tıpkı İsmet İnönü gibi onlar da, devlet adamı olduklarını, devlet adamı vasfı taşıdıklarını millete kabul ettirmekte mükelleftirler. C. H. P. 1950-1954 metodundan bambaşka metodlarla çalışmalıdır. Dinamik, fakat seviyeli bir muhalefet! İşte, 6-7 eylül hadiselerinden bu yana bizzat Genel Başkanlarının yaptığı budur. Onlar, milletvekili olmadıklarından dolayı seslerini vatanın üstünde duyuracaklardır. Hadiseleri dikkatle takip etmek, sonra fikirlerini söylemek zorundadırlar. Toplantılarda konuşacaklar, beyanatlar verecekler, tebliğler çıkaracaklardır. Millet küfürden, gürültüden, patırdıdan hoşlanmadığını belli etmiştir, fakat muhalefetin, bugünkü şartlar altında çok şiddetli bir tenkid yapmasının zaruri olduğunu da sürüp anlamaktadır. İsmet İnönünün ağzından bir tek defa bir kötü söz çıkmış bulunduğunu hatırlıyan var mıdır? Ama kim, C.H.P. Genel Başkanı kadar, bilhassa şu son zamanlarda ağır konuşmuştur ? Hakiki devlet adamlar», bu meziyete sahiptirler. Bundan başka milletin ne beklediğini de sez...ek icap eder. Öyle haller vardır ki, bu haller tehlikelerle dolu bulunabilir. Fakat o anda vatandaş Muhalefetin hakiki ve samimi kanaatini öğrenmek ihtiyadındaysa, vazifenin, göz kırpılmaksızın yapılmalı lâzım gelir. Bu bakımdan, yarının devlet adamları gerekli medeni cesarete sahip bulunduklarını da göstermelidirler. .

Parti Meclisi, eğer şimdiye kadar takip edilen usul gereğince her iki ayda bir toplanır ve ile gün müzakere edip bir tebliğ çıkarmakla yetinirse kendisinden beklenileni başarmış sayılamaz. Parti Meclisinde ihtisasa göre bir nevi iş taksimi yapmak, yani çok bakanlı bir "Gölge kabine" kurmak şarttır. Zira Parti Meclisinin azaları Meclislerinin toplantı halinde bulunduğu üç gün zarfında değil, toplantı halinde bulunmadığı iki ay içinde asıl çalışmalarını yapacaklardır. Meselâ Şemseddin Günaltay, yanında Parti Meclisinin iki üç azası, doğu illerini dolaşmamalı mıdır? Meselâ Faik Ahmet Barutçunun bir heyetle beraber Karadenizi taraması faydasız mıdır ? İsmail Rüştü Aksal Marmara bölgesini gezmemeli midir? Başka bir kafile Egeye, başka bir kafile Çukurovaya, bir diğeri Orta Anadoluya dağılmamalı mıdır? Millet, kendisini kimlerin idare edeceğini görmelidir. Cahid Zamangil iyi bir ticaret bakanının ne yapması lâzım geldiğini tenkidleriyle ortaya koymalıdır, Şahap Gürler veya Celâl Dora Milli Savunma işlerimizin nasıl yürütülmesi gerektiği hakkında müsbet fikirler ileri sürmelidirler. Fuad Sirmen yahut Ali Rıza Türel partilerinin kanuni Mevzuat bahislerinde ne düşündüğünü bildirmelidirler.

Bunlar yapılırken de Parti Meclisinin bir Akademi olmadığı, onun mensuplarını da Akademi azalarının değil politikacıların teşkil ettiği hatırdan çıkarılmamalı, dinamizm ruhlara hâkim olmalıdır. Kurultayın delegelerinde bu canlılığı görmemek imkânsızdı. Meclis kendisini seçenleri hayal sukutuna uğratmamalıdır.

Parti Meclisinin çalışmalarını, sadece C.H.F. lilerin değil, bütün bir umumi efkârın dikkatle takip etmesi içinde bulunduğumuz şartların icabıdır. Milletin D. P. iktidarından memnun olmadığını, ona ilk seçimlerde değiştirmek niyetini taşıdığını görmemek için gözlerin makam bağlariyle bağlı olması lâzımdır. Fakat, D. P. nin yerine kimi? Bu sualin cevabı ise şudur: Devlet; idare edebileceğini delilleriyle gösteren parti, iş başına getirilecek olan partidir.

Okuyucu mektupları

Mecmua hakkında

Ben D.P. li olmakla beraber AKİS'İ okuyan ve neşriyatınızı tasvip eden bir okuyucunuzum. Aslında ala bize doğru yolu gösteriyor ve iktidarda devamlılığın sırlarını öğretiyorsunuz. D.P. ye midesiyle değil ruhuyla, imanıyla bağlı olan birçok arkadaşlar bunu takdir ile karşılamıştır. Hattâ bir türlü mani olamadığımız partiyi ayrık otu gibi kaplayan parazitlere ve onların açık nüfuz ticaretine karsı sizin celadetle yaptığınız savaş şükran hisleri uyandırmıştır da diyebilirim

Bunu böyle bilin. D.P. 1946 da bu ruhla doğmuştu : işte biz hâla o ruhu duyuyor ve devamına çalışıyoruz.

Fakat bu güzel yazıların yanında çok yanlış görüşlere de kendinizi kaptırdığınızı söylemeden edemiyeceğim. Meselâ 104. sayınızda "Din" mevzuunuzdaki yazınızda ilk okul çocuklarına bir de şunlar öğretiliyor diyorsunuz: "Kadere inanırım, şeytana inanırım, meleklere inanırım. Müslümanlıkta inanmak şarttır."

Eminim ki, siz bu mevzuu bir polemik olarak ele almış ve selahiyetsiz bir kaleme yazdırmışsınız. Zira bu sayılanların Amentü'de zikredilen ve müslümanların inanması gereken şeyler olduğunu yazarın bilmesi icap ederdi.

Ertagrol Bilgiver - Üsküdar

"Devri sabık" hakkında

Bir yazınızda 12 Temmuz beyannamesini tahlil ederken İnönü düşmanlarının "İnönü, halkın galeyanından korktuğundan beyannameyi neşretmek zorunda kaldı" iddiasında bulunduklarını söylüyorsunuz.

1960 yılından beri devlet hazinesinde mevcut altın ve döviz stoklarına, tarihimiz boyunca görülmemiş muazzam dış yardımlara ve tabiatın yardımıyla yapılan emsalsiz istihsale rağmen bugünkü hale getirilerek filiz akçeye muhtaç edilen. geçim darlığından inleyen, hastasına lüzumlu ilacı bulamadığından dolayı mütevekkilane ölümü bekleyen bu millet bugüne nazaran emsalsiz bir refah ve saadet devri olan İnönü idaresine karsı mı galeyana gelecekti? Geç efendim, geç..

S. A. - Akşehir

Gülek hakkında

Öteden beri Kasım Güleği tutmadığınız ve bu hususta yeteri kadar objektif olamadığınız belli idi. 107. sayınızda bunu büsbütün belirttiniz.

Yoksa siz. 1958 de D.P. nin iktidarı kaybetmesine taraftar değil misiniz?

Ali Fehmi Bulver - İstanbul

zeme ve resmi ilân tahsisi - Türk Se--i matbaasına yaptırılan kaçak kat. Dr. Sarolun suçlu görülmediği meseleler ise şunlardı: Banka kredileri - Etiler Kooperatifinin demir işi - Belediyeden alınan 10 bin lira. Fakat esas komisyon azalarında büyük bir tereddüt hüküm sürüyordu. Evvelâ Dr. Mükerrem Sarol hakkındaki mütalâa bildirilecekti. Komisyon azalarından bazıları sabık Devlet Bakanı hakkında lüzumu muhakeme kararı alınacağını açıkça söylüyorlardı. Hattâ bu, gazetelere dahi geçti. Fakat Zafer, derhal tekzip etti. Bu hafta sonunda Dr. Sarol hakkındaki nihai komisyon kararı verilmiş olacaktı. Ne yapılacağı bilinemiyordu. Sanıkların arasında Dr. Mükerrem Sarol. Fatin Rüştü Zorlu gibi ideal arkadaşları vardı. Bunların Yüce Divan önüne çıkması bir türlü, çıkmaması bir türlüydü. Vicdanlara politik mülâhazalar elbette ki tesir ediyordu. Fakat unutulmaması gereken husus, bizzat D.P. içinde her leyin olduğu gibi ortaya çıkmasına ve D.P. nin maruz bırakıldığı isnatlardan kurtarılmasına hararetle taraftar bir grup vardı ve bu grubun manevi lideri Kurucu Profesör Köprülüydü.

Meclis, komisyonun müddeti uzatma kararını reddettiği için bütün kapılar kapanmıştı. Haziranın 11 ine kadar bir karar almak zarureti vardı. Yaz tatili de yaklaşıyordu; milletvekilleri seçmenlerinin huzuruna çıkacaklardı. Onlara ne cevap verilecekti? Hakikaten müşkül bir vaziyet karşısında bulunuluyordu. Muhalefetin Tahkikat Komisyonu içinde barınamamış olması, müşkülâtı büsbütün arttırıyordu. D.P. grubuna bu mesele getirildiği takdirde, gürültü mutlaka kopacaktı. Fakat gürültülü müzakerelere temel teşkil edecek olan komisyon raporunun hazırlanması, bu komisyonun azalarım en güç vaziyete sokuyordu. Komisyon başkam Muhlis Tümay arkadaşlarını, ellerini çabuk tutmaları için sıkıştırıyordu. Fakat, herkes bekliyordu. Beklenen, evvelâ D. P. dahilindeki hesapların görülmesiydi. Ondan sonra grubun hangi istikamette rey vereceği daha iyi anlaşılacaktı. Her halde bu hafta içinde kılıçlar, önümüzdeki hafta için bileniyordu. Önümüzdeki hafta. B. M. M. nin hararetli haftalarından biri olacaktır.

Muhalefet

Ya sabır

Bir müddetten beri C.H.P. lieri sinirlendiren bazı hadiseler cereyan ediyordu. Öteki Muhalefet partileri, tertipledikleri mitinglerde "kanat vurusu" şeklinde de olsa C.H.P. ye çatıyorlardı. Fakat şimdiye kadar C. H. P. liler susmayı tercih etmişlerdi. Geçen hafta içinde bilhassa Hürriyet'in birinci sayfasının tepesine oturttuğu başlıklar, bu sınırlılığı büsbütün arttırdı. Başlıklarda gerek C. M. P. ve gerekse Hür. P. hatiplerinin iktidara olduğu kadar C.H.P. ye de çattıkları bildiriliyordu. Doğrusu istenilirse başlıkların altındaki yazıları okuyanlar Hür. P. için bunun varid olmadığını gördüler. Bahis mevzuu C.M.P. hatibi ise Osman Bölükbaşıydı ki, bu politikacının mitinglerdeki tutumu zaten biliniyordu. Ama, Hürriyet gazetesi neden böyle başlıklar seçmişti ve niçin işbirliğini baltalamak istiyordu?

C.H.P. liler uzun zamandan beri, iktidar mensupları tarafından da tahrik ediliyorlardı. Öteki muhalefet partileri boyuna kendilerine çatıyorlar, fakat onlar seslerini hiç çıkarmıyorlardı. Hür. P. hatipleri, memleketin C.H.P. tarafından da fena idare edildiğini hatırlatmak fırsatını kaçırmıyorlardı. Tarafsızlar için bunun hakikat olduğunda şüphe yoktu, ama C.H.P. liler bunu boyuna ifadeye "arkadaş parti" Din neye lüzum gördüğünü idrak edemiyorlardı. Bu haftanın ortasında, gazetelerdeki haberler üzerine bir C.H.P. li şöyle dedi:

"— Acaba biz da mitinglerimizde. Hür. P. kurucularının, memleketin bugünkü hale gelmesinde mesuliyetleri bulunduğunu, aralarından bir çoğunun şimdi takbih ettikleri kararları reyleriyle desteklediklerini, hatta kanunların bazılarını bizzat hazırladıklarını söylesek aynı şekilde hakikati ifade etmez miyiz?

Ne var ki. Hür. P ni C.H.P. den gelecek bu nevi "kanat vuruşları" üzmez, sevindirirdi. Zira ispatçıların partisi hâla. İsmet İnönünün kolları arasında dünyaya gelmiş olmak isnadından kendisini kurtarmaya çalışıyordu. Ama C.H.P. için vaziyet başka türlü mütalaa olunuyordu.

Hasmın hasmı

Aynı şeyleri söyleyen partililer birbirlerini kötülememeliydiler. Kötüledikleri zaman zarar gören, müşterek davalarıydı. Ortada rejim tehlikedeyken, küçük kanat vuruşları lüzumsuz bir lükstü. Rejim meseleleri halledildikten sonra bugünün muhalefet partileri de birbirlerine şahinler gibi saldırabilirlerdi. Ama, muhalefetin emniyeti yokken iktidarın hasmına hasımlık etmek bizzat iktidarı desteklemek değil de, onun işlerini ve muhalefet hakkındaki planlarının tahakkukunu kolaylaştırmak değil de neydi? Muhalefet partilerinin birbirlerini methetmesi beklenilmezdi. Ancak, birbirleri hakkında pek âlâ sükût edebilirlerdi. C.H.P. ye göre, yapılması gereken de buydu. Yoksa, C.H.P. mitinglerinde de hatipler C M. P. ve Hür. P. aleyhinde söylenecek doğru sözler, tenkidler bulabilirlerdi. Üstelik işin aslına bakarsanız politika pazarında muhalefete çatmanın muvaffakiyet sağlamadığı şimdiye kadar anlaşılmış olmalıydı.

A K İ S

Bu hafta 31.250 adet basılmıştır.

ZİYARET ŞENLİKLERİ

Türkiye, Hilton Şenlikleri ve Kalkınma Şenliklerinden sonra üç hafta müddetle Ziyaret Şenlikleri devrini yaşadı. Yapılanlara bakınca insanın, memlekette protokol işlerinin yüksek sevk ve idaresini bütün merakı gösteriş ve şatafat olan, iptidai, cahil, tahsilatı, kültürü Battal Gazi okumaktan ileri gitmemiş bir zatın deruhte ettiğini sanmaması imkansızdı. Halbuki Dışişleri Bakanlığının Protokol Dairesi, aklı pek âlâ başında kimselerin elindedir.

İran Şahı ve Kraliçesi bir Devlet Ziyareti yapmış bulamıyorlar. Fakat bir Devlet Ziyaretinin iki hafta sürmesi ve kalabalık bir kafilenin, sanki bahis mevzuu turistik bir geziymiş gibi memleketin üç tarafını alâyiş içinde gezmesi nerede görülmüştür, lütfen söyler misiniz? Hele misafirlerin refakatinde bizzat Türkiye Cumhurbaşkanının ve Dışişleri Bakanının bulunmasını tasvibe imkan olmadığını belirtmek isteriz. Türkiye Cumhurbaşkanı Amerika Birleşik Devletlerine resmi bir ziyaret yapmıştı. Bu ziyarette Devlet Başkanının memleketi dolaşması da derpiş olunmuştu. Fakat işin resmi kısmı Washington'da iki veya üç gün içinde tamamlanmış, sonraki fasılda Türkiye Cumhurbaşkanı Amerikan hükümetinin mümtaz bir misafiri olarak muamele görmüştür. Ne Amerika Cumhurbaşkanı kafileye katılmış, ne refakate Dışişleri Bakanı verilmiştir. Zira bu zatların, başkentte işleri olması tabiiydi. Batı memleketlerinde Devlet ziyareti meseleleri böyle halledilmiştir. Kırk gün, kırk geceyi andıran şenlikler sadece farktadır ve oralardan da kalkmak üzeredir. Demokrat Parti iktidarına kadar, biz Türkiyede böyle şeyler görmemiştik.

Gönül çok ister ki muhalefet bu Ziyaret Şenliklerinde kaç para harcandığını iktidardan Mecliste sorsun. Bizim bildiğimiz, Dışişleri Bakanlığının bütçesinden bir buçuk milyonluk bir tahsisat ayrılmıştır. Şehirlerin süslenmesi işi, çeşitli müesseselerin veya belediyelerin sırtına yüklenmiştir. Nihayet asıl masraf Milli Müdafaa Bakanlığına ödetilmiştir. Meşhur Savarona'nın yakıtından çeşitli gösterilerdi yakılan mermilere kadar her şeyi bu Bakanlık bütçesi karşılamıştır. Misafirlere verilen hediyeler de devlet kasasından temin olunmuştur. Yuvarlak bir rakam söylemek gerekirse, son Ziyaret Şenliklerinin milletimize beş milyon liraya malolduğu muhakkaktır. Kemerleri sıkmak bu mudur ?

Üstelik Ziyaret Şenlikleri, bir muayyen zümrenin eğlenmesini temin gayesi güdüyormuş havası içinde yapılmıştır. Protokolun hiç bir kaidesine riayet edilmemiştir. Ziyaretlere ve törenlere istenenler çağrılmış istenmiyenler çağrılmamıştır. Muhalefet liderleri, e sıfatlariyle hiç bir yere davet olunmamışlardır. Gazeteciler makbul adam sayılmamışlar ve rağbet görmemişlerdir. O kadar ki fotoğrafçılar arasında bile tefrik yapılmış, Anadolu Ajansının ve Zaferin fotoğrafçılarına hareket serbestisi tanınmış, ötekilerden jaket atay giyip gelmeleri istenmek suretiyle bir garabet rekora kırılmıştır. Foto muhabirlerinin jaket atay giyip çalıştıkları, şimdiye kadar eminiz ki hiç bir memlekette görülmemiştir. Bundan maksadın, hoşa gitmeyen bazı resimler çekmiş olan fotoğrafçılara eziyet etmekten başka şey olmadığı aşikârdır.

Fakat en büyük sıkıntıyı, bu ziyaret şenlikleri Birasında halk çekmiştir. Kafilenin bulunduğu şehirlerde trafik mütemadiyen kesilmiş, yollar kapatılmış, mekteplilerin ve işçilerin caddelere birikmesi emredilmiştir. Gösteriş ve şatafat merakı hakikaten gülünç ölçüler almış, açık Cadillac'lar geçit resimleri yapmış, muhteşem taklar kurulmuş, geceleri şehrayin tertiplenmiştir. İstanbulda Yıldız bahçesinin manolyalarına renkli fenerler asılmış, Ankarada Şaha fahri hemşerilik tevdil törenini cazipleştirmek için Ankara kolejine zarif genç kızlar siparişi verilmiş, ziyafetlerde şampanya ,viski ve havyardan geçilmemiş tanzim olunan programın saatlerine ehemmiyet atfedilmemiştir. Ekseriya ufak yerlere çok sayıda adam çağırıldığından izdiham olmuş, misafirler bu kederlerini şampanya kadehlerinde boğmuşlardır. Bursada, İzmirde halkın gözlerini fal tapı gibi açan hadiseler cereyan etmiş, herkes milletimizin "kalkınmak için kemerlerini sıkmak zorunda" bir millet değil, kalkınmış da servetini ne yapacağım bilmeyen bir mirasyedi olduğu zehabına kapılmıştır. Her şeyin en pahalısı, en iyisi sayılmıştır ki, tipik iptidai zihniyet de bundan başka şey değildir. Tıpkı batılı memleketlerde olduğu gibi Devlet misafirlerinin Uç gün içinde sade, fakat vakur bir şekilde ağırlanması prensibine iltifat olunmamış, şahsi merakların, şahsi zevklerin tatmini yoluna gidilmiş, bir takım kompleksler devlet kasasından tedavi görmüştür. Pelerinli fraklar, bahriyeli kasketleri, manevra ceketleri teşhiri bu suretle mümkün hale getirilmiştir. Sayın bayanlarımız da şıklıkta birbirlerini geçmişler, her şey sanki Lale devrindeymiş gibi cereyan etmiştir.

Beş milyon lira... bununla, şu fakir memlekette neler ve neler yapılmazdı! Halk için bir halk hükümeti kurmak vaadile iş başına gelen Beyaz Treni memleketin en büyük meselesi yapan, lükse ve şatafata harp açtığım bildirenlerin aslında nasıl bir zihniyet taşıdığım bu Ziyaret Şenliklerinden daha iyi hiçbir şey gösteremezdi. Şimdi vazife, Muhalefetin ve basınındır. Zira önümüzdeki günler, yeni bazı şenliklere gebedir. Pakistan ve Libya Devlet Başkanlarıyla İspanya Dışişleri Bakam Ankarada beklenmektedir. Misafir Devlet Başkanları için gene ikişer, üçer haftalık zengin programlar hazırlan maktadır.

Muhalefetin yapacağı, bu israf şaheserlerini teşhir etmek ve onların hesabım Mecliste sormaktır. Muhalefet şu hususun millete açıklanmasını teminle mükelleftir: Kemerlerimizi sıkmak zorunda mıyız, değil miyiz? Zorunda değilsek çektiğimiz bu inanılmaz sıkıntılar nedir; zorundaysak Ziyaret Şenlikleri ne oluyor? Böyle bir mücadelede bütün halkın muhalefet milletvekillerinin yanında yer alacağından zerrece şüphe yoktur; zira kafilenin geçtiği her yerde daha çok muhalefet, daha çok memnunsuzluk, haksızlık karşısında da büyük infial tohumları ekilmiştir. Bu bakımdan, başlarına 'ihraç felâketi" gelmiyeceğinden emin olsak bizzat iktidar milletvekillerine hükümeti sorguya çekmeyi tavsiye ederdik. Zira D.P. aleyhinde en ciddi seçim propagandası, aslında ha Ziyaret Şenlikleri olmuştur.

Basma gelince, kendisini bir varlık olarak kabul ettirmek niyetindeyse o şekilde davranmalıdır. Basının davet edilmediği ziyafetlerden basında bahsedilmez, gazetelerin hususi fotoğrafçılarına çektirilmeyen resimler e gazetelerde çıkmaz, hattâ hâdiseler sütunlar arasında yer bulmaz. Gazete misafirlerden özür dileyen, hareketin asla ve asla kendilerine müteveccih olmadığım bildiren bir açıklama yapar,- ondan sonra da susar. Bakınız bu şekilde davranıldığı takdirde bir daha davetlerden basın eksik edilir, kimse fotoğrafçılardan Jaket atay sormak garabetini gösterir mi? Ama çağrılsa da çağrılmasa da yazan bir basın bulduktan sonra, iptidai bir zihniyetin küçük eziyetlerle intikam almaya kalkışmasından daha tabii ne olabilir?

Evet, bu şenliklere artık bir son verilmesini el birliğiyle temin etmek zorundayız.

B A S I N

Gazeteler

Karaborsada bir gazete

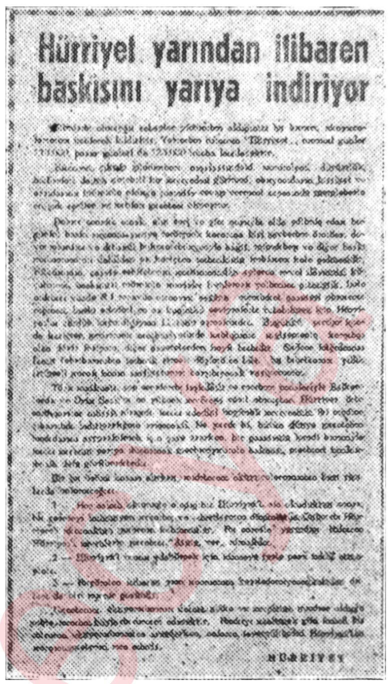
Kalkınan Türkiyede iki haftalık devlet ziyareti yapan misafirlerin şerefine fransız şampanyaları patlar ve İskoçya viskileri su gibi akarken, bu haftanın başından itibaren karaborsa malları arasına bir meta daha karıştı. Yeni karaborsa metaı biraz acaipti. Hele okuma yazma bilmiyenlerin nisbeti hayli düşük olan bir memlekette büsbütün acaip duruyordu. Bahis mevzuu mâl, Hürriyet gazetesiydi. Hürriyet gazetesi, pazar günü bir ilân yaparak tirajım yan yarıya düşürdüğünü bildirdi. Gazete bundan böyle pazar günleri 135 bin, diğer günler 110 bin basılacaktı. İlânda okuyuculardan gazetelerini, okuduktan sonra, atmayıp başkalarına vermeleri ve bilhassa gazeteyi satın almak için fazla para ödememeleri rica olunuyordu. Gazete, abone kaydına da son veriyordu.

Tedbir, doğrudan doğruya, Hürriyet olarak, gazete üzerine yapılmış siyasi baskıdan değildi. Hattâ son zamanlarda gazetelerin ihtiyaçlarının karşılanması yolunda, imkân nisbetinde, tarafsızlığa doğru bir adım atılmıştı. Devlet Bakanlığı, ihtiyaçların tesbiti işini gazete sahipleri sendikasına bırakmıştı. Fakat eldeki imkânlar mahdut bulunduğundan basın görülmemiş ve inanılmaz sıkıntılar içindeydi. Bırakınız kâğıt stokunu, bir çok gazete ve mecmua bir sayı sonra çıkıp çıkamayacağını bilemiyordu. Mürekkep, çinko ve sair malzeme vaziyeti de hakikaten yürekler acısıydı. Kalkınan Türkiyede, basının yaşama şartı, sadece ve sadece tesadüften İbaretti. Devlet Bakanlığının bir suiniyeti olduğunu gösteren deliller mevcut değildi. Ne var ki talep edilen azami ihtiyacın, daima dörtte biri karşılanıyordu. Bunun sonunun nereye varacağı tamamiyle meçhuldü.

Bir dev

Türkiyenin en iyi gazetecilerinden biri olduğunu ispat eden rahmetli Sedat Simavi tarafından kurulan Hürriyet basın sahasında küçük çapta bir devdi. Bu dev, günde 11 ton kâğıt sarfediyordu. Hürriyet gazetesinin kâğıt ihtiyacı, aşağı yukarı İzmit fabrikasını kurutacak kadardı. Şimdiye kadar gazetenin ihtiyacı, başka dört İstanbul gazetesiyle beraber ithal müsaadesi verilmek suretiyle karşılanmıştı. Fakat döviz güçlükleri bunun devam edemiyeceğini gösteriyordu. Mesele kâğıtla da bitmiyordu. Gazete ona göre mürekkebe, çinkoya, fotoğraf malzemesine, makine aksamına muhtaçtı. Bu yüzden bir ithalâtçı gibi çalışması lâzımdı. İthalâtçıların vaziyeti ise, malûmdu.

Gazete pazar günleri 270 bin, diğer günler 320 bin basıyordu ve bu tiraj, güçlükler göz önünde tutularak kısılmış tirajdı. Yalnız Hürriyet değil, bir çok büyük gazete ve mecmua bilhassa kâğıt sıkıntısı yüzünden tirajlarını frenliyorlardı. Gazete sahipleri atlarının hızını kesen Jokeyler vaziyetindeydi. Hürriyet en az iadeyle çalışan gazeteler arasındaydı. Devlet Bakanlığı yüzde 26 iade hakkı tanıdığı halde, Hürriyetin ladesi yüzde 10 civarındaydı. Fakat gazete öyle bir dev haline gelmişti ki, yüzde 10 iadesi İstanbulun bir çok gazetesinin, hattâ, gazeteleri mecmuunun tirajından yüksekti. Hakikaten Yeni Sabah, Milliyet, Cumhuriyet, Dünya ve Tercümanın dışındaki gazeteler 25 bin basmıyorlardı. Ankarada ise tirajı bundan yüksek olan tek gündelik gazete Ulus idi.

Hürriyet yarından itibaren baskısını yarıya indiriyor

HÜRRİYET

"Hürriyet" in ilânı

Memleket ***kalkınıyor***

Bir gazetenin kaderi

Hürriyet bundan sekiz sene evvel intişara başladığı zaman, Bâbıalinin büyükleri "iş yok" demişlerdi. Hakikaten gazete çok iyi bir baskıdan ve temiz resimlerden başka kıymete malik görünmüyordu. Fakat Sedat Simavi, büyük tirajlı bir halk gazetesi, bir kütle gazetesi hazırlamıştı. İnsanların okumak için fazla vakitleri yoktu, ama diğer taraftan da dünyada olup bitenleri öğrenmek arzusu içindeydiler. Bu bakımdan okumak için olmaktan ziyade bakılmak için bir gazete lazımdı. İşte Hürriyet, böyle bir gazete olacaktı.

Bu sırada 1048 Londra Olimpiyatları gelip çatmıştı. Hürriyet, büyük gazete sıfatını o vesileyle kazandı; Başta Cumhuriyet, Babralinin kodamanları Olimpiyatları **takip** için kötü teşkil edilmiş ekipler göndermişlerdi. Hele hemen hiç birinin aklına bir foto muhabirini ekiplerine dahil etmek gelmemişti. Hürriyet ise, sadece foto Âliyi gönderdi. Foto Âli güzel resimler çekti, Hürriyet bunları birinci sayfasında büyük şekilde verdi. Bu bir yenilikti ve halkın ne istediğini Sedat Slmavi anlamıştı. Üstelik güreşçilerimiz de dünya şampiyonluğunu kazanınca halkın bütün alâkası Olimpiyatlara çevrildi. Artık herkes, Hürriyet okuyordu.

Fakat Hürriyet, alâka toplayınca işi gevşetmedi. **Bol** reklamın arkasını kesmedi. Radyoda, duvarlarda, el ilânlarında hep Hürriyetin ismi duyuluyor, görülüyordu. Hikmet Feridun Es'in kremasını Hürriyet aldı. Onun, çıplak göğüslü kadınlarla röportajları ilk defa olarak Hürriyetin birinci sayfasını süsledi. Hamle devam etti ve Sedat Simavinin vefatından sonra işi tamamiyle ellerine alan çocukları gazeteye aynı **ruhu** verebildiler.

250 bin tiraj.. Hem de, kısılmış bir tiraj.. Hürriyet, normal şartlar altında bunu daha da arttırabilirdi. Fakat D.P. nin kalkınma veya iktisadi istiklâl savaşı adını verdiği ve hiç bir ilmin kabul etmediği iktisadi politikasının tesirini nasıl bütün vatandaşlar çekiyorsa gazeteler de çekecekti. Nitekim çekti de..

Şimdi Türkiyede halk, kahve ve şeker sıkıntısının yanında bir de Hürriyet sıkıntısı çekmeğe başlamıştır. Hürriyetin küçük harfle yazılan cinsi, hele 1954 den bu yana zümrüdü anka haline gelmişti. Buna büyük harfle yazılan Hürriyet ilâve olmaktadır, İş orada kalacak mıdır? Yani gazeteler 100 bin civarında bir tiraj yapabilecekler midir? Yoksa yakında, gene büyük harfle Cumhuriyet, Milliyet sıkıntısı da mı **baş** gösterecektir?

Tek çare

Hükümetin basına karşı sempati göstermediği muhakkaktır. Gazeteler ne kadar az satılırsa iş başındakilerin o kadar rahat edecekleri' yolunda bir kanaatin mevcudiyeti de görülmektedir. Resmî davetlere bile çağrılmayan gazetecilerin iktisadî şartların sebebiyet verdiği sıkıntılardan masun bırakılması için D.P. iktidarının hususi bir dikkat sarfedeceğine inanmak safdilliktir. Bilâkis bu sıkıntılar, basına baskıya politik sayılamıyacak bir veçhe, bir maske temin etmektedir. **"Var** mı ki, vermiyoruz?" mazereti ağızlardadır. Çare, hükümetin basın hürriyetinin temeli olan malzemenin Amerikan yardımından temini hususunda Amerikalılarla müzakereye girişmesidir. Amerika hükümetinin bu mevzuda anlayış göstermesi kuvvetle muhtemeldir. Türkiyenin basın hürriyetinin malzemesine en azından kalkınma malzemesine olduğu kadar muhtaç bulunduğu ortadadır. Hürriyet, işin nereye varacağının ilk ciddî işaretidir ve onu anlamamazlıktan gelmek **hatadır.** Yoksa bir gün, göreceğiz ki sıkabilecek gazete kalmamış!

Deniz Ticareti

Gemi adamları

Türkiyede deniz ticaretinin inkişafı isteniyorsa 6379 sayılı Deniz İş Kanununun değiştirilmesi şarttır. 8a kanunun bazı hükümleri memleketimizde denizciliğin gelişmesini önleyici mahiyettedir." .

Ankaraya gelen Türkiye Gemi Adamları ve Deniz İşçi Sendikaları Federasyonu temsilcilerinden biri böyle söylüyordu. Kanunun aksak tarafları bir yana bu kanunu hiç tatbik etmiyen müesseseler de vardı. Bunlar gemi adamlarını adeta korsanlar devrindeki köleler gibi çalıştırıyorlardı. Denizcilik Bankasının emrindeki 20.000 isçinin bu müesseseden çekmediği kalmıyordu. Fazla mesai Ücretleri ya hiç verilmiyor, yahut yanlış hesaplanıyordu. İşçiler maddî, manevi sıkıntılar içinde kıvranıyorlardı. İşçi ile işveren arasındaki münasebetleri düzenlemek halamından Deniz İş Kanunu çok kifayetsizdi. Denizcilik Bankası da bundan tek taraflı olarak geniş ölçüde istifade ediyordu. 84 saat fasılasız çalışan işçiler vardı. Gemi adamları dini ve millî bayram tatillerinden istifade edemedikleri gibi hafta tatillerinde de çalışmağa mecburdular. Kanun kendilerine haklarım müdafaa imkânı da vermiyordu. İşinden çıkarılan bir işçiye üç seneyi doldurmuşsa iki maaş nisbetinde tazminat veriliyordu. Emekli Sandığına bağlı olanların vaziyetleri ise daha tehlikeliydi. Bunlar hastalanıp 60 gün devam edemedikleri takdirde adi malûl addedilip emekliye sevkediliyor, işlerinden çıkarılıyorlardı. Halbuki denizciler yaz kıs sert bir hava ile mücadele ederek hayatlarım kazanıyorlardı. Kanundaki bu müddetin çoğaltılması lâzımdı. Denizcilik Bankasının keyfi hareketlerini gören armatörler de yavaş yavaş bu yola doğru kayıyorlardı. Devlet sektöründe ve hususi sektörde çalışan gemi adamlarının sayısı 150 binle 200 bin arasında tahmin ediliyordu. Bu kadar büyük bir işçi kütlesi eskimiş ihtiyaçlara cevap vermiyen bir kanuna tabi bulunuyorlardı.

Ambarlama işlerinde çalışan işçilere Ortaçağdan kalma bir ücret sistemi tatbik ediliyordu. Bunlar tonparça başına ücret alıyorlar, bu yüzden çok yorucu ve yıpratıcı bir işte çalışmalarına rağmen büyük haksızlıklara maruz kalıyorlardı. Gemi kâtipleriyle ambar memurları da aynı durumda idiler. 24 saat çalıştırılıyorlar fakat karşılığını alamıyorlardı. Çalışma Bakanlığının bu sakat ücret sistemini değiştirecek bir tasarı hazırladığını duyanlar vardı. Ama Bakanlık Sendikadan görüşünü sormamıştı. Halbuki başlı başına hususiyet arzeden bir konuda Bakanlığın İşin içinde olanlardan izahat alması çok yerinde olurdu. Gemi adamlarının ve deniz işçilerinin öteden beri büyük eksikliğini hissettikleri önemli bir konu da "yıpranma zamlarıydı. Donanma denizaltı subay ve astsubaylarına bir senede altı ay, denizüstü personeline ise 1 senede üç ay yıpranma zammı tanınıyordu. Deniz kuvvetleri personeline çok yerinde olarak tanınmış olan bu hakkın sivil denizcilere de verilmesiyle uzun zamandan beri devam eden bir haksızlık telafi edilmiş olacaktı.

Türkiye Gemi Adamları ve Deniz İşçileri Sendikaları Federasyonu uzun zamandan beri bu kanunda icap eden değişikliklerin yapılması için ilgili makamlarla temas halindeydi. Federasyona İzmir, Van, Trabzon, Samsun, Zonguldak, Ereğli, İstanbul limanlarında, ve Denizcilik Bankası ile armatörlere ait yolcu ve yük gemilerinde, İzmir Tersanesinde, liman ambarlama işlerinde çalışan 70.000 işçiyi temsil eden sendikalar bağlıydı.

Vaadler

Federasyon heyeti Ankara'da Çalışma, Ulaştırma, Maliye, Tekel Bakanları ve Bakanlık ileri gelenleri ile konuşarak gemi adamlarının acınacak halde olduklarım anlattılar. Hele Denizcilik Bankasının emrinde çalışanların durumu kelimenin tam mânası ile feciydi. Banka bunları dilediği gibi istismar ediyor, istediği zaman işten çıkarıyordu. Geçenlerde emektar bir gemi adamı büyük bir haksızlığa uğramıştı. 33 seneden beri İstanbulda Köprünün Haliç isketesinde çımacılık eden ihtiyar işçinin işine emekliliğine altı ay kala 65 yaşını doldurduğu için son verilmişti. Emektar çımacı sendikada derdini anlatıyordu: "33 senedir bu işteyim. Hayatımı, gençliğimi bu iste feda ettim. Buna köprünün direkleri bile şahittir. Artık ihtiyarladım, çalışacak vaziyette değilim. Ama şimdi beni tekaüt bile etmeden işime nihayet veriyorlar. Bu yaşa gelinceye kadar çalıştığım köprü altında bundan sonra el açıp dileneyim mi ?" Buna benzer misalleri çoğaltmak mümkündü. Çünkü kanunî hiç bir teminatları olmayan gemi adamları her gün böyle muamelelere muhatap oluyorlardı. İşveren gemi adamlarına ücretinden başka bir de günlük yemek parası vermekle mükellefti. Fakat bu kanuni mecburiyet de bir keşmekeş içinde yarım yamalak yerine getirilmekteydi. Samsun Umanında çalışan D. Demir Yollarına bağlı gemi adamlarına günlük yemek parası olarak 30 kuruş veriliyordu. İşçi bununla üç öğün yemek yiyecekti. Bu işçiyle alay etmekten başka bir şey değildi. Bu zamanda günde on dört on beş saat en ağır bir işte çalışan bir işçi 30 kuruşa tedarik edeceği yiyecekle ihtiyacı olan kaloriyi temin edebilir miydi? Ereğli Kömür İşletmesi ile emrinde çalışan gemi adamlarına yemek parası olarak 70 kuruş veriyordu. Zonguldak limanında çalışan kılavuz kaptanlar, römorkör kaptanlar bu parayı alıyorlardı. İstanbul limanı için tesbit edilen ise 150 kuruştu. Et Balık Kurumu çalıştırdığı gemi adamlarma üç lira veriyordu. Dış hatlarda işleyen gemilerde çalışanlar ise 275 ilâ 500 kuruş alıyorlardı. İşverenler yemek ücretlerini diledikleri gibi tesbit ediyorlardı. Hattâ bazan göz göre göre işçilerin haklarını ken-

Deniz İşçi Sendikaları Federasyonunun toplantısı

Dağarcıkları vaadlerle doldu

di kasalarına indiriveriyorlardı. Zonguldak limanında çalışan gemi adamlarının Ereğli Kömür İşletmeleri Umum Müdürlüğünden 152 bin liralık fazla mesai alacağı vardı. Müessese bu parayı birkaç seneden beri ödemiyordu. Gemi Adamları Sendikası işçilerin bu haklarım kurtarmak için usun samandan beri çalışmış, B. K. İşletmeleri nihayet işçilerin fasla mesailerini ödemeyi kabul etmişti. Fakat işçilerin alacakları bununla bitmiyordu. Gemi adamlarından haksız olarak kesilen paraların yekûnu bir milyon lirayı geçiyordu. Çalışma Bakam Mümtaz Tarhan gemi adamlarının dertlerim öğrenmişti. Denizcilik Bankası ile armatörleri kanunlara riayet ettireceğini vaadediyordu. Sonra gemi adamlarının ve deniz işçilerinin fasla mesailerinin kendilerine muntazam olarak ödenmesi de sağlanacaktı.

Denizcilik Bankası

Federasyon temsilcileri bu müesseseden çok şikâyetçiydiler. Hele Ulvi Yenal da ayrıldıktan sonra isler büsbütün karışmıştı. Müessesenin başındakiler saltanat içinde günlerini gün ediyorlardı. Bankanın otomobilleri, motorlariyle gezintiler, Marmarada balık avı partileri tertipleniyordu. İstanbulda Denizcilik Bankasındaki lüks ve ihtişam anlata anlata bitirilemiyordu. Banka bir yanda işçilerin fazla mesai ücretlerini vermemek için türlü yollara başvururken, öte yanda lüzumsuz yere paralar sarfediyordu. Meselâ yekûnları bir hayli kalabalık olan yüksek maaşlı memurlar vardı. Bunlar aydan aya gelip maaşlarım alıp gidiyorlardı. Bankada hiç başka işleri yoktu. Eski Deniz Bank'ı bilenler Denizcilik Bankasının onu geride bıraktığını söylüyorlardı. Gemi Adamları Sendikası işçilerin kaybolan haklarının tanzimi için Denizcilik Bankası aleyhine bir dava açılması mevzuunu hukukçulara tetkk ettirdiğini bildirmişti. Banka ya işçilerin haklarım kendiliğinden tanıyacak, ödenmemiş ve ya eksik ödenmiş fazla mesai ücretlerini, yemek paralarını ödiyecek, yahut da haksızlıklarının hesabını adalet huzurunda verecekti. Federasyon heyeti Ankarada Bakanlarla yaptıkları görüşmelerde "naehil ellerde milyonluk servetin atisinden endişe edildigini" ileri sürmüşler ve Denizcilik Bankasının "Hükümetin tam kontrolu altında İktisadî Devlet Teşekkülü olarak bir statüye" bağlanmasını istemişlerdi. Bazı temsilciler hükümet çevrelerinin bu teklifi müsbet karşıladığını da söylüyorlardı.

Gemi adamlarının temsilcileri Denizcilik Bankasının isçi haklarım vermemek, için ne gibi çarelere başvurduğuna dair şu misali gösteriyorlardı: Banka çevrelerinde fazla mesai ücretlerinin teşkilâtın bünyesinde bir gedik açtığı öteden beri ileri sürülürdü. Son zamanlarda bunun ödenmemesi için bazı tedbirler alındığı hissedilmekteydi, Nihayet tedbirler biribirini takibe başladı. Evvelâ Haliç hattındaki personel ele alınmıştı. Dört gün çalışıp iki gün istirahat eden makinistlerin izin ve çalışma günleri fasla mesai ücreti ödememek için değiştirilmişti. Bundan sonra bir gün çalışıp bir gün istirahat edeceklerdi. 24 saatte bir makinist değiştirmeğe başlayan kaptanlar bu durumdan çok şikâyetçiydiler. Kaptanla makinistin devamlı çalışarak biribirlerine alışmaları lazımdı. Geminin muntazam işlemesi için hu şarttı. Yağcıların mesaileri de sekiz saate indirilmişti. Bu suretle yağcılara fazla mesai ücreti verilmiyecekti. Yağcılar sabah saat 9 da işbaşı yapıyorlar, akşam saat 17 de paydos ediyorlardı. Halbuki vapurlar gece yarısına kadar çalıştığı için makineler yağsız kalıyor, dolayısiyle çabuk yıpranıyordu. İskele personeli denilen personel de on iki saatten fazla çalıştığı halde fazla mesaiye müstahak addedilmiyordu. Çımacılar aynı vaziyetteydiler. 20.000 işçi bu haksızlıklara nihayet verilmesini bekliyordu. Federasyon temsilcileri İstanbula ümitli dönüyorlardı. Bakalım vaadler tutulacak mıydı?

Ulvi Yenal
Aranan idareci

Dış Ticaret

Bir tebliğ

Dıs ticarete ait meselelerle alakadar olanlar, geçenlerde Hamburg Ticaret Odası tarafından yayınlanan tebliği okudukları zaman şaşıp kaldılar.. Zira tebliğde bahis konusu edilenler Bütçe müzakereleri sırasında Meclis kürsüsünde mesuliyet mevkilerini işgal edenlerin beyanlarına hiç uymadığı gibi. Türk - Alman ticaret görüşmelerinden sonra neşredilen müşterek tebliğin uyandırdığı ümitleri kökünden sarsacak mahiyetteydi.

Türkiyenin dış ticaretinde hem ithalatta, hem ihracatta baş mevkii işgal eden Almanya'da, gittikçe kabaran transfer aryelerinin bir türlü tasfiye edilmemesi büyük firmaları son derece zor duruma düşürmüş ve kalkınmamızın malzemesini temin eden bu çevrelerdeki son hüsnüniyet kırıntılarını da silip süpürmüştü.

Nitekim Türkiye ile iş gören tacirleri ikaz için neşredildiği anlaşılan bu tebliğde:

"Türkiye ile nisan ayı içinde imzalanan anlaşma gereğince aryere transferin peyderpey tasfiyesine önümüzdeki günlerde başlanacaktır. 66,1 milyon dolara yükselen bu borçların tasfiyesi hakkında hissedilir emarelerin görünebilmesi için birkaç ay daha beklemek icap edecektir.

Bu münasebetle Türkiyenin ödeme krizinin vehameti üzerine dikkati çekmek gerektir. Türkiye ile yapılacak işlerin oldukça büyük bir kambiyo rizikosu ile bağlı olduğu düşünülmelidir.

Mevcut vaziyete göre Almanyanın Türkiyeye ihracatının azalması, kaçınılmaz bir şey olacaktır. Aksi takdirde, gerek eski transferler, gerekse yeni yapılacak işlerin transferleri ciddi surette tehlikeye maruz 'kalacaktır. Her ne kadar Türkiye - Almanya ticaret münasebetinde böyle bir tepki sayam teessüf ise de, üçüncü bir taraftan yapılacak bir krediye güvenerek işlere şimdiye kadar olduğu gibi tahmini hacimde devam etmek yanlış bir hareket olur" denilmektedir.

Bir ses daha

İçinde bulunduğumuz iktisadî güçlüklere temas eden bir ses de, Hamburg Ticaret Odasının tebliğinin neşrinden hemen bir kaç gün sonra Londradan işitildi. Osmanlı Bankası Umumi Heyetinin yıllık toplantısında faaliyet raporunu okuyan İdare Meclisi Reisi Lord Latymer, raporun Türkiyeye ait kısımlarında kalkınmamızdan ve bunun icap ettirdiği ağır masrafların karşılanmasındaki güçlüklerden uzun uzun bahsetmeye lüzum görmüştü.

Osmanlı Bankasının raporunda, Hamburg Ticaret Odası tebliğindekinden daha yumuşak bir ifade tercih edilmişti. Bunda belki Osmanlı Bankasının Türkiyede faaliyet gösteren bir müessese olduğunu unutmamanın da payı vardı. Fakat her şeye rağmen sıkıntılarımıza, tediye muvazenemize ait bütün meseleler vukufla izah ediliyordu. Fakat raporda güçlüklerin neden ileri geldiği hususuna temastan dikkatle kaçınılarak "iddi» ab bir programı tatbike" giriştiğimiz ve 24 milyonu bulan nüfusumuzun hayat standardım yükseltmek "emel" inin "tabii bir temenni" olduğu belirtilmekle iktifa ediliyordu.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Müstemlekeciliğin sonu

Singapur Başbakanı David Marshall, Londradan ayrılırken, hava alanında kendisini sıkıştıran gazetecilere kestirme bir cevap verdi: "Singapur'a döner dönmez istifa edeceğim."

David Marshall Mayısın ilk haftasında, İngiliz Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd ile Singapur'un muhtariyeti meselesini müzakere etmek için Londra'ya gelmişti. Üç hafta süren görüşmelerden sonra eli bos olarak memleketine dönmek zorunda kalmak başbakanı son derece üzmüştü.

Singapur'u Asyanın güney ucundaki Malezya yarımadasından 1 mil genişliğinde bir boğaz ayırmaktadır. Malezya da Singapur gibi bir İngiliz müstemlekesidir. Fakat Malezya şubatta, Londrada yapılan görüşmeler sırasında İngiliz imparatorluk camiası içinde kalmak şartiyle 1957 Ağustosunda muhtariyete kavuşmak vadini almıştır. Sınır komşusunun bu muvaffakiyeti, Singapurlularda da istiklâl hevesim uyandırmıştır. Bu yüzden Başbakan David Marshall İngiliz hükümet çevrelerim bu mevzuda bir konferans yapılması için bıkıp yorulmadan tazyike koyulmuştu. İkinci Cihan Harbinden sonra İngiliz müstemlekeciliğinin geçirdiği istihale, Singapurluları bu taleplerinde haklı gösterecek mahiyetteydi. Dünyayı kaplamış olan müstemlekecilik aleyhtarı görüşler karşısında İngiltere hem müstemlekelerini tamamen kaybetmemek için, hem de efkarı umumiyenin antipatisini celbetmemek için, istiklâl arzusunu izhar eden müstemlekelerine muhtariyet vermek yolunu menfaatlarına daha uygun bulmuştu. Bu cereyanın son belirtilerinden biri de Karaib denizindeki adaların bir dominyon haline sokulması olmuştu. Bu hava içerisinde İngilizlerin Singapur liderleriyle adanın muhtariyeti üzerinde müzakerelere girişmekten kaçınmaları umumi siyasetlerine aykırı olacaktı. Nitekim İngiliz hükümeti David Marshall'ın ısrarları karsısında onu Londra'ya davet etmekten başka çıkar yol bulamadı.

Singapur Başbakanı İngiltereye şu tekliflerle geliyordu: İngilizler adadaki üslerini muhafaza edecekler ve Singapurun dış siyasetini tayin edebileceklerdi. Buna karşılık Singapura Büyük Britanya İmparatorluğu camiası çerçevesinde bağımsızlık tanınacak ve polis kuvvetleri mahalli idarenin otoritesine bağlanacaktı. Fakat lüzum görüldüğünde İngiliz askeri kuvvetleri polise yardımda bulunabileceklerdi. Bunlar kabul edilemiyecek teklifler değildi Fakat bir de madalyanın ters yüzü vardı.

Bir kere Seylan misali İngiliz liderlerinin gözünün önünden bir türlü gitmiyordu. Bilindiği gibi Seylân da

David Marshall
Kuru sıkı ..

hemen hemen aynı şartlar altında muhtariyetim kazanmış fakat sonradan yapılan seçimlerde İngilizlere müzahir olan Kottelawala taraftarları acı bir hezimete uğramışlar ve iktidarı ele geçiren tarafsızlığa mütemayil milliyetçi Bandanaraike hükümeti tek taraflı kararlarla İngilizleri askeri üslerinden atacağını ve cumhuriyet ilân edeceğini bildiri vermişti. Singapurda da aynı şeyler olabilirdi. Kaldı ki, Singapur Güney Doğu Asyadaki İngiliz stratejik noktalarından sonuncusu idi. Bu bakımdan

Selwyn Lloyd
Pabuç bırakmadı

Londra çevrelerinin kendisine atfettiği değer pek büyük idi. Bu yüzden adanın âtisini olur olmaz hükümetlerin eline emanet etmek İngilizlerin işine gelmiyordu.

Sonra Singapur ticari muhtariyetten de bahsediyordu. Bu ise ekonomilerini müstemlekelerinden yaptıkları ithalâta dayandıran İngilizleri kuşkulandırıyordu.

Anlaşmazlık kurulması derpiş edilen müşterek müdafaa komitesine tâyin edilecek şeften doğmuştu. İngilizler bunun İngiliz Yüksek Komitesine verilmesinde İsrar ediyor, buna mukabil Singapurlular reisin Birleşmiş Milletler veya Malezya Federasyonu Başkam gibi tarafsız bir organ tarafından tayinim istiyorlardı. Taraflar bu mevzuda hiç bir tavize yanaşmadıkları için de görüşmeler netice vermeden son buldu. Singapur delegasyonu Başbakan David Marshall'ın bu başarısızlığın diyetini istifa etmekle ödiyebileceği kanaatine vardı. Bu beyanatta biraz da tehdit havası vardı. Başbakana göre istifasından sonra yeni seçimlere gidilmesi mecburiyeti hasıl olacaktı. Bu seçimlerden de kârlı çıkacak olanlar hiç şüphesiz aşırı solculardı. Singapurun nüfusunun yüzde 70 ini çoğu işçi olan Çinliler teşkil ediyorlardı. İngilizler daha başka türlü düşünmekte ve daima geçen seçimleri *göz* önünde tutmaktadırlar. Bundan evvelki seçimlerde Sosyalist David Marshall muhafazakârları ve İngiliz taraftarlarını gayet cüz'i bir farkla yenmiş ve bunda da önemsiz faktörler rol oynamıştı. İngilizlere göre halk şimdiki Başbakanın muvaffakiyetsizliğini gözönünde tutarak sağcılara meyledecek, bu suretle de Londra çevreleri kendileriyle daha iyi anlaşmış bir toplulukla müzakerelere girişmek imkanına kavuşacaklardır. Buradan da anlaşılabileceği gibi Singapurun istikbâli önümüzdeki muhtemel seçimlerde belli olacaktır; Ama ne olursa olsun Times'in dediği gibi "Büyük Britanyanın bir vazifesi vardır ki bundan ne olursa olsun feragat edemez. O da Singapurun komünist hakimiyetinin altına düşmesine mani olmaktır."

Fransa

Önce hürriyet

Cezayir meselesi Fransada derin görüş ayrılıklarına sebep olmaktadır. Bunlardan sonuncusu Guy Mollet kabinesinde Devlet Bakanı olan eski Başbakan Mendes-France'ın istifasiyle neticelenmiştir.

Bilindiği gibi 1 Ocak 1956 seçimleri neticesinde Fransada idareyi alan Cumhuriyetçi cephe, Sosyalist ve Radikal liderlerden teşekkül etmiştir. Bu koalisyonla başlıca gayelerinden biri de Kuzey Af rikada cereyan eden hâdiselere son vermekti.

Bunların bir kısmında - Fas ve Tunus - hemen hemen muvaffakiyete yaklaşan hükümet Cezayir meselesini halledememiştir. Cezayir İşleri Bakanı Lacoste ve Başbakan Guy Mollet ile Mendes-France'ın arasında görüş ayrılıkları da bu yüzden doğmuştu.

Seçimler esnasında müşterek hareket eden Cumhuriyetçi Cephe liderleri programlarında seçimlerden muzaffer çıkıp hükümeti kurdukları zaman ilk mesele olarak Cezayiri ele alacaklarını bildiriyor ve Başbakanın ihtilâfı yerinde tetkike gideceğini vaad ediyordu. Cezayir meselesinin hallinin tek taraflı olmıyacağı ve bunda karşı tarafın da, yani Cezayirlilerin de, görüşlerinin nazarı itibara sunacağı ayrıca tasrih edilmişti. Nitekim oylar sayılıp Guy Mollet hükümet başına geçince ilk işi Cezayire gitmek olmuş ve bundan sonra Catroux'yu Cezayir İşleri Bakanı yapmıştı. Yeni Bakan vazife mahalline gidince oradaki Fransızlar tarafından hüsnü kabul görmemiş ve istifa etmek zorunda kalmıştı. Guy Mollet bu istifayı kabul ederek yerine Lacoste'u tayin etmişti. Lacoste'un icraatı hükümetin de tasvibi ile asi diye vasıflandırılan milliyetçileri askeri takibe maruz tutmak ve buna muvazi olarak iktisadî ve sosyal reformlara girişmek olmuştur. Bu arada, programın gerçekleşebilmesi için Fransa Cezayirdeki askeri kuvvetlerim de oldukça arttırmıştır. Genel olarak hükümet çevrelerinin gayesi ancak bu bölge sükuna kavuştuktai sonra bir idari reforma girişmektir.

İşte Mendes-France'la hükümet çevreleri arasındaki ihtilâf buradan doğmaktadır. Mendes-France Cezayirde Müslüman halka Fransızlarla

Mendes - France
İnsan haklarına sadakat

eşit muamele edilmediği kanaatindedir. Eski Başbakan askeri harekâta, sosyal ve ekonomik reformlara muhalif değildir, hattâ bunları tasvip etmektedir. Fakat hükümetin buna muvazi olarak siyasi meselelerle Cezayirin statüsüyle de uğraşmasını istemektedir. Mendes-France bunun gerçekleşebilmesi için 7 maddelik bir program ileri sürmüştür. Bu program, 1 — İnsan haklarını çiğnemiyerek hiç bir kanuni sebebe istinad edilmeden hapsedilen siyasi mahkûmların serbest bırakılmasını,

2 — Milliyetçileri destekleyen basım, isyan ve kin telkin etmemesi şartiyle, serbest bırakmayı. Bu şekilde hareket eden Cezayirdeki Fransız basınını cezalandırmayı,

3 — Cezayirdeki idareyi yerli halk aleyhine kullanarak kanunlara ve adalete aykırı hareket eden memurlara işten el çektirmeyi,

4 — Yerli halkı esmek için kanun haricine çıkan bütün belediye teşkilâtlarının lağvını,

5 — Büyük arazi sahiplerinin elinden bu araziyi almak ve daha ufak parçalar halinde halka dağıtmayı.

6 — Bir avuç büyük arazi sahibinin elinde oyuncak olan zirai krediler alanında bir reform yapmayı,

7 — Ücretleri arttırmayı,

derpiş ediyordu. Görüldüğü gibi bir Fransız Hükümet adamı tarafından kaleme alınan bu program Cezayir halkının problemlerim gösteriyor. Mendes-France'a göre bir insan kütlesinin insan hakları beyannamesine uygun şartlar altında yaşamak isteği en meşru bir dilektir ve buna kimse mani olamaz. Eğer Fransa Cezayiri tamamen kaybetmek istemiyorsa yukarıda gösterilen reformları bir an evvel yapmalıdır. Aksi halde Cezayırin elden çıkması bir zaman meselesi olacaktır.

Çok kuvvetli olan Cezayirli Fransızlar tesir sahalarım hükümet çevrelerine kadar yaymışlar ve şahsî menfaatlerini haleldar edecek olan böyle bir programın tatbikine mâni olmuşlardır. Hükümetle Mendes-France arasındaki mücadele nihayet bu şekilde, Mendes-France'ın istifasiyle neticelenmiştir. Hiç şüphesiz ki bu istifa, halen geniş bir oy ekseriyetine sahip Guy Mollet kabinesine fazla tesir etmiyecektir. Fakat şüphe yok ki, Mendes-France Fransada bir görüşü temsil etmektedir. İnsan haklarına ait meseleler de, bu mefhumun vatanı olan Fransada geniş alâka celbetmektedir. Bu yüzden efkârı umumiyedeki tazyikler neticesinde hükümet görüşünü değiştirebilir ve İnsan haklarının kurucusuna yaraşacak bir hal yolu bulabilir.

Orta Doğu

İki blok

Dünyanın kaynayan kazanı Ortadoğuda, **Mısır ve İsrail** arasında geçici olması kabil bir anlaşma zemi-

G. Mollet ve R. Lacoste
Zor oyunu bozar

ni hazırlandığı halde hava bir türlü yumuşamamıştır. Bilindiği gibi bundan bir müddet evvel Amerikanın teklifi ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld arabulucu sıfatı ile Orta Doğuya gitmiş ve İsraillilerle Arapların arasını bulmuştu. Fakat ondan sonra gelişen hâdiseler anlaşmazlığın merkezinin bir defa daha bu ihtilafta olmadığını göstermiştir.

Bir çok defa belirtildiği gibi esas gerginlik Orta Doğuda Çeşitli menfaatlerin çarpışmasından doğmaktadır. Bu karışık bölgede diğer dünya meselelerinde aralarında as çok görüş birliği bulunan devletler dahi menfaatlerini korumak için birbirlerine cephe almış bulunmaktadırlar.

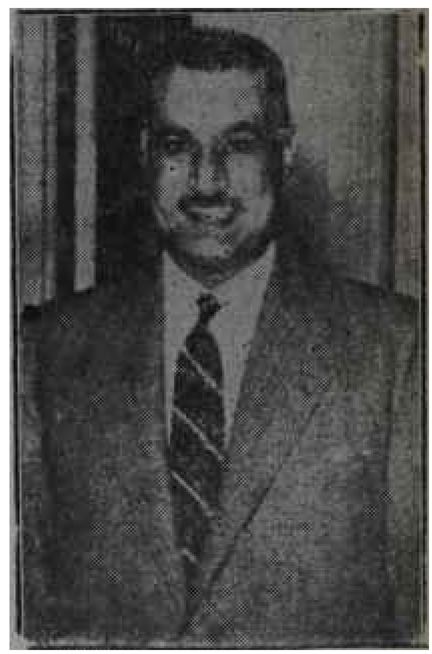
Orta Doğuda bugün esaslı olarak iki kuvvet bulunmaktadır. Bunlardan biri Türkiye, Irak, İran, Pakistan ve İngilterenin teşkil etmiş olduğu Bağdat Paktı, diğeri de Mısır, Suudi Arabistan, Yemen, Suriye tarafından kurulan Bağımsız Arap Blokudur. Bu iki blok arasındaki üstünlük mücadelesi ve diğer büyük devletlerin bu mücadeleden zararlı çıkmamaya gayret etmeleri dünyanın bu bölgesinde havayı teneffüs edilemez hale sokmuştur. İsrail - Mısır uzlaştırılmasının temin edilmesi ile Orta Doğuda harp tehlikesinin azaldığım iddia etmek de kabil değildir.

Rusya Arap devletlerine silah yardımı yaparken kendisini rahatsız eden Bağdat Paktını tesirsiz hale getirmek gayesini de gütmektedir. Bunda başta Mısır olmak üzere diğer Arap devletlerinin de menfaati vardır. Batılılar ise bu durum karşısında Orta Doğuda bir istikrar unsuru ad-

dedilebilecek olan Bağdat Paktı teşkilâtını koruyacak yerde küçük hesaplarına uyarak çeşitli şekilde davranmışlardır. Suudî Arabistandaki petrol menfaatlerini düşünen A.B.D., İngiltere, Türkiye ve Irağın ısrarlarına rağmen bu Pakta girmekten imtina etmiş, hatta Nasır'a itimat politikasında en ufak bir değişildik bile yapmamıştır. Bu Bağdat Paktının kendisinden beklenilenleri vermemesinin sebeplerinden biri olmuştur. Diğer taraftan kendini hâlâ Suriye ve Lübnanın hâmisi görmekte israr eden ve İngilterenin Orta Doğudaki bütün hareketlerinin kendi aleyhine çevrilmiş olduğuna - haklı veya haksız - inanan Fransa Bağdat Paktının kurulduğu günden itibaren her fırsatta böyle bir bölge teşekkülüne aleyhtar olduğunu iddia etmiş ve bu suretle Arap devletlerinin sempatisini kazanarak kendisi için hayati ehemmiyet taşıyan Cezayir meselesinde Arap Bloku tarafından rahatsız edilmiyeceğini ummuştur. Fransanın bu hesabı yanlış çıkmış ve Nasır hem Cezayir milliyetçilerine yardımda devam etmiş, ham de fırsat düştükçe Fransa aleyhinde konuşmaktan kaçınmamıştır.

Hiç şüphesiz, Batılılar arasındaki bu menfaat uyuşmazlıklarından en çok istifade eden akıllı ve opportünist bir politikacı olan Nasırdır. Batılı müttefiklerin zaafını iyi hisseden Mısır Başbakanı gittikçe küstahlaşmış ve her fırsatta Batılıları yermeyi ihmal etmemiştir. Bu hareketlerin sonuncusu Komünist Çinin Mısır ve diğer Arap Bloku üyeleri tarafından tanınmasıdır. Bu Nasırın gayeleri hakkında Amerikalıların gözlerini açabilir. Kendini gittikçe kuvvetli gören Nasırın Amerikayı hiçe sayarak Pekim tanıması Batı dünyası liderine Orta Doğuda indirilen en büyük darbe olmuştur. Amerikanın bunu hesaba katarak politikasını yeniden gözden geçirmesi ve İngiltereyle bir görüş birliğine varması elzemdir. Aksi halde dünyanın bu bölgesinden ricat etmek zorunda kalacaktır.

Diğer taraftan Ürdün, Bağdat Paktı - Bağımsız Arap Bloku mücadelesinde merkezi sıkleti teşkil etmektedir. Orta Doğunun bu küçük fakat kudretli devletinin intisap edeceği taraf çok kuvvetlenecek, hatta Ürdün Bağımsız Arap Blokunu tercih ederse Bağdat Paktı ehemmiyetini kaybedecektir. Taraflar bunu çok iyi bildikleri için giriştikleri mücadele hararetli olmaktadır. Bundan bir müddet evvel İngiliz generali Templer'in Ürdüne yaptığı zamansız ziyaret Bağımsız Arap Blokunun ekmeğine yağ sürmüş ve Ürdün baş döndürücü bir süratle İngiltereden

Cemal Abdünnâsır

Ok yaydan çıktı

kopmuştu. Arap dünyasının en kuvvetli ordusu olan Arap Lejyonunun kumandam Glubb Paşaya vazifesinden el çektirilmiş, daha sonra Ürdün Mısırla bir askeri ittifak imzalamıştır. Nasırı şımartan hadiselerden biri de budur.

Fakat bundan sonra Ürdün'de hava durulmuş ve tarafsız kalınacağı ilân edilmiştir. Bunun sebeplerinden biri Ürdünün İngiltereden gördüğü yardımlardır. Fakat Ürdün hükümeti bu yardımın yapılış tarzının değiştirilmesini istemektedir. Amman çevrelerine göre İngilizlerin doğrudan doğruya Arap Lejyonuna yaptıkları yardımlar da hükümet kanalından geçmelidir. Bu askeri birliğin kontrolunu elinden kaçıran İngilterenin böyle bir teklife itiraz etmiyeceği düşünülebilir.

F E N

Jeofizik

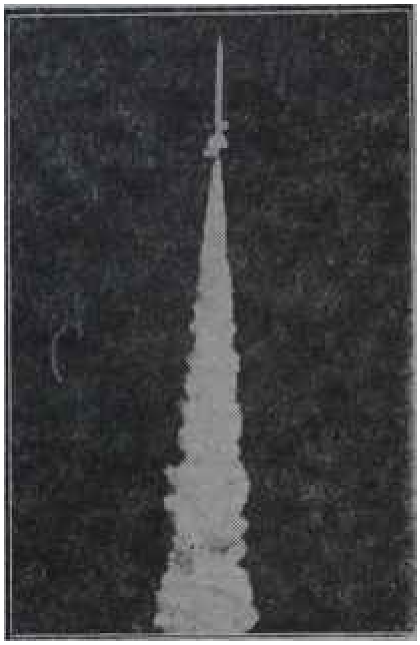
Suni peykler

Bir sene kadar önce, 29 Temmuz 1955 de Amerikanın havaya bir suni peyk atmaya karar verdiği ilân edilmişti. O zamandan beri bir çok araştırma enstitüsünde bu pek cüretli teşebbüsün gerçekleştirilebilmesi için hummalı çalışmalar yapılmıştı. Peykin büyüklüğü, nereden, nasıl atılacağı ve gökte hangi yolu takip edeceği gibi bazı teferruat şimdiden tesbit edilmiş ve açıklanmıştı. Çünkü bu proje, milletlerarası bir araştırma konusu olarak ele alınıyordu. Peykin atılması başlıca Amerikalıların eseri olacaksa da, peykin havada gözlenmesinde ve bu yolla elde edilecek sonuçların incelenmesinde bütün milletlere mensup araştırıcılar çalışacaklardı.

Peyk projesi ortaya atıldığı zaman pek çok kimse bunu aya veya merihe seyahatin ilk merhalesi olarak kabul etmişlerdi. Bu, bir bakıma doğru idi. Arzdan 500 kilometre uzakta uçan bir peyk, atmosferin hemen tamamen üstüne çıkmış ve hemen hemen boş uzayda dolaşıyor demektir. Böylelikle uzay yolculuğunun esas meseleleri ve tehlikeleri hakkında değerli bilgiler edinilebilir. Fakat peyk projesinin esas gayesi uzay yolculuğuna hazırlık değil, gene dünyamızın kendi yapısı ve etrafındaki hava tabakasının özellikleri hak kında yeni şeyler öğrenmektir. Projenin "milletlerarası jeofizik senesi" faaliyet programı içinde ortaya çıkmış olması da bunu gösterir. "Milletlerarası jeofizik senesi" deyimine önümüzdeki iki sene içinde çok rastlayacağız. Bu deyim, 1 temmuz 1957 ile 31 aralık 1958 arasındaki devreyi gösteriyor ki bu bir buçuk sene içinde 42 milletin ilim adamları dünyanın fiziksel şartlarına ait henüz bilinmiyen şeyleri meydana çıkarmak için birlikte çalışacaklardır. Bu senenin çalışma programım hazırlayan milletlerarası komisyon 1954 de yaptığı bir toplantıda, "yüksek atmosferde araştırmalar yapabilmek için küçük peykler uçurmanın düşünülmesini" teklif etmişti. Bu fikirden ilham alan Amerikan ilim adamları, hükümetlerini peyk işinde Oh ayak olmaya razı ettiler. Meselenin en masraflı tarafı olan havaya atma işini Savunma Bakanlığı üzerine alınca peyk gerçekleşme yoluna girdi.

Peyk nasıl atılacak ?

İlk peyk, aşağı yukarı 75 santim çapında ve 10 kilogram ağırlığında bir küreden ibaret olacaktır. Kürenin içi, peykin uçtuğu bölgelerdeki fiziksel şartları belirleyip dünyaya bildirecek aletler ve telsiz cihazları ile dolu bulunacaktır. Bu ufacık küre, birbiri arkasına bağlanmış üç tane roket vasıtasiyle arzdan 480 kilometre kadar yukarıya fırlatılacak ve

Boşluğa fırlatılan roket
Suni peyki

bu seviyede saniyede. 8 km. lik (saatta 30.000 km. ye yakın) bir hızla arz etrafında dönecektir. İlk roket, 2 dakika içinde yakıtı bitinceye kadar bütün sistemi hemen hemen 60 km. yükseğe çıkaracak ve bu esnada sistemin hızı saatte 5000-6000 km. ye varmış olacaktır. Yakıtı tükenen birinci roket sistemden ayrılıp düşerken ikinci roket ateşlenecek ve sistemin hızım saatte 28.000 km. ye çıkaracaktır. Aşağı yukarı 200 km. ye varıldığında ikinci roket de yakıtı biterek sistemden ayrılacak, fakat bundan sonra sistem aldığı hızın tesiriyle yukarı doğru harekete devam edecek ve 480 km. ye kadar çıkabilecektir. Yükselirken yavaş yavaş doğrultusunu da değiştirecek ve 480 km. ye varınca üçüncü roketin ateşlenmesiyle sisteme arz etrafında saniyede 8 km. lik bir hız verilecek; bu hıza eriştikten sonra da küre otomatik bir tertibat vasıtasiyle üçüncü roketten ayrılacak ve yalnız başına arz etrafında dönmeye başlıcaktır.

Bugüne kadar atmosfer içinde varılan, daha doğruma varıldığı ilân edilen en yüksek seviye 400 km. dir. Amerikalılar, Almanyada ele geçirdikleri bir V-2 roketinin üzerine kendi yaptıkları Wac Corporal roketini ekliyerek 1949 da bu seviyeye erişebilmişlerdi. O zamandan beri, daha yüksek seviyelere de çıkılmış olması muhtemeldir. Peyki fırlatmada kullanılacak roketlerin V-2 roketlerinden farklı tarafı kuyrukları olmamasıdır. Bu roketlerin yükselecekleri seviyelerde hava yoğunluğu çok az olacağı için kuyrukları vazife göremiyecekler, lüzumsuz bir ağırlık teşkil edeceklerdir. Roketlere gereken doğrultunun verilmesi, sadece püskürttükleri gazın doğrultusunu düzenlemekle sağlanacaktır. Her kademedeki roket için farklı bir yakıt kullanılacaktır. İlk kademede sıvı oksijen, etil alkol, benzin karışımı yakılacak, ikinci kademenin gücü nitrik asit ve simetrik olmayan dimetil - hidrazin reaksiyonuyla sağlanacak, en yüksek hızı verecek olan son kademe ise katı-yakıt kullanacaktır.

Peykleri görebilecek miyiz ?

Peyklerin atılma alanı olarak Florida'daki Patrick hava üssü seçilmiştir. Doğu kıyın üzerindeki bu merkezde Amerikan Bava Kuvvetleri epey zamandır güdümlü mermilerin denemelerini yapıyorlar. İlk peykler bir defa yükselip seviyelerini aldıktan sonra Ekvatörle 40 derecelik bir açı yapacak şekilde güney doğuya doğru seyredeceklerdir. Böylelikle Ekvotörün kuzey ve güneyinde 40 ıncı arz derecesine kadar uzanan memleketler üzerinden geçeceklerdir. Peyk dünya etrafında 90 dakikada bir devir yapacaktır. Bu esnada dünya da kendi ekseni etrafında biraz dönmüş olacağından peyk daima başka başka yerler üzerinden geçecektir. Meselâ bu yerler arasında Birleşik Amerika, Orta ve Güney Amerika, Afrika, Avrupanın güneyi. Yakın Doğu. Rusyanın güneyi, Asyanın güney ve güney doğusu ve Avustralya bulunacaktır. Memleketimizin büyük bir kısmından, bu arada Ankaradan peyk rahatça görülebilecektir. İstanbuldan görülmesi ise şüphelidir. Bu yol ilk peyk için tesbit edilmiş olan yoldur. Sonraki peykler arasında daha fazla kuzeye ve güneye gidecek, hattâ kutuplar üzerinden geçecek olanlar bulunacaktır. Böylece bir müddet sonra peykleri görmiyen memleket kalmıyacaktır.

Peykin dünya etrafındaki yolu tam bir daire olmıyacak, fakat matematikçilerin elips dedikleri şekilde bir yörünge olacaktır. Yörüngenin daire olması için peyki arza doğru çeken yerçekimi kuvvetiyle arzdan dışarı doğru iten merkezkaç kuvvet arasında tam bir denge bulunması gerekir ki bunun için küre 480 km, yüksekliğe vardığı zaman dünya etrafında saniyede tam 7.58 km. lik bir hızla dönmiye başlamalıdır. Biraz daha küçük bir hızla dönse yerçekimi üstün gelir ve küre arza doğru dü-

0er. Halbuki arzdan 480 km. yükseklikte peykin alacağı son hızı bu kadar kesinlikle ayarlamaya imkân yoktur. Onun için başlangıç hızı daha yüksek, meselâ saniyede 8 km. olacak şekilde roketleri düzenlemekle bir emniyet payı bırakılmış oluyor. Dolayısiyle peyk bir elips üzerinde hareket edecektir. Yörünge daire olmayınca, peyk hareket esnasında arzdan sabit uzaklıkta kalmıyacak, arza yaklaşıp uzaklaşacaktır. Bunun hem faydası, hem zararı vardır. Dünyanın yüksekliği farklı bölgelerden geçeceği için farklı seviyelerdeki hava tabakalarının özellikleri hakkında bilgi verecek, öte yandan bu esnada dünyaya fazla yaklaşırsa, hava direnci artacağından hızı azalacak ve dünyaya doğru daha çabuk düşecektir. Peykin gökteki ömrü, yolculuğu esnasında arza fasla yaklaşıp yaklaşmamasına bağlıdır. Tahminlere göre, arzdan 480 km. uzakta aylarca gökte kalabilirse de arza 300 km. ye kadar yaklaşırsa bir kaç haftada düşecektir

Amatörlere gün doğuyor

Peyki görebilmek için en uygun zamanlar şafak ve gurup zamanlarıdır. Gündüz gök fazla aydınlık olduğundan peyk seçilemez; gece. ise dünyanın gölgesi içinde kalacağından görülemez. Halbuki güneş yeni batmış veya henüz doğmamışken güneşin ışınları peykten yansıyıp bize kadar gelebilirler ve böylece ufacık bir küre karanlık gökte pek sönük bir yıldız gibi parlıyabilir. Bu halde bile çıplak gözle görülmesi ihtimali azdır, çünkü ancak çıplak gözle görülebilen en sönük yıldızlar kadar parlıyacaktır. Fakat bir dürbünle kolayca farkedilebilir. Haber verildiğine göre peyklerin hareketlerini takip edebilmek için, dünya etrafında dağıtılmış 12 merkeze özel surette düzenlenmiş teleskoplar yerleştirilecektir. Bu teleskopların başlıca özellikleri geniş bir alanı hızla tarıyabilmeleridir. Çünkü peyk gökte aşağı yukarı saniyede 1 derecelik büyük bir hızla yer değiştirecektir. Hele yolculuğun başında ve sonunda peykin hareketini büyük teleskoplarla takip etmek son derece güç olacaktır. Bu hareketlerin bilinmesi ise çok önemlidir. İşte bu yüzden peyk projesi ile uğraşan astronomlar dünyanın her tarafındaki astronomi meraklılarını yardımlarına çağırıyorlar. Gerçi her kürede otomatik verici telsisi cihazları bulunacak ve peyk yerini dünyadaki istasyonlara daima bildirecektir. Fakat havaya fırlatılma esnasında bu cihazların bozulması pek mümkündür. Bu takdirde ancak gökteki bütün muhtemel bölgelerin dürbünlerle taranmasıyla peykin yeri meydana çıkarılabilir ve şüphesiz ne kadar çok insan bu aramaya katılırsa peyk de o kadar çabuk bulunur. Peykin yolunun dürbünlerle ve teleskoplarla takip edilmesi işini planlamayı Amerikada Cambridge'deki Smithsonian astrofizik rasathanesi üzerine almıştır. Bu rasathane Amerikada ve Avrupadaki çeşitli astronomi dernekleriyle işbirliği yapıyor. Şimdiden bütün dünyadaki astronomi meraklılarım gruplar halinde teşkilâtlandırmaya başlamıştır. Peyki gören bir grup derhal geçiş zamanını ve gökte sabit yıldızlara göre yerini edecekler ve bundan sonra 12 merkez telsizle bildirecek, bu merkezdeki elektronik hesap makineleri gelen haberlere dayanarak süratle peykin gökteki yolunu inceden inceye hesap edecekler ve bundan sonra 12 merkezdeki teleskoplar peyki devamlı olarak takip etmiye başlıyacaklardır. Memleketimizde de bu çalışmalara katılmak isteyen meraklılar varsa - ki umarız vardır - derhal "Smithsonian Astrophysical Observatory, Cambridge, Mass. A.B.D." adresine

Yerçekimiyle mücadele
Teknik tabiata kafa tutuyor

bir mektup yazıp kendilerini resmi peyk gözcüsü olarak kaydettirmelerini tavsiye ederiz. Yalnız, bu meraklıların peyk gözcülüğünün ne gibi usûl ve kaideleri olduğunu merak etmeleri ve bunu bilmeyebilmeleri muhtemeldir. Fakat bu, öyle zorluk arzeden bir mesele değildir. Bu is için sabit yıldızların yerleri ve zaman tesbiti gibi en basit astronomi bilgisinden fazlasına lüzum yoktur ve bu kadar şey peykler havalanıncaya kadar rahat rahat öğrenilebilir. Peykleri en uygun şekilde takip edebilmek için mevcut dürbün ve teleskoplarda nasıl değişiklik yapmak gerektiği de yalanda bildirilecektir. Her halde zaman zaman yıldızları, gezegenleri, meteorları seyretmeyi seven herkes için suni peykleri takip etmek bulunmaz bir fırsattır.

Super BALE
PERLON
Cocktail
PERLON
Butterfly
PERLON
Her üçü de
PERLON
ipliği ile imâl edilen
BU -nefes kadar ince- ÇORAPLAR
Bacaklarınıza
BAMBAŞKA bir güzellik katar

K A D I N

Ankara

Bir resital

Geçen hafta cumartesi günü Üçüncü Tiyatrodaki fazla bir kalabalık nazarı dikkati çekiyordu. Parter, localar, balkon tıklım tıklım dolmuştu. Türk, İngiliz, Amerikalı bir çok seyirci Fenmen Bale Stüdyosunun iki senelik bir çalışma sonunda hazırladığı müsamereyi görmeğe gelmişti.

Stüdyonun müdürü Mithat Fenmen "Her çocuk muhakkak müzik âlemine girmeli, kendisini bu aleme bırakarak içten gelen arzularını hareketle boşaltmayı öğrenmelidir. Müzik her şeyden evvel iyi bir öğreticidir. Fikri tekâmülü ve serbest hareketi besler" diyordu.

Mithat Fenmen Stüdyosunu iki yıl evvel açmıştı. Stüdyonun çalışmaları ilk defa bu müsamere ile halkın önüne çıkarılıyordu. Mithat Fenmen:

"— İki sene kısa bir zamandır, diyordu. Çünkü bize gelen çocuklar mektep saatlerinin haricinde ve ancak haftada birkaç saat, müzik ve dansla meşgul olabiliyorlar. Sanat terbiyesinde amatör ve profesyonel diye bir fark olamıyacağına göre, programlar konservatuvarlarınkinin aynıdır. Bu vaziyette ders saatleri, tabii çok az gelmektedir. Çocuklar dört yaşından itibaren bale ve müziğe başlıyabilirler. Gaye el, kol ve vücut hareketleri ile güzeli canlandırmaktır. Müziğe ve baleye başlayan çocuklardan bir kısmı, şüphesiz bir gün bu sanat branşlarım kendilerine meslek olarak seçeceklerdir. Daha büyük bir ekseriyeti ise, yarının Çok kıymetli müzik dinleyicisi sınıfını teşkil edecektir. Müziğe başlıyan çocukta kabiliyet ve istidat diye iki şey ararız. Kabiliyet işi başarabilmek için icap eden imkânlara sahip olmaktır ki bu hemen her çocukta mevcuttur. İstidada gelince bu ancak çalışmalara başlayıp muayyen bir sanat seviyesine ulaştıktan sonra anlaşılabilen bir şeydir. İstidadı açılacak bir goncaya benzetebiliriz. Ne zaman açılacaktır, bu bilinmez, öğretmenin en büyük zevki, iste bu açılışı takip etmektir. Kim istidatlıdır, kim değildir? Bunu anlıyabilmek için her çocuğun, bir kere müzik âlemine girmesi, orada elenmesi lâzımdır. Büyük sanatkârlar böyle doğacaktır, sanatkâr olmıyacaklar için de, müziğin ruh ve terbiye üzerinde o kadar büyük tesirleri vardır ki, tecrübe etmeye cidden değer. Gayemiz, memlekette müzik ve dansı yaymaktır."

Perde açılıyor

Mithat Fenmen'in bu kısa **konuşmasından** sonra **perde** açılıyordu. Bu sırada seyirciler **arasındaki** birçok **anneler** heyecanlarının **son** hadde geldiğini hissediyorlardı: Çocuk**lan** ilk defa sahneye **çıkacaktı.** Küçükler de, büyükler de, kabartılmış beyaz tül eteklikler giyinmişlerdi. Herkesin belinde muhtelif renkte parlak tafta kurdeleler vardı. Bunlar büyük bir fiyonkla arkadan sarkıyordu. Bale pabuçları siyahtı.

Resital, Degas'nın resimlerinden mülhem "Bale stüdyosu" ile başlıyordu. Resital müddetince sahnede hiç görülmiyen bale öğretmeni Beatrice Fenmen'in sanatkâr gözleri, belliydi ki, her sahnede mevcuttu. Koreografi cidden çok güzeldi. Büyük balerinler zarif Jestleri ile seyircileri güzel bir rüya alemine sürüklerken minimini balerinler, bu arada dört yaşındaki Selmin Sonar bol bol alkışlanıyordu.

Küçük bir piyanist

Çok alkışlanan bir çocuk da 8 yaşındaki küçük piyanist Bedi Aran oldu. Beethoven ve Mendelssohn'dan sololar çalarken bir büyük adam ciddiyeti gösteren bu küçük sanatkâr, halkı selâmlarken çocuk olduğunu hatırlıyor ve sahneye koşarak giriyor, koşarak çıkıyordu. Bu da alkışçıları daha çok coşturuyordu.

Ali Babanın Çiftliği

Çocuklar balerin elbiselerini çıkararak renk renk süslü entarileri ile sahneye çıkmışlardı. Onlar artık bir temsilde değil, sanki kendi mahallelerinde ki çocuk bahçe sindeydiler. Gayet serbest, tabii jestlerle **koşuyor,** gülüyor, **zıplıyor** hattâ birbirlerini **itip yer** kapıyorlardı. **Fakat** hepsi **"Ta-Te"** "Tafa-Tefe" yi "Kocaman göbekli" **yi** "Şıpıtık" ı, "Haydi" yi, tanıyorlardı. Bunlar notalardı. Hepsi forte ile piyanoyu da birbirinden ayırt edebiliyorlar ona göre hisli veya yavaş koşuyorlardı. Ali Babanın Çiftliğini temsil ederken kimi ördek olmuştu, kimi horoz, kimi de kuzu..

Dalcroze metodu yani müziğin bedene tatbik edilişi esası üzerine kurulan metod ile, çocuklara gayet rahat ve tam bir beden ve ruh serbestisi içinde ders veren Neriman Decan muvaffak olmuştu. Çocuklar sahnede evlerinde gibi rahat ve tazyiksiz oynadılar. Seyirciler arasında bulunan ve müsamereye iştirak etmiyen küçük bir öğrenci bu sırada sahneyi, göstererek:

"— Oraya nereden gidilir, ben de oynıyacağım" diyordu.

Oyuncak senfonisi

Mithat Fenmen'in idaresindeki Haydn'ın oyuncak senfonisi cidden büyük bir başarı kazandı. Çocuk" lar kendilerini müziğe kaptırmışlardı, kiminin elinde tahta kaşıklar vardı, kiminde çeşit çeşit flütler, trompet, "triang" ler! Hepsi bu aletleri yerine göre ve tam zamanında kullanıyordu.

Temsil bitince sanatkârlar halkı selâmlamak üzere hazırlanırken, çocuklardan biri, herhalde çok fazla beğendiği flütünü Mithat Fenmene acele acele teslim ediyordu.

Büyükler

Resitalin ikinci kısmında büyükler küçüklere rekabet edebilecek kadar alkış topladılar. Fezal Esmen, Engin Akoğlu, Shirley Pain seyircileri cidden güzel bir rüya âlemine sürükliyebilmişlerdi. Norveç tabloları temsil edilirken sanatkârların giyindikleri güzel elbiseler bilhassa nazarı dikkati celbediyordu. Malzeme,

Fenmen Stüdyosunun resitali

Musiki ile terbiye

Genç balerinler
"Degas"nın tablosu gibi

bizim Ankaranın meşhur Çıkrıkçılar yokuşundan temin edilmişti. Bunların hazırlanışı da zevkli ve başarılıydı.

Fenmen bale stüdyosunun resitali muvaffakiyetli olmuştu. Resitale hâ- olan hava sanat havası olduğu kadar da sade ve gösterişsiz, kaliteli bir sanat anlayışı havası idi ki, bu da tebrike değerdi.

Evet, iki sene az bir zamandı, fakat bu az zamanda epeyce şeyler yapılmıştı.

Aile

Saz evi

Yirminci asrda bir kadının şahsiyeti yalnız giyindiği elbiselerle deği, içinde yaşadığı dekorla da ölçülmktedir. Yazlığa giden ailelerin çoğu gittikleri otel veya pansiyon olarında, kiraladıkları küçük evlerrin tamamiyle göçebe bir hayat sürmektedirler. Gardrop olmadığı için tariler duvarlara, iplere asılmıştır, yerlere yataklar yapılır, kısacası intiamsızlık her şeye hakimdi. Halbuki intizamsızlık ve dağınıklık ev kadının da, aile reisinin de, çocukların asabını bozar. Bir otel veya pansiyon odası, bir sayfiye evi insanın devamlı oturduğu ev kadar, hattâ onlan daha itinalı olmalıdır. Çünkü her türlü fantezi, ucuza mal edilmiş pratik eşya sayfiye evlerini süsleyebilirdi. Meselâ çok ucuz Sümerbank basmalarından, kareli yerli dokumalardan yapılacak zengin perdeler, masa örtüleri, testiye yerleştirilmiş kır çiçekleri, odanın şurasına burasına atılmış yer yastıkları, duvarlarda birresim, bir tabak, odanın havasıderhal değiştirir. Hasırla örülmüş kahveci sandalyeleri renk renk boyanabilir, ufak bir tokmağın veya rahlenin üzerine yerleştirilen herhangi bir tepsi, kahve ve çay masası vazifesini görebilir. Piyasada mebzulen mevcut olan renkli yuvarlak hasırlar dahi masa gibi kullanılabilir. Gene piyasada mevcut olan siyah demir çiçeklikler - çok ucuza satılmaktadır - terasları süsler.. Aynı demirlerden duvara asılan şamdanlar yazın bahçeye alınıp bir ağaca da takılabilir ve böylece misafirler ağaçlar altında güzel bir yemek yerler. Birkaç tahta sandıkla güzel bir eski zaman sediri yapmak ve bu sedirin görünen kısımlarım adi hasırla kaplıyarak üstüne güzel bir örtü atmak mümkündür. Sandıkların iç kısmı fazla eşyanın kaldırılmasına da yarayabilir.

Tanınmış bir Fransız dekoratörü bir sayfiye evindeki uzun yemek masasının iki kenarına en basit şekilde yapılmış iki uzun sıra koymuş ve üzerlerine renk renk yassı yastıklar atmıştır. Bir yemek odasının duvarları tavalarla dekore edilmiştir. Hasır, her yerde, çiçek sepeti, mecmualık, yemişlik olarak kullanılmıştır. Hasır kaplı adi şişeler sürahi vazifesi görmekte ve adi emaye tabaklar renk renk çiçekleri ile çocukların istinasını açmakta, sofrayı neşelendirmektedir.

Sade bir zevk ve buluş yazlık evlerin dekoruna hâkim olmalı, yazlığa giden aileler beraberlerinde en lüzumlu, en temiz, çabuk yıkanan, çabuk kuruyan elbiseler götürmeli, her bakımdan ev işini hafifletecek tedbirler düşünmelidirler. Güzel, iç acıca, az eşyalı ferah bir ev bize, aradığımız huzur ve saadet hissinin bir kısmını kolayca verir.

Moda

Çocuk modası

Evet bir çocuk modası da vardır. Bu moda büyüklerinkinin tesiri altındadır ve bu modadan mülhemdir. Saçlar kısa iken çocukların da saçları kısacık kesilirdi, saçlar uzama temayülleri gösterince onlar "at kuyruğu" şeklinde tepede toplanmaya başladı. Bugün modellerdeki birçok küçük kızlar büyüklerin uzayan saçlarım taklit etmiş, onları omuzlarına dökerek "bağ" dan veya "metal" den yapılmış yarım daire şeklinde büyük bir toka ile alın üstünden tutulmuşlardır.

Dior "H" modasını çıkardığı zaman çocuklar da, beli hiç göstermeyen, plili eteklerin üzerine bol düşen ceketler, bluzlar, gömlekler giymeye başlamışlardı. Bu sene beş yaşından itibaren, hemen her çocuk beline bir kemer takmaktadır. Daha küçükleri bile, bu heveslerini robalı entarilerin bolluklarını belde toplayan ince kadife kuşaklarla tatmin etmektedirler.

Tıpkı anneleri gibi küçük kızlar da bu yaz kareli zefirlerden, puanlı basmalardan, beyaz fistodan entariler giyecekler. Tıpkı anneleri gibi onların da kat kat iç eteklikleri, volanlı mayoları, çadır bezinden yapılmış bol ve kısa plaj mantoları olacak, onlar da gezmeye giderken geniş bir hasır şapka giyinecek ve ellerine aynı hasırdan çiçekli bir çanta alacaklar.

Oğlanlar da tabii babalarım taklit edecekler. Ciddi klasik ceketler ve. fantezi yelekler, deniz kenarı için şortlar, poplinden yapılmış kanadı-

Ciddî ve sevimli **bir** manken
Çocukların para sarfetmeye hakkı yok mu?

Kabahat Hepimize Aittir

Jale CANDAN

Bize komşu apartmanlardan birinin genç bir kapıcısı vardır. Kapıcının da genç bir karısı. Bunlar açıkgöz ve çalışkan kimselerdir. Erkek kapıcılıktan başka, konukomşunun birçok işine koşar ve para kazanır, kadın çamaşıra gider. Onları memleketlerinden geldikleri günden beri tanırım. O gün erkeğin sırtındaki yamalı ceket, ayağındaki lâstikler, kadının başındaki yemeni, üzerindeki allı güllü uzun pazen entari hep hatırımdadır. Bir müddet böyle gezmişlerdi. Sonra yavaş yavaş kıyafetleri düzeldi, kadın karda kışta entari ile dolaşmaktan vazgeçti, akranlarına özenerek beli sıkı bir yeşil manto aldı. Erkeğin de artık düzgün bir kıyafeti, ayakkabıları vardı. Fakat bugün, o aynı kadın "kara çarşaf" giyinmektedir.

Hadise apartmanda ve mahallede adeta teessür yarattı. Hatta bazı hanımlar kadını, sonra da erkeği bir hayli haşladılar.

Ağaç bayramı münasebetiyle bası okullarda öğretmenler, talebeleriyle Anıt-Kabiri ziyarete gitmişlerdi. Parlak, güzel bir gündü. Anıt-Kabiri ziyaret ederek, dehası her gün biraz daha fazla takdir edilen o büyük adamın vaktiyle söylemiş olduğu sözleri duvarlarda okuyan her Türk gibi, çocukların da, büyüklerin de kalbi iftihar, inanç ve kuvvetle dolmuştu. Fakat birden, öğretmen hanımlardan biri yerinden fırladı. Atayı ziyarete gelen, onun ifade ettiği mânayı kavrıyamadan ziyarete gelen bir "kara çarşaf"lı kadın grubuna doğru koştu, yaralı bir sesle, "Siz, dedi çarşaflarının çıkarın ve buraya öyle gelin! Borada onun ruhunu muazzep etmeğe hakkınız yoktur!" Çocuklar bile esefle önlerine baktılar. Sanki güneş birden kayboluvermis, ümitler sarsılmış, iftihar yerini tuhaf bir utanç hissine terketmişti.

Gazetelerde okumuştuk. Bir kaç ay evvel Kütahyaya ziyarete giden devlet büyüklerimizi yüzlerce "kara çarşaf" lı kadın, sessiz bir ihtiram ile karşılamış.. Havadis doğru ise, hükümet adamlarımızın bu hadise karşısında, her münevver Türk gibi vicdanlarının sızladığı muhakkaktır. Her münevver Türk gibi, elbet onlar da bu "kara çarşaflılar" ı azapla seyretmişler, onlara öfkelenmişlerdir.

Öfke.. Zaten hepimizin bir "kara çarşaf" lı kadın görünce ilk duyduğumuz his budur. Halbuki biraz düşünsek, kızmaya hiç ama hiç halikımız yoktur. Köyünden rahat kıyafetleri içinde de bizden bir şeyler öğrenmek için gelen saf kadına, onun her şeye inanmaya hazır bekliyen kocasına biz ne öğrettik? Onları aydınlattık mı? Hayır. Bugün bile yanlış hareketlerini öfkeden başka ne gibi bir reaksiyonla karşılıyoruz? Onları ikna etmeye çalışıyor muyuz? Onları hâlâ "kızlarınızı çalıştıracağınıza dilendirin" diye vaiz veren yalancı din hocalarının eline terk etmiyor muyuz? Bu memleketin münevverleri, bu memleketin yobazlarını susturacak bir mücadeleye girişemezler mi? Bu memleketin bir devlet adamı, büyük vatanperver Atatürk gibi çıkıp da, bu hususta azimle cesaretle yalnız memleket aşkı ile konuşamaz mı? Din adamlarımız ama bilgili, olgun, hakiki din adamlarımız, yobazlarla, sahte dindarlarla ve ufak menfaatleri uğruna saf insanları aldatan, memleketi de, dini de mahvetmeye uğraşan sahtekârlara karşı mücadele cemiyetleri kurup, bize yardım edemezler mi? Birçok şeyler yapılabilir, birçok şeyler yapabiliriz ve bunları yapmaya mecburuz. Zararın neresinden dönülse kârdır. Yalnız üzülmekle, yalnız öfkelenip söylenmekle kalmayıp "kara çarşaf" ın sembolize ettiği geri zihniyetle, inkilâp düşmanlığı ile her yerde faal şekilde mücadele etmemiz şarttır. Cemiyetler kuralım, programlar yapalım, münferit olarak kendi muhitimizde "hür fikirler" i ve "medeni bir dünya anlayışı" nı yaymak için derhal faaliyete geçelim. Muhitimizde sonradan ve yeni yeni beliren her "kara çarşaf" unutmıyalım ki, biraz da bizim alnımızın karasıdır.

Güzellik

Nefes almak

Teneffüs etmek tıpkı "kan deveranı" ve "hazım" gibi otomatik bır vücut fonksiyonudur. Teneffüs eteneyi düşünsek de, düşünmesek da ciğerlerimize hava alıp vermekte devam ederiz. Yalnız "teneffüs" diğer vücut fonksiyonlarından şu bakıma farklıdır ki, irademizin kontrolu altına girebilir. İyi teneffüs etmek bizim elimizdeki bir şeydir ve iyi teneffüs etmek güzelliğin de, sıhhatin de kapısını açan bir anahtardır.

"Güzel kadın" belki de herşeyden evvel "güzel teneffüs eden" kadındır. Çünkü teneffüs etmesini bilmek insana her şeyden evvel güzel bir duruş, güzel bir vücut ve güzel bir cilt kazandırır.

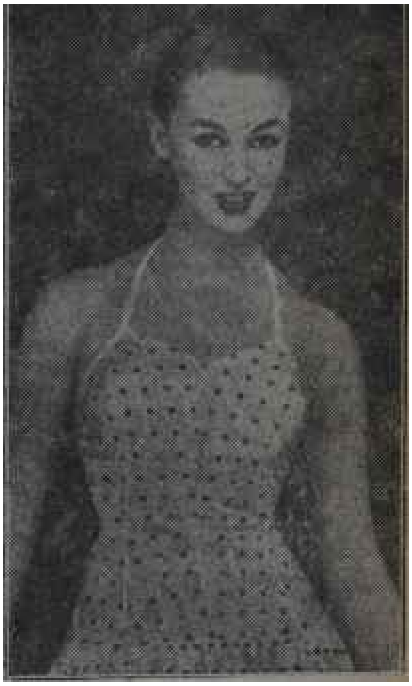
İyi teneffüs etmek omuzları genişletir, onları dik tutar, göğüsleri kaldırır ve bedeni daha ince gösterir.

İyi teneffüs etmek karın adelelerini çalıştırarak, karına sıkı ve güzel bir yuvarlaklık temin eder. İyi teneffüs etmek yüze canlılık, renk ve ışık verir. "İçten gelen pembe alev" İyi bir teneffüsün neticesidir.

İyi teneffüs asabi gerginliği de azaltır. Yüz hatlarının çekilmesine ve dolayısiyle kırışıklıklara mani olur.

Sağlık

Bugün doktorlar esefle müşahede etmişlerdir ki on kişiden dokuzu teneffüs etmesini bilmemektedir. Hemen hemen bütün insanlar oksijen bakımından gıdasız kalmıştır. Halbuki oksijen bize elzemdir. O kanımızı te-

Sıhhat ve güzellik
Sırrı: *teneffüs*

mizler, adelelerimizi kuvvetlendirir, aç kalan sinir hücrelerimizi besler. İşte bunun içindir ki bugün, birçok modern hastahanelerde çocuklara ve büyüklere "teneffüs etmek" bilgisini veren hususi servisler açılmaktadır.

Teneffüs etmesini bilmekten gaye zannedildiği gibi vücuda daha fazla oksijen almak değildir. Asıl mühim olan oksijen miktarı değil teneffüs cihazım iyi işlemeğe alıştırmak, uykuda ve istirahat halinde nefes alıp vermeyi tanzim eden sinir hücrelerini, adaleleri, ciğerleri yeniden bu iş için terbiye etmektir. Oksijen miktarı da tabii mühimdir. Fakat iyi kullanılmazsa faydası mahduttur. İyi teneffüs etmesini bilmeyen bir insanın oksijen bolluğu ile kendisini tedavi etmesi baş ağrılarını aspirinle durdurması gibi bir şeydir. Belki bir müddet için. hissedilen rahatsızlık

kaybolur, fakat bu rahatsızlığı meydana getiren şey daima mevcuttur.

İyi teneffüs etmek yalnız iyi nefes almak değil, aynı zamanda da iyi nefes vermek demektir. Bir süngeri temizlemek için evvelâ onu iyice sıkar, pislikleri atarız, ciğerleri temizlemek için de evvelâ ciğerlerde biriken karbon gazını iyice boşaltmak lâzımdır. İyi nefes vermesini bilmiyen insan kendisini devamlı surette zehirlemektedir.

Birkaç kaide

İyi nefes alıp vermeyi öğreten bir çok jimnastik usulleri vardır. Fakat teneffüs ederken dikkat 'edilecek çok basit birkaç kaide de, bize iyi bir alışkanlık vermeye kâfi gelebilir.

1) Ağızdan değil burundan nefes almak şarttır. Ağız yemek içindir, nefes alıp vermek için değil. Zaten burun, nefes alırken, dışardan gelen havayı adeta süzgeçten geçirir, ısıtır, temizler. Nefes verirken de o, içten gelen havadan kendisine lâzım olan nemliliği, harareti alır.

2) Derin derin teneffüs 'etmek lâzımdır. Hafif nefes alıp vermeler karbon gazının tamamiyle atılmasını sağlıyamaz. Çünkü nefes vermenin sonunda atılan karbon gazının miktarı başlangıçta atılandan çok fazladır.

3) YavaŞ yavaş nefes almak fevkalâde kazançlıdır. Çünkü her nefes almada ciğerlere gİren havanın yüzde sekseni faydalı, yüzde yirmisi faydasızdır. Ne kadar sık nefes alırsak faydasız yÜzde yirmiyi, o nisbette, almış oluruz.

4) Nefes vermek nefes almaktan uzun sürmelidir. Çünkü karbon gazını atmak, iyice ciğerleri temizlemek lazımdır.

Gina ve göğüsleri
İyi nefes almış.

Portre

Yeni Marilyn Monroe

Son zamanlarda bütün dünyada ciddiyetleri ile tanınmış birçok mecmua ve gazeteler, Marilyn Monroe'nun resimlerini basıyor ve usun uzun ondan bahsediyordu. Vakıa, bunda pek o kadar şaşılacak bir şey yoktu. Ondan daima çok bahsedilirdi. O Hollywood'un adeta aşk ilahesi olmuştu. Son resimleri ona 50 milyon dolardan fazla kazandırmış, ideal vücut ölçüleri adeta statistik bir mahiyet almıştı. Haftada 5000 aşk mektubu ve 12 izdivaç teklifi alıyordu. Rusyada bir propaganda vesilesi, Japonyada ise canlılık ve hayatiyet timsali olarak kullanılıyordu. Ruslara göre, Amerikalılar onu, sözde sefil ve bedbaht olan halkı oyalamak için ortaya atmışlardı. Japonyada ise, bir belediye meclisi, üyelerini gençleştirmek, heyecana getirmek için duvara onun resmini asmıştı. İlk atom gemisinde gene onun resmi vardı. Fakat son zamanlarda, ciddi mecmuaların sayfalarım işgal eden "Marilyn Monroe" çıplaklığı ile ve güzelliği ile, kendinden bahsettiren Marilyn Monroe değildi. Bu, sanatı ile hürmet kazanmak isteyen ve hakiki bir sanatkâr olmaya azmeden yepyeni bir Marilyn Monroe idi.

Para nedir ki?

1955 senesinin başlarında idi. Çok para kazanan ve şirketlere çok para kazandıran bu cinsi cazibe kraliçesi Hollywood'u terkederek New York-a gitmişti. Söylediği son söz şu idi: "Biraz saygı istiyorum!" saygıyı para ile ölçmeye alışmış olan patronlar derhal faaliyete geçmiş ve ücretini bir misline çıkarmaya razı olduklarını bildirmişlerdi. Marilyn Monroe, lakayt, güldü: paranın ne ehemmiyeti vardı ki ? Bu sözleri söyliyen kimdi? Ömrünün yarısı aç ve çıplak geçmiş, zavallı bir evlâtlık kız... Fakat Hollywood patronlarını en çok şaşırtan şey bu da değildi.. Marilyn Monroe:

"— Ben bir sanatkâr olacağım" demişti.. Kokteyl partiler hep bu acaip iddianın tefsirleri ile geçiyor, bütün Hollywood bu bikinili Sarah Bernardh'a kıs kıs gülüyordu. **Hele** onun evine kapanarak yalnız kitap okuduğunu ve kültür sahibi olmadan kapı dışarı çıkmamak azminde bulunduğunu duyanlar ne söyliyeceklerini şaşırdılar.

Bu müddet zarfında Marilyn Monroe bol bol okuyordu. Doğru dürüst konuşmasını bile bilmeyen bu kadın, en münevver kimselerle arkadaş oluvermişti ve onların tavsiyesi üze**rine çok zor** bir **sanat metodunu öğrenmek** üzere **"Octoro Studio" ya kaydedilmişti.**

Marilyn Monroe
Cazibeli Sarah Bernardh mı ?

Hayatta en çok istediği şey "Karamazof Kardeşler" deki Gaushenka **rolüne çıkmaktı.**

Bir aptal sarışın mı ?

Dedikodular bıçakla kesilir gibi durmuştu. Bir aptal sarısın zannedilen aşk ilahesi, muhakkak ki, bir şeyler yapmak üzereydi. George Raft'a benziyen ve 34 yaşında olan bir fotoğrafçı ile, ortaklama bir sinema şirketi kurmuştu. Bu onun yeni anlaşmalar kabul etmesine mani olmadı. 7 sene içinde çevireceği 4 film için 400.000 dolar ve muazzam bir prim alacaktı.

"Bu aptal sarışın" mükemmel bir iş kadını olduğunu ispat ettikten başka kendi şirketi namına çevireceği ilk filmin baş artisti ile direktörünün ismini ilan edince, herkes az daha küçük dilini yutacaktı. "Uyuyan Prens - TheSleepmg Prince" filminde Marilyn'in partöneri ve filmin direktörü Su* Laurence Olivier olacaktı.. Hollywood buna ancak kısa bir espri ile cevap verebildi: Marilyn Monroe ile Laurence Olivier çifti "siyah ve beyaz" kombinezonundan basit muhakkak ki en mükemmel kombinezon olacaktı.

SİNEMA

Filmcilik

Evvel Zaman İçinde

Dört yıl kadar evveldi, ressam Yüksel Ünsal, Turgut Demirağ'a bir teklifte bulundu. Türkiyede ilk olarak bir canlı-resim çevirmeyi deniyemezler miydi? Turgut Demirağ sinema tahsili yapan sayılı sinemacılardandı. Güney Kalifornia Üniversitesi sinema bölümünde okurken canlı-resimlere ait kurslar görmüştü, teklifi benimsedi. Türk filmciliğinde hazırlanması en uzun süren filme böylece başlandı. Bir yandan çalışmalar ilerlerken T. Demirağ 1953 yılı sonlarına doğru filmin Amerikada banya edilebilmesi için döviz müsaadesini aldı. İzin belgesi yanında olduğu halde "Film Effects of Hollywood" adlı laboratuvarla görüşmek üzere Amerikaya gitti. Fakat iş müsaadeyi almakla bitmiyordu. Nitekim 1954 yılında ticaret rejimindeki değişikliklerle beraber ilk Türk canlıresminin banyo edilebilmesi için verilen 18.000 dolarlık döviz iptal edildi.

Yüksel Ünsal idaresinde 30 akademili ressam tarafından 80.000 resim üzerinde çalışılarak meydana getirilen "Evvel Zaman İçinde" adlı canlı-resim hükümetin ilgisizliği yüzünden raflarda beklemektedir. Film 16 mm. lik Kodachrome renk sistemine göre' çekilmişti. "Film Effects of Hollywood" laboratuvarında 85 mm. ye büyütülerek en son ve en iyi renk sistemlerinden biri olan Eastmancolor'a göre 5-6 kopya üzerinden basılacaktı. 35 mm. ye büyütülmüş bir renksiz kopya Türkiyeye gönderilip diyalog, efekt ve fon müziği için ses bandının hazırlanmasında kullanılacaktı. Canlı-resimlerin ayrılmaz bir parçası olan fon müziğini tertip etmek üzere Pertev Apaydın gibi son yıllarda dikkati çeken genç bir sanatçının düşünülmesi iyi niyetlerin başka bir deliliydi.

Turgut Demirağ

Zoraki derviş

"Evvel Zaman İçinde" aralarında bağlantı olan Nasreddin Hoca'nın sekiz hikayesiyle bir Keloğlan masalından meydana geliyordu. Kafdağlarına yolculuklar yapılıyor, Peri Padişahları, ejderhalarla karşılaşılıyordu. Filmin İngilizce dublâjı da yapılarak ihraç imkânları aranacaktı. Titiz hazırlanmış ve ilgi çekici bir filmin ihraç edilmemesi için sebep yoktu. Üstelik böylece banyo için verilen döviz de fazlasiyle karşılanabilirdi. Ama bunu anlaması gereken hükümet, Türk filmciliğinin bugünkü feci haliyle ilgilenmeyen hükümetti. Modern stüdyo malzemesinin memlekete girmesi için döviz vermekten kaçınan hükümet renkli filmlerin banyo edilmesiyle uğraşamazdı.

Ayda 2000 dolar transfer edilmesi şeklinde bir anlaşmaya varılamadığı takdirde "Evvel Zaman İçinde" nin gelecek mevsime yetiştirilmesi için bir yol kalıyordu. Bu da T. Demirağın "Film Effects of Hollywood' firmasını, yabancı sermayeyi teşvik kanunundan istifade ederek Türkiyede bir şube açmaya ikna edebilmekti. Film yıkayan teknik laboratuvar gibi bir tesis için bile yabancı sermayeden medet uman hale gelmek, Türk filmciliğinin yarınını büsbütün karartmaktadır.

Sinemacılık

Mevsimin bitmesi üzerine

İstanbul sinemaları bu yıl mevsime erken son verdi. Beyoğlu ikinci defa gösterilen filmlerin ilânlariyle doldu. Atlas Sineması halâ yeni film göstermeye devam ediyorsa da, bunların prodüktör Sam Katzman'ın imzasını taşıması Atlas Sinemasının da işini bitirdiğinin bir işareti sayılabilir. Mevsimin böyle erken kapanma* sının en mühim sebebi şüphesiz gelecek yıl film ithal edilemiyeceği endişesidir. Bilindiği gibi film borçları 1954 yılından her transfer edilmemekteydi. Bu durum karşısında sinemacılar ellerinde bulunan bazı iyi filmleri sakladılar. Elia Kazan'ın "On the Waterfront", Vittorio De Sica' nın "Stazione Termini" ve Fritz Lang'ın "Moonfleet" gibi filmlerinin gösterilmesi gelecek mevsime kalmış oldu.

Maamafih gelecek mevsime kadar bu duruma bir çare bulunacağı tahmin edilebilir. Seçimler gittikçe yaklaşırken halkın en ucuz eğlence vasıtası sinemalardan açılacak yeri spor temaslarının doldurması pek beklenemez. Tek avunma vasıtasının

"Evvel Zaman İçinde"

Bir film varmış...

elden gitmesi halkı mahrumiyetlerle daha çok yüzyüze getirir, mahrumiyetleri daha çok düşünmesine sebep olur ki böyle bir tehlike kolay kolay göze alınamaz.

1955-56 mevsiminde yerli filmciliğimiz bakımından övmeye değer hiçbir şey olmadı. "Beyaz Mendil" ve "Tuş" konuları, "Dağları Bekleyen Kız" ise Atıf Yılmaz Batıbeki'nin nisbeten temiz rejisi ile dikkati çektiler. En basit, en kolay cinsinden, şarkılı, göbekli, bol ölümlü, ağlamaklı melodramlarla para kazanmak umumi temayül idi.

Yabancı filmlerden bir sürü döküntünün arasında "Cehennem Kapısı -Jigokumon" ve "Dehşet Yolcuları - La Salaire de la peur" gibi filmler de oynatıldı. Bütün dünya sinemacılığının bir yılda ancak 5-6 çok güzel film yapabildiği düşünülürse bizim film ithalâtçılarının bu 5-6 filmlik fedakârlığa girişmekten neden kaçındıklarım keşfetmek bir mesele haline gelir. Türk seyircisi bu kadar yıl geçtiği halde "Ladri di Biciclette", "Paisa", "Miracolo di Milano", 'Umberto D", "Los Olvidados" "El", "Ugetsu Monogatari" ve "Jeux Interdits" gibi ilk gösterildikleri andan ' itibaren sinema klâsiği olan filmleri hâlâ görmemiştir. Sinemanın büyük eserlerini afişe koymayan sinemacılar kaç "Güzel Helen", kaç "Harikalar Sirki" gösterseler vazifelerini tam yapmış sayılmazlar. Para kazanma arzusunun yanında bir de cemiyete hizmet düşüncesi yer etmelidir. Üstelik bu ithalâtçıdan pek büyük bir külfet istemeyen, iflâsa sürüklemiyecek bir hizmettir. Beyoğlunun belki de en az popüler sineması olan Lüks bu yıl en iyi filmleri kendi salonunda oynatarak vazifesini kusursuz yapmıştır. Büyük sinema ithalâtçılarının bu küçük sinemadan örnek almaları lâzımdır.

K İ T A P L A R

CEMAL SAĞLAM

(Yazan: Dr. Nezih ***Sağlam - Hepak*** *Basımevi,* ***1958 - İzmir - 150 sayfa,*** *250 kr.)*

Cemal Sağlam adı daha çok Ankaralı gazeteciler arasında "Cemal Ağabey" diye bilinen babacan, halim selim, kalp kırmamakla şöhret yapmış, herkesin derdine deva aramayı kendine derd edinen bir gazeteciydi. Ulus'un yazı işleri müdürüydü ve Sıkı Yönetimin Ulus'u kapattığı günlerde, her seferinde yeni bir aşkla yeni bir kuvvetle Ulus'u yeniden çıkarmağa uğraşır, türlü güçlüklerle boğuşur, çocuğu gibi sevdiği Ulus'u yeniden okuyucu önüne çıkarabilmek için çırpınırdı.

Gene Sıkı Yönetimin Ulus'u kapattığı bir sıradaydı. Yeniden çıkma hazırlıkları içindeydiler. Gerekli emirler verilmişti. Ertesi günü Ulus çıkacaktı. Cemal Sağlam gene her zamanki gibi her yere yetişiyor, her aksayan tarafı düzeltiyordu ki birden yere yıkıldı. Ertesi günü Ulus çıktı, ama Cemal Sağlamam..

İşte oğlu Dr. Nezih Sağlam'ın hazırladığı 150 sayfalık kitap babası Cemal Sağlam'ın hayatım ve mücadelelerini, acı kaybından sonra da çeşitli gazetelerde ardından yazılanları ve Cemal Sağlamın muhtelif resimlerini içine almış.

Bu kitapta İnönü'nün, Dr. Nezih Sağlam'ın, Selâmi Erkut'un, Yusuf Ziya Âdemhan'ın, Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Feridun Menteş'in, İbrahim Saffet Omay'ın, Nurettin Artam'ın, Emin Soysal'ın, A. H. S. nin, Nusret Safa Coşkun'un, Bülent Ecevit'in, İbrahim Cüceoğlu'nun, Hasan Tez'in, Halûk Tuncalı'nın, Necmi O.nur'un, Fethi Giray'ın, Oktay Ekşi'nin, H. Canbazoğlu'nun, Baki Kurtuluş'un, Reşat Taus'un, Cemal Saltık'ın, İlhami Soysal'ın, Şinasi Nahit Berker'in ve Çetin Altan'ın çeşitli anıları ile basında çıkan yazılar bir araya toplanmış.

Elimizdeki kitap Cemal Sağlam'ı tanıyıp sevenler kadar tanımıyanları da ilgilendirebilir.

BİR DAHA ÖLMEK

(Ümit Y. Oğuzcan'ın şiirleri - Ankara, 1966 - Doğuş Limited Ortaklığı Matbaası, 64 sayfa 250 kuruş.)

Ümit Yaşar Oğuzcan son devrin en velût sairlerinden biri. Elimizdeki "Bir Daha ölmek" sairin altıncı kitabı. Bu kitabın arkasındaki nota göre de yedinci kitabı "Zehir-Zıkkım" çıkmak üzere. Ümit Yaşar'ın kendi söylediğine göre kitaplarına aldığı şiirler yazdıklarının ancak dörtte biri imiş. Her ilkbahar ve sonbaharda da bir kitap çıkarmak üzere ayarlıyormuş işlerini. Bu lafların ışığı altında çıkan kitaplarının hacimlerini göz önüne getirip herbirinde ortalama 50 şiir olduğunu düşünürsek Ümit Yaşar'ın aşağı yukarı altı ayda 200 şiir yazdığını, yılda ise bunun 400 şiir ettiğini bulmak için öyle uzun boylu hesap bilmeğe lüzum yok. Yılda 400 şiir ise, yıl 365 *gün* olduğuna göre günde bir şiirden fazla eder. Eee, şiirin bu kadar fazlası çekilmez doğrusu.

Kitabın baskısı ve tertibi, kağıdı, kapaktaki ve içindeki desenler - bunlar Hüseyin Mumcu'ya ait - çok güzel. İnsan son yılların kitap furyası içinde bu kadar itinalı bir kitap bulmanın hazzı içinde sayfaları adeta incitmekten korkarcasına zevkle karıştırıyor.

Ümit Yaşar'ın şiirlerini okurken de insanın dudaklarından tebessüm eksik olmuyor.

Ümit Yaşar'ın şiir anlayışı, öylesine bir şiir anlayışı ki insan bir kitabı yukardan aşağıya okuduğunda, şair şiiri ciddiye alıyor mu, almıyor mu bir türlü anlıyamıyor. Sonra Ümit Yaşar şiirde espri yapmayı öylesine ileri götürüyor ki çok kere espri uğruna şiiri harcıyor, ortaya bir takım gariplikler çıkıyor.

Ümit Yaşar'ın şiirlerine en çok hücum da bu yönden geliyor zaten. Bir de şiirde argo tabirler kullanmak merakı var sairimizin. Bunu yerli yersiz, olur olmaz o kadar çok kullanıyor ki, hani bu işin ilk öncüleri olan Orhan Veliler falan hayatta olsalar da yüzlerce şiir içinde tek tük kullandıkları "vesikalı yarim, altın dişlim, ulan" gibisinden kelimeleri şiire soktuklarına pişman olurlardı.

Yalnız şu noktayı da işaret etmeden geçmek büyük haksızlık olur. "Bir Daha ölmek" adlı kitaptaki şiirler, bütün deli doluluklarına, bütün aksaklıklarına rağmen son yılların en pürüzsüz mısra yapısına sahip. Dil bir an bile takılmıyor, bocalamıyor.

Şiir anlayışı şöyle veya böyle, şiirlerinin şiir olarak değeri var veya yok, yarına kalıcı veya değil, bütün bunlar tartışılabilir. Hattâ Ümit Yaşar'ın şairliği bile. Ama Ümit Yaşar'ın "Bir Daha ölmek" adlı kitabında tartışılamıyacak. takdir edilecek tek şey mısralarındaki duruluk, pürüzsüzlük ve sağlamlıktır. Buna günümüzün değme şairlerinin bile erişemediği de düşünülürse..

M U S İ K İ

İstanbul

Bir Diploma Konseri

Şan Sinemasındaki pazar konseri programımına ilk yarısını, İstanbul Belediyesi Konservatuvarının yeni mezunlarından Gülây Uğurata'nın diploma konkuru teşkil ediyordu. Genç piyanist şu eserleri çalacaktı: Johann Sebastian Bach'ın Re Minör Kromatik Fantezi ve Füg'ü, Frederic Chopın'in Op. 53 La Bemol majör Polonaise'i ve Ludwig Van Beethoven'in Op. 73 Mi Bemol Majör 5 No. lu Piyano Konsertosu.

Gülây Uğurata, Bach'ın eserini tam bir teknik olgunlukla icra etti. Sağlam bir tuşe ile vuzuh ve berraklık içinde dinlenen bu Bach icrasının, dinleyicileri diğer iki eser hakkında da çok iyimser düşüncelere sevketmesi tabii idi.

Buna mukabil, Chopin'in meşhur Polonaise'i amatörce çalındı. Tempoda bir uyuşukluk müşahede ediliyordu. Sol elin. hakimiyeti ise lüzumundan fazla barizdi. Bazı falsolar ve yanlış iki akor bulunmasaydı da, duygudan bir hayli mahrum olan bu icra hakkında pek müsbet hüküm vermek kabil olmıyacaktı.

Beethoven'in piyano konsertolarını çaldığı zaman Ferdi Statzer'in ne kadar tenkid edildiği malûmdu. Şimdi ise sanatkâr, bunlardan birini, hem de en ağır olanım mezuniyet konserinde bir talebesine icra ettiriyor, işin garip tarafı, kendisi orkestranın idaresinde her zamanki şeflere nazaran daha fazla başarı gösteriyordu.

Mi bemol majör piyano konsertosu şüphesiz ki çok kuvvetli bir teknik kadar, olgun, gelişmiş bir ifade kudretine de ihtiyaç göstermektedir. Zira eserin, yekdiğeri ile tezat teşkil eden iki cephesini, yer yer lirik, yumuşak cehresi ile enerjik, azametli karakterini telif ederek muvazeneli bir icra ortaya çıkarmanın güçlüğü aşikârdır. Bu itibarla eser, talebeler veya tecrübesi az solistlerden ziyade virtüozlara yakışan bir konsertodur. Bir diploma konkurunda mutlaka Beethoven dinletilmek istendiği takdirde, ikinci veya üçüncü konsertoya yer vermek her halde daha isabetli olur.

Gülay Uğurata'nın terası hakkında, umumi ve kesin bir hüküm verebilmek kolay değildi. Bir konservatuvar mezununa kifayet edebilecek tekniğe sahip olduğu söylenebilirdi. Ancak, öğretmeni Statzer'in, aşın tezatlar ihtiva eden ve yer yer lüzumsuz tereddütlere kapılan stilinin tesiri altında kalmış olduğu hissediliyordu. Bu yüzden, ilk kısımda bir çok önemli hatlar kayboldu; bazan en lüzumsuz detaylar ön plana geçiveriyordu. Yer yer solistteki cesaretin kırılıvermesi ve tuşlara adeta çekinircesine dokunulması, muvmandaki vuzuhu ortadan kaldırmaktaydı.

İkinci kısım Adagio- son derece süratli icra edildi. Melodik hatların yapıları adeta değişti. Teknik bakımdan, sadece bazı temiz olmayan triller göze çarptı.

Bütün bunlara mukabil Gülay Uğurata, hemen hemen mükemmel bir son kısım - Rondo - dinletti. Ritmi tamamen kavramış, eserin yapısındaki renk ve çizgilere bu muvmanda tam kıymetlerini vermeğe muvaffak olmuştu. Teknik mânada hiç bir pürüz olmadığı söylenebilirdi. Hattâ, mi bemol majör konserto büyük virtüozlar tarafından çalındığında bile, rondo kısmının ana teminde bu vuzuha her zaman rastlamanın mümkün olmadığı nazara alınınca, genç solisti bu bakımdan takdir etmemek imkânsızdı.

İlk kısımda orkestrama bir defa geç girmesinden başka solistle orkestra arasındaki intibak hemen, hiç aksamadı.

Ayla Erduran
Virtüöz gibi

Bütünü itibariyle, Gülay Uğuratanın konserini iyi bir mezuniyet icrası addetmek mümkündü. Ancak virtüözluk yoluna doğru ilerlemesi için, bundan böyle genç sanatkarın eserlere şahsen nüfus etmek bakımından daha fazla gayret göstermesi ve üslûbuna - İhtimal öğretmesinin tesiri ile - yerleşen tereddütlerden sıyrılmaya çalışması temenniye sayandı.

Ara'yı müteakip, bu diploma konkurunda Jüriden on numara aldığı bildirilerek kendisine diploması verildi; Gülay Uğurata, alkışlar ve çiçek-1er arasında tebrik edilerek sahneden ayrıldı.

Bir "virtüozca İcra"

İstanbula hariçten gelen solistler, virtüozlar dahi, dinleyici kütlesine kolay tesir edebilmek ve Şehir Orkestrasının refakatteki başarısızlıklarından imkan nisbetinde az müteessir olabilmek için popüler eserler çalmayı tercih ederler. Böylelikle, çok kere icra mükemmel olmasa bile kulakları okşar: dinleyiciler hiç değilse çok iyi tanıdıkları eserleri dinliyerek hoşça vakit geçirmiş olurlar. Hata bu yüzden Beethoven'in, Mendelssohn'un ve bilhassa Mozart'ın - Re Majör ve La Majör • Keman Konsertoları konser müdavimleri arasında müzikle ilgisi az olanlar tarafından bile adeta ezberlenmiştir.

Ayla Erduran'ın ise daima kendinden emin, cesaretle hareket ettiği ve - bilâkis - icrası güç olduğu nisbette, memleketimizde az tanınan eserleri seçtiği müşahede edilmektedir. Nitekim birkaç ay evvel Brahmsın "Keman Konsertosu" ile birlikte Ernest Chausson'un "Poeme" ini çalmıştı. Bu sefer de Alexander Glazounov'un Op. 82 LA Minör Keman Konsertosunu icra edecekti. Bu suretle eserin bizdeki ilk icrası verilmiş oluyordu. Hatta bu vesile ile, konserdekilerin büyük bir kısmı, tanınmış virtüozlar için dahi başarı vesilesi olan bu eseri, Olazounov'un Keman Konsertosunu ilk defa dinlemiş oldular.

Konserde iyi bir orkestra refakati - her zamanki gibi - yoktu. Nefesli sazlar lüzumundan fazla gürültü yaptılar ve yer yer orkestrada gecikmeler oldu. Lakin bu hususlar her zamanki kadar dikkati çekmedi. Zira ortada, konsertoyu adeta "virtüozca" icra eden bir sanatkâr vardı. Gerek hacim ve ton, gerekse parmak tekniği itibarı ile - gerideki orkestrayı tamamen unutturacak kadar - dinleyicilere tesir eden Ayla Erduran, bütün inceliklerine nüfuz ettiği konsertoyu azami bir duygu bolluğu ve olağanüstü bir ifade kudreti ile dinletti. İcra boyunca en ufak bir entonasyon hatasına rastlanmadığı gibi, bir anlık bir tereddüt dahi göze çarpmadı. Bir virtüöz icrasında da ancak bu kadar şahsiyet ve teknik olgunluk aranabilirdi.

Konserto nihayete erdiğinde ise genç sanatkâr, dinleyicilerin şiddetli alkışlarına ve "bravo" larına en cömertçe bir "bis" ile, Johann Sebastian Bach'ın Re Minör Partitasından "Chaconne" ile teşekkür etti.

Ayla Erduran, birkaç ay evvel Brahms'ın Keman Konsertosunun ve Chausson'un Poeme'inin hakikaten iyi ve başarılı icralarım dinletmişti. Lâkin bu son konserde çaldığı Clazounov Konserto ve onu müteakip dinlettiği her bakımdan kusursuz ve mükemmel "Chaconne", kendisi için virtüozluk safhasının tamamen açılmış olduğunu; bundan böyle, repertuarım genişletmek için hazırlıyacağı her eserin sabırsızlıkla beklenece-ğini düşündürüyordu. Ö. U.

Ankara

İşbirliği

Ankaranın 1955-56 konser mevsimi, *geçen* birkaç yıla göre bariz derecede hareketli ve hadiseli geçtikten sonra. Helikon Dernegi'nin opera salonunda verdiği son konser-

le, bitmiş sayılabilir. Bu yıl, mevsimin olağanüstü gösterilerinden hemen hepsi, ya Ses ve Tel Birliği, Üniversiteliler Müzik Derneği ve Helikon gibi hususî teşebbüslerin, yahut da dış temasların hazırladıkları zemin sayesinde vuku bulmuştur. İş sadece Filarmoniye yahut Operaya kalsaydı Ankara belki de bu yıl, en sönük mevsimini geçirmiş olacaktı.

Helikon'un gecen cumartesi günkü konserine cazibesini veren Gazi Eğitim Enstitüsü Musiki Şubesi öğrencilerinin teşkil ettiği bir koronun iştirakiydi. Eduard Zuckmayer'in kurduğu ve idare ettiği bu tehalük dolu topluluk, yıllardır bir koroya sahip olamıyan başkentin büyük bir medenî ihtiyacına cevap verebilir. Bir şartla: Milli Eğitim Bakanlığı böyle asil bir teşebbüsün mahiyetini idrak eder ve devamım sağlayacak maddî ve manevi imkânları verirse..

Gazi Eğitim Enstitüsünün musiki kısmı okullara musiki öğretmeni yetiştirir. Koro üyeleri arasında, bu yıl mezun olup yurdun dört bucağında vazife alacak olanlar da vardır. Bakanlık, koro mensupları arasındaki kabiliyetli elemanların Ankarada kalmasını ve böylece koronun profesyonel seviyeye erişmesini sağlıyabilir. Her ne kadar geçen haftaki gösteri, Prof. Zuckmayer'in ifadesiyle, "sahnede cereyan eden bir den" idiyse ve programdaki kayda göre koro "tamamen eğitim amaciyle" çalıştırılmakta ve Helikon Derneğinin ricası üzerine konsere katılmaktaysa da, icra derecesinin yüksekliği bu grubun şimdiki haliyle bile konser vermeğe ehil olduğunu ortaya koymuştur. Her halde, Türkiyenin musiki gelişmesinde pek mühim rolü olan. Eduard Zuckmayer böyle bir grup meydana getirip hem titiz bir öğretici, hem de derin bir sanatkar davranışıyla yetiştirmiş olmakla memleketimize yeni bir hizmette daha bulunmuştur. Bu değerli sanatkârın ve sınıfındaki hevesli gençlerin şimdilik muhtaç bulundukları şey, üst makamların yakın alâkası, çalışmalarının devamının ve gümullendirilmesinin sağlanmasıdır. Unutmamalı ki daha Devlet Konservatuarının bile bir korosu yoktur.

Toplulukta, ancak birkaç aydır musiki tahsili gören gençler de vardı. Bununla beraber koronun programı çocuk oyuncağı değildi. Eski ve yeni Alman koro sanatını temsil edici bir mahiyeti olan programda Onbeş, Onaltı ve Onyedinci asırların bestekârları yanında çağdaş musikiye de yer verilmişti. Hassler ve Isaac'dan şarkılar, Obrecht ve Michael Praetorius'dan motetler, bir Bach korali, nihayet Carl Orff'ud "Catulli Carmina" sından iki parça, renkli, sağlam, üslûba riayetkar ve sevgi malısulü icralara kavuştular. Konserin dinleyicileri en çok memnun eden safhası da bu oldu.

Geri kalan zaman, Helikon Yaylı Sazlar Orkestrasının ve Kuartetinin gayretlerine tahsis edilmişti. Haendel'in konseri açan Re Majör Konserto Grosso'sunda şef Bülent Arel, bir taraftan eserin nisbeten kesif tınlamasını hat vuzuhuna zarar vermeden gerçekleştirirken, diğer taraftan da ihtişam ve vakar içinde yer alan hafiflik ve neşesini verebildi. Mamafih Bach'ın Üçüncü Brandenburg Konsertosu, böyle bir mazhariyete erişemedi. İlk kısmı fazla yavaş tempoda, aradaki iki akor güvensiz, son muvman ise bulanık ve aceleci oldu. Her iki eserde de kontinuo olarak piyano kullanıldı; fakat sesi duyulamadı. Gelecek mevsimde Helikon Orkestrasında artık bir klavsen görebileceğimizi umuyoruz. Orkestranın üçüncü parçası, Roussel'in Sinfonietta'sı, geçen yıllardaki icralarına nisbetle daha büyük bir güvenle çalındıysa da, Helikon Orkestrasının imkânları için şimdilik güçlüğünü muhafaza ediyordu.

Milhaud'nun altıncı yaylı saz kuartetinde Helikon'un dörtleri, geçen konserlerinin Malipiero'sundaki başarılarını tekrar uyamadılar. Viyola ile çello seslerini duyurabildikleri kadar, baskın ve zaman zaman bozuk entonasyonlu kemanlara nisbetle, daha yerleşmiş gibiydiler. Fakat toplulukta muvazene ve anlaşma tatmin edici değildi. Mamafih, bu. grubun şimdiye kadar Türkiyede kurulmuş kuartetlerin en iyisi olduğu inancından dönmeyi gerektirecek bir sebep de yoktu.

Darius Milhaud'nun en üstün başarısını kuartetlerinde sağladığı iddia edilir. Altıncı kuartet, hele ilk iki muvmanında, bestekârın hiç olmazsa ustalığına ve zekâsına, delâlet ediyor; tıkaçlı sazların renk imkânlarının istismarı, ilgi çekmekten geri kalmıyor. Fakat son muvmanda tıkaçlar kalkınca, bu vasıtayı bestekarın belki de lüzumsuz ve manasız sözlerini örtbas etmek için kullanmış olduğu düşünülüyor. Bu kuartet de, Milhaud'nun sathi bir bestekar olduğunu yalanlıyacak çapta bir musiki değil.

"Haydutlar"

Bu konser, Devlet Tiyatrosunun im» kânlarından faydalanmak suretiyle verildiğine göre, dinleyicilere kadar akseden bazı düzensizliklerin mesuliyetini tiyatro idaresinde aramak lâzımdır. Helikoncular eğer, Devlet Tiyatrosunun memurları kadar ilgisiz ve kayıtsız olsalardı, belki de bu konser asla meydana çıkamıyacaktı.

Opera salonunu boş günler ve gecelerde hususi teşebbüslere kiralamak, Devlet Tiyatrosunun usulleri arasındadır. Personel, elektrik v.s. masrafını karşılamak üzere tiyatro idaresi önceleri, kiralayanlardan 50 lira alırdı. Şimdi bu ücret 300 liraya yükseltilmiştir. Olur ya! Hayat pahalılaştı. Fakat, meblâğ ne olursa olsun, salonu kiralayanlar bu parayı, Devlet Tiyatrosunun kolaylıklarından istifade etmek için ödemektedirler.

Cumartesi günü, orkestranın işi bitip de sıra koroya geldiği zaman, sahnede garip bir hadise cereyan etti. Sahneyi tanzim işinin tiyatro hademesi tarafından yapılması beklenirken, orkestra şefi ile iki musikişinas, halkın önünde, sehpaları toplamaya ve iskemleleri yerleştirmeye başladılar. Keza, korodan sonra kuartetin sırası geldiğinde, gene orkestra mensuplarından biri şef platformunu yüklenip dışarı çıkartmağa mecbur kaldı. Çünkü Devlet Tiyatrosunun gittikçe bozulan teşkilâtı, bu gibi işleri yapacak adamların konser

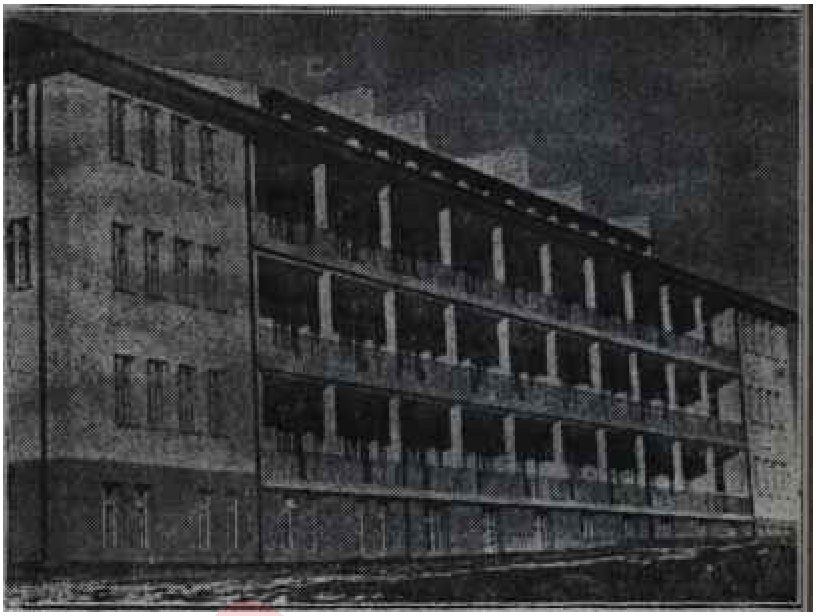
Gazi Eğitim Enstitüsü korosu
Opera'yı istilâ etti

günü vazifelendirilmesini sağlamaktan acizdi.

Bu sadece, işin dışa akseden tarafıydı. Helikon musikişinasları, cumartesi sabahı prova için tiyatroya geldiklerinde, sahneyi konser için hazırlanmış bulmak şöyle dursun, o gece oynanacak olan "Haydutlar" piyesinin dekoruyla karşılaştılar. Halbuki tiyatro idaresi o gün bir konser verilecegini, dolayısiyle "Haydutlar" ın dekorunu ancak konserden sonra kurmanın gerekeceğini bilmiyor değildi. Fakat sahne müdürü - hikmetinden sual olmaz - böylesini münasip görmüştü. Neyse ki dekorcular tesadüfen oradaydı da arkaya bir kırmızı perde çekip dekoru örtmek mümkün oldu. Fakat bu perde konserde, sahnenin akustik şartlarım geniş ölçüde bozdu.

Meseleler bu kadarla kalmadı. Tiyatroya erken gelmiş iki orkestra üyesi, merdivenleri defa defa inip çıkarak, nota sehpalarını aşağıdan sahneye taşımak zorunda kaldılar. O yorgunlukla oturup kuartet provası yaptılar. Sanat güçtü, ama böyle değil.. Bir müddet sonra tiyatroya gelen Gazi Eğitim Korosu - pek tabii olarak - konserden önce bir prova yapmak istedi. Bu sefer de sahne müdürü» karoya prova odan verme izinde güçlük çıkardı; hattâ şef Zuckmayer'e kırıcı muamelede bulundu. Maamafih Zuckmayer, her zamanki . yumuşak başlılığiyle, bunu. hoş karşıladı; bir dostuna "opera idareleri, dışardan gelenleri daima müstevli sayarlar" dedi ve güldü, geçti.

T I B

Ankara Verem Hastahanesi

Hastalık ancak burada tedavi edilir

Hastalıklar

Tüberküloz

Merkez kıraathanesinde kahvecilik ederdi. Burası büyük bir salondu. Şehrin en geniş ve kalabalık caddesindeydi. Kış geceleri dolar boşalırdı. Gençler bilardo masasının etrafında toplanırlar, yeşil çuhaya eğilirler, bilyaları kovalarlardı. Uzaktan uzağa, tavla pullarının madem sesleri duyulurdu. Ellibeş yaşım bitirmek üzereydi. Elinde kahve veya çay tepsisi, masadan masaya koşar, nargile lülelerinin .kütünü eşeler, ateş tazelerdi. Arada sırada da "şekerli bir", "çay bir" diye bağırırdı. Bu ses bütün müşterilerin tanıdığı, kahve köpüğü gibi keyifli, tavşan kam çay gibi hararet kesici ve dinlendirici idi. Yalnız ara sıra kısık ve çatlak çıkardı. Ahmed efendi buna pek önem vermezdi. Sabahtan akşama, gece" yarılarına kadar çay ve kahve diye bağıran bir gırtlaktan müzikal sesler, beklenmezdi elbette. Yalnız bir nokta birkaç aydanberi onu düşündürüyordu. Akşamları biraz yorgunluk hissediyor, terliyordu. Evde derece olmadığından ateşini kontrol edememişti. Galiba birkaç kilo da zayıflamıştı. Ceketinin omuzları sırtından kayıyor, düşüyor gibiydi. Pantalonu beline durmuyordu. Gazetelerin tavsiyesine uymuş, kemerini biraz daha sıkmış, bir delik daha açmıştı. Kuru, kesik bir öksürüğü vardı. Sabahları biraz balgam çıkarıyordu. Birkaç defa da balgamında kan görmüştü. Son günlerde de havalar ne kadar soğuk gidiyordu. İçerde soba cayır cayır yanıyor, insan nefesi, sigara dumanı, çay demi, buğu sis havayı ısıtıyordu. Fakat terli terli karsıdaki hana nagile götürürken insan herhalde üşüyebilirdi. Ahmet efendi bir sabah yataktan kalktığı zaman şiddetli bir öksürük nöbeti tuttu. Bu sırada ağzından bir fincan, kadar kan geldi. Karısı bozulmuş, rengi uçmuş, kocasının yüzüne bakıyordu. Kan damarda akarken sıcak, güzel bir şeydi Rengi de pek çekicidir. Ama mezbahada, ama bıçak ucunda; elbise, çamaşıra, pansumana bulaştığı zaman, hele balgamda korkunç bir hal alır Ahmet Efendi o gün sanki kabahâtli gibi karısının yüzüne bakmadan, traş olmadan, aynadan kalrak kahveye gitti. Herhalde, bilmediği, anlıyamadığı bir derdi var Patrondan izin aldı. Kimseye açılmak istemiyordu. Kötü bir hastalığa tutulduğu duyulursa işinden, ekmeğinden olabilirdi. Çoluk çocuk sahibiydi Aç kalmak, sürünmek vardı. Derdini herkese açamazdı. Herkesin dert ortağı birine ihtiyacı vardı. O halde de bir hekime başvurması lazımdı. Şehrin kenar bir mahallesinde, yanı başını almış, namuskâr, çalışkan iyiliksever, istidatlı bir hekim tanıyordu. Ona baş vurdu, muayene oldu. Filmi çekildi Balgamı tetkik edildi. Sonra bu tanıdığı doktor üzüntülü bir halde ellerini uğuşturarak "ciğerlerinizde yara var" dedi.Ya "'siz veremsiniz" demenin daha nakine, daha hekimce, daha az korku olanıydı. Ahmet efendi bu sözlere inanamıyordu. Yaşı ilerlemişti. Verem gençlere belâ olan bir hasta olduğunu da biliyordu. Bu yaşta neden verem olsundu. Ama işte ortada film vardı. Balgamında mikrop bulunmuştu. İşin münakaşaya tahamülü kalmamıştı. Hekim: "Genç,

Veremli hastalar
Hepsinin ayrı hikâyesi var

tiyar, herkes vereme yakalanabilir. Bu hastalığın yaşla bir ilgisi yoktur" diyordu.

Ailesinde de verem yoktu. Anası damar hastalığından ölmüştü. Babası Çanakkalede kalmıştı. Kardeşleri sağlamdı. Halbuki Ahmet efendi veremin irsen geçen bir hastalık olduğunu duymuştu. Doktora bu düşüncelerini söylediği zaman o: "Gene yanılıyorsunuz, demişti. Verem, aileden, babadan, anadan evlâda bulaşan bir hastalık değildir. Siz herhangi bir veremliden bu hastalığı alabilirsiniz. Verem mikropla bulaşan bir hastalıktır." O halde hastalığı kimden almış olabilirdi? Kahvede bin türlü insan arasında çalışıyor, didiniyordu. Elbette bunların birinden birinde hastalık olabilirdi. Biraz düşündü, hergün kendisinden cay isteyen, ince, titrek parmaklariyle mecmuaları karıştırırken, kimseye göstermemek için, sahifelerin arkasına saklanarak kesik kesik öksüren şu solgun benizli, traşı uzamış, zayıf delikanlı pekâlâ verem olabilirdi. Belki de hastalığı ondan almıştı. Bu derdinden bihaber hasta daha kimbilir kaç kişiye hastalığı bulaştırıp duruyordu. Bu hastayı hatırladıkça Ahmet efendinin beyninde mahalle doktorunun söyledikleri uğulduyordu:

1 — Türberküloz mikrobiktir.

2 — Tüberküloz bulaşıcıdır.

3 —Tüberküloz irsi değildir.

Bir başkası

Henüz Üniversiteyi bitirmişti. Zayıf yapılı, sakin, çabuk üzülen, çabuk kızan, kimseye sokulmaz bir kızdı. Her şayi kendine dert eder. heyecanlanırdı.Titizdi.Fakir bir aile çocuğu idi. Bin zorlukla okumuş, yetişmişti. Daha Hukuk Fakültesinin son sınıfında iken SÜleymanla tanışmıştı. Bir gün fakültenin önündeki bahçede oturmuş çiçek kokuları arasında ders çalışıyordu. Ağaçlardaki kuşların; okuduğu "Devletler Hukuku" ndan hiç haberleri yoktu. İmtihan falan takmadan ötüşüyor, öpüşüyor, yuva yapıyorlardı. Neşeli ve mesuddular. Kendisi de o gün eski bir şarap içmiş kadar hafif ve kayıtsızdı. Böyle bir günde ders çalışmak kadar üzücü ve boş bir şey olamazdı. Neclânın sinirlerinin bir hoş olduğu güzel, aydınlık bir gündü, İşte tam bu sırada yanına Süleyman sokulmuştu. Onun da tuhaf, hafif, usan bir hali vardı. Hava hepsine iyi tesirler yapmıştı. Öyle ya insanlar da balıklar gibi bir vasatın içinde yaşıyorlardı. Neşeleri, kederleri, ferahları hep o havaya, o havanın şartlarına tabi idi. Ne kadar hür olsalar, kendilerini ne kadar müstakil saysalar yine de atmosfer şartları onların organizmalarında gerekli tesirler yapmaktan uzak kalmıyordu. Güneş açarsa çiçekler, otlar, meyvalarla beraber onlar da gelişiyorlar, kar yağar hava soğursa, gökyüzü kara bulutlarla kaplanırsa onlar da yorgun, bezgin, bitkin ve üzüntülü görünüyorlardı. Süleyman yavaşça yanma oturdu. Kendisine kitabın dışındaki şeylerden, hukukun bahsetmediklerinden, Havvayi peygamberlikten istifa ettiren hislerden söz açtı. Anlaştılar. Nişanlandılar. O gece Ankaradaki bütün gece kulüplerinde birer votka içtiler. Dansettiler. Figürler icat ettiler. Evleneceklerdi. Kâğıtları askıya çıktı, askıdan indi Hekim muayenesinden geçtiler. Neclâdan bir de akciğer filmi istendı. Hayret.. Filimde Sol akciğer tepesinde tüberküloz yarası vardı. Ama Necla şimdiye kadar öksürmemiş, balgam çıkarmamıştı. Ateşi yükselmemişti. Ağzından kan gelmemişti. Zayıflamamıştı. Kısacası kendini hiç de hasta hissetmiyordu. Doktor şunları söyledi:

4 — Tüberküloz kendini hasta hissetmiyenlerde de bulunabilir.

5 — Hekim röntgen tetkiki ve başka araştırmalarla hastanın verem olduğunu meydana çıkarır.

6 — Erken teşhis edilen tüberküloz iyi ve özel bir tedaviyle şifa bulabilir.

Zavallı İlhan

Tüberküloz erken teşhis edilmezse ve zamanında gerekli tedavi yapılmazsa öldürebilir. Bir tüberküloz hastahanesine yatmak bu korkunç hastalıktan kurtulmanın en iyi yoludur. Orada, bu hastalığı yenmenin baş çareleri olan istirahate ve bol gıdaya kavuşmak mümkündür. Eğer vereme yakalanmış hasta evinde kalırsa sevdiği insanlara da bu hastalığı aşılar. İşte İlhan da bu hatayı işlemiş ve cezasını kendi hayatıyla ödemişti. Henüz 22 yaşındaydı. Fabrikalardan birinde isçilik etmek istiyordu. Dilekçe ile gereken makamlara baş vurdu. Günlerce uğratarak malûm formaliteleri tamamladı. Polisten iyi hal kağıdı, dilekçe, sekiz adet vesikalık fotoğraf, nüfus kâğıdı sureti, aşı kağıdı ve sağlık raporu. Yalnız sağlık raporu işi bir türlü yürümüyordu. Önce bir mikrofilm istenmişti. Hekim. İlhanın göğsünün bu küçücük resmini gördükten sonra bir de büyük film çekilmesini istemiş işte o zaman felaket meydana çıkmıştı. Sedimantasyon ve balgam muayenesi de yapılmıştı. Sonra kendisine ciğerlerinden hasta olduğu için fabrikaya alınamıyacağı, bir dispansere baş vurması ve hemen tedaviye başlaması gerektiği bildirilmişti. Zavallı İlhan elinde bir tomar evrakla evine dönmüştü. Sağdan soldan, komşulardan ilaçlar alıyor. kendini iyi etmeğe çalışıyordu. Hekimlerin do ne kadar çok mukallidi vardı. Akan su musluğunun vidasını sıkmaktan âciz olanlar; ilâçlar, iğneler üzerinde nasıl da geniş bilgi sahibiydiler. Memleket hekim yokluğundan, ilâç eksikliğinden yanıp tutuşurken her mahallede ne kadar çok mutatabbip vardı. Bunlar korkusuzca hor tıbbi meselede fikir yürütüyorlar, tedavi ediyor, ilâç tavsiye ediyorlardı. İlhanın bu tedavilere rağmen geceleri atesi yükseliyor, terliyor, öksürüyordu, zayıflıyordu. O sırada kardeşi de hastalanmıştı. Bir göğüs filmi de ona çekildi. O da veremdi. İlhan evde kaldıkça hastalığı etrafına aşılıyordu. Hastahaneye kaldırıldı. Bütün tedavilere rağmen kurtarılamadı. Çünkü tedavi için en kıymetli zamanı evde geçirmiş, üstelik en sevdiği insanlardan birine de hastalığı bulaştırmıştı.

7. Tüberküloz tedavisinin en iyi yeri bir tüberkülos hastahanesidir.

Dr.E.E

T İ Y A T R O

Amatörler

Şehirli kız

Geçen cumartesi günü, akşam üstü Tuna caddesinin basındaki kalabalık nazarı dikkati çekiyordu. Herkes bu caddenin başındaki Sanatsevenler Kulübüne gidiyordu. Salon tıklım tıklım dolmuştu. Uzun zamandan beri dekorasyonu yüzünden kapalı kalan kulüp o gün Devlet Tiyatrosunun bazı sanatkârlariyle genç heveslilerden teşekkül eden "yarı pro fesyonel" bir topluluk tarafından hazırlanan "Şehirli Kız - L'Arlesienne" ile kapılarını sanatsevenlere tekrar açıyordu.

L'Arlesienne, Alphonse Daudet'nin mevzudan çok şiire ehemmiyet vererek meydana getirdiği bir eserdi. Türkçeye Ali Süha Delilbaşı tarafından "Şehirli Kız" adiyle çevrilmişti.

L'Arlesienne, her seviyedeki seyirciye hitap edebilen bir eserdir. Bir hadisede insan ya kendini bulur, ya bir tanıdığını.. Kimi ağlar, kimi düşünür. Ama hiç sıkılan olmaz. Eser kesin çizgilerle belirtilmiş karakterler üzerine bina edilmiştir. Meselâ kocasının ölümünden sonra bütün ümitlerini oğluna bağlayan, onun gururlu erkek şahsiyetine vurgun bir ana, sessiz sedasız bir köşede duygulariyle başbaşa yaşıyan aşık genç kız, hisleri uyanmaya başlayan bir kızkardeş, şehirli kız'ın cilvelerine tutkun delikanlı piyesin temel direkleridir. Delikanlı şehirli kıza aşkla bağlanır, onunla evlenmeye kalkar. Tam bu sırada onun birinin kapatması olduğunu öğrenir, evlenmek ümidi suya düşer. Fakat içine düştüğü arzu çemberi gün geçtikçe onu sıkı sıkıya kavrar. Bir türlü şehirli kızı unutamaz. Ölümün kurtarıcılığından medet umar. Anası oğlunu ancak bir başka kadının kurtarabileceğine inanmaktadır. Delikanlıya ta çocukluğundan beri aşkla bağlı olan genç. kız, bir köşede tevekkülle beklemeden vazgeçer. Tutar delikanlıya yalvarır, fakat reddedilir. Kız ısrardan vazgeçmez. Istıraplara alışıktır. Onu üzen sevdiğinin ıstırab çekmesidir. Samanla delikanlı yola gelir, aşk hükmünü yürütmeye başlar. Tam her şey düzelmek üzereyken köye şehirli kızın sevgilisi gelir. Delikanlıma tahammülü tükenir, intihar eder.

Alphonse Daudet, eserin sonunda bir mukayese yapmıştır: Fredri'nin şehirli kıza olan aşkı ile Balthazar'ın Renaud kadına bağlılığı.. Piyes Balthazar'ın "İnsan yirmi yaşında ölür müymüş? Git bak.." sözüyle biter. Balthazar seneler senesi sabırla, tevekkülle bekler. Sonunda sevdiği kadım kolları arasına alır. Arzu yerini saf sevgiye bırakmıştır. Fredri kendini "arzu" nun pençesinden kurtaramaz. Hislerinin durulmasını, kıymetli tortusunu bırakmasını bekliyemez. İhtirası onu nihayet ölüme götürür.

Temsil

Geçen sene Cüneyt Gökçer'in sahneye koyduğu "Jesabelle" piyesinin büyük başarısıyla kıyaslanırsa, bu yıl kulüp maalesef çok zayıf bir kadro ve oyunla halk huzuruna çıktı denilebilir. Bu, Sanatsevenler Kulübünü idare edenler için kötü bir puandır. Piyes seçimi ve tevzi işinin ehil ellerde bulunmaması bu neticeyi vermişti.

Piyesi oynayanlar daha ziyade henüz amatör kimseler.. Teknik ve bil-

Sanatsevenler Kulübünde "Şehirli Kız"
Sahne küçük ama iddialar büyük

Okuyucu mektupları

Politikacılar hakkında

F tarihinde Zaferde Türk Sesi ile alâkasının olmadığını ilan eden Dr. Sarol'un bu sefer ikinci ilânını da gördünüz mü? Görmediyseniz takdim ediyorum..

Hususi ortaklık mukavelesiyle sahibi bulunduğumuz TÜRK SESİ Gazetesini müştereken ittihaz edilen kararla 25.4.1956 tarihinde kapamış ve alâkalı müesseselere keyfiyet bildirilmiş bulanmasına rağmen ortaklardan Atıf Sakar'ın yeniden TÜRK SESİ gazetesini çıkartmaya bağladığı öğrenilmiştir.

Kendisiyle ve gazetesiyle hiçbir alâka ve irtibatım olmadığı görülen lüzum üzerine ilan olunur.

Dr. Mükerrem Sarol
A. Oğuz Akal

İ. Züğürdoğlu - İstanbul

Cemal Köprülünün, Edirneli C. H. P. lilerin birlikte resim çektirme tekliflerini nâzikçe reddettiğini yazıyorsunuz. Sizin de söylediğiniz gibi C. Köprülü kendini elan D. P. li biliyor. C. Köprülünün D. P. den çıkarılması kararı gerçek bir karar değildir. Menderes ile F. Köprülünün danışıklı bir oyunudur. Bu oyun bir vakit bazı Isparta milletvekilleri için de oynandı. O milletvekillerinin müfrit milliyetçiliklerinden D.P. nin pekala haberi vardı, ama iş kötüye varınca Menderes onları fedaya ma» bur oldu ve onlara "sizin fikriniz bence de mukaddestir ama sizi feda etmek zorundayım. Sisinizi kesiniz, uslu durunuz, gene sizi alacağım" dedi. Böyle bir oyunu Menderes 6-7 eylül hadiselerinde Kıbrıs Türktür Cemiyeti Başkanına da yaptı.

C Köprülü takririni geri almadı: Prensip adamı.. Gruptaki taxririn görüşülmemesi için bu oyun oynandı. 5-6 ay sonra tekrar D.P. ye alınacak. Resmi onun için çektirmedi.

Fazilet Kurtaran Ankara

Mecmuanızın 26 Mayıs 1956 tarihli son sayısında yeni Ekonomi ve Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci hakkında gene tecavüzkârane neşriyatta bulundunuz. Zeyyat Mandalinci'den ne istiyorsunuz siz? Pireyi deve yaparcasına en ufak bir hadise dahi olmuş olsa bundan faydalanmak bir nimetmiş gibi, ikide bir Zeyyat Mandalinci'ye çatmanızın sebebi nedir? Ne yaptı size? Mecmuanızın nesrini menetti ve ekmeğinizi elinizden aldı da sizi aç mı bıraktı, yahut - Türkçe deyimle - babanızı mı öldürdü Yoksa?...

M. **Faik Erbil - İstanbul**

lerinin, bütün hüsnüniyetlerine ve canla başla çalışmalarına rağmen eksik olduğu görülüyor.

Bu gibi toplulukların içinde bulundukları teknik imkânsızlıklar malumdur. Ama ışık, makyaj, dekor, kostüm bakımından biraz alâka gösterilseydi daha iyi netice alınabilirdi. Her nedense amatör topluluklarda oyuncu" pek çok olur, fakat sahne gerisi kahramanları hemen hemen aç çıkmaz. Bunların sayısının da artması şüphe yok ki, yarınki tiyatromuz için büyük kazanç olacaktır.

Hüseyin Mumcu dekor ve kostümü aynı itina ve başarıyla hazırlamış. Dekor eserin ruhuna intibak ettirilmiş, fakat kostümler.. Elde ne varsa oyunculara rasgele giydirilmiş gibi. Halbuki dekorda yapıldığı gibi kostümler de ucuza maledilmekle beraber bir buluş taşımalı, ifadeden mahrum olmamalıydı.

Mark Reis, tam bir operet havası içinde dolaştı durdu. Bu oyunda onun külhaniliği, serkeşliği, çapkınlığı sadece atılmış ceket, çarpık giyilmiş kasketle verilmemeliydi. Sahne tecrübesi fazla olanlar bile biraz fazla dekora çarpıyorlardı.

Semih Sergen rejisör ve aktör olarak elinden geleni yapmaya çalışmış. Belli ki severek» inanarak uğraşmış. Yalnız eserin şiirine hem rejisi, hem de aktörlüğü ile biraz daha girmesi, icabederdi. Sonra sahne imkansızlığına rağmen, oyunda dram bakımından erişilen bazı şahikaları hakkım vererek kullanması lazımdı. Ölüme gidiş, diğer giriş çıkışlardan farklı olamadı. Kalabalık sahneler de ise ayarsız birikmeler oluyordu. Bunlar biraz da kendisinin de oyunun içinde olmasının kaçınılmaz pürüzleridir.

Semih Sergen, müsait fiziği ile sahnede çok şey kazanıyordu. Şüphesiz bu bir aktör için lüzumludur. Yal--z satırların gerisindekini içinde duyamıyor, bu yüzden de duyuramıyordu. Oyununu bu kuruluktan kurtarması icabederdi. Bundan başka Semih Sergen, ruhen hasta, toy ve romantik bir köy delikanlısından çok sesli sedalı ve sert hareketli bir kasaba külhanbeyini andırıyordu.

Balthazar da Yalın Tolga, rolünün verdiği fırsatları kaçırdı. Kostüm, makyaj kadar Balthazar'ın ruh yüceliğine de dikkat etmesi duygu olgunluğunu verebilmesi icabederdi. Bu suretle sesini kullanışta, jest ve mimiklerinde eriştiği olgunluğu daha da değerlendirebilirdi. Mark Reis hayatı, tecrübeleri ottu Balthazara taban, tabana zıt, aşka gülen, kadını tek bir duygu ile alıp, bırakan biri yapmış olabilirdi. Alışıla gelmiş her gemici tipi rind ve kalenderdi, ama operetlerin karikatürleştirdiği çapkın külhanbeyi değildi. Baykal Saran bu havadan kurtulamadı nedense.

Türkan Boranın anne rolünde hazan yerinde oyunu, bazan yersiz haykırışlariyle lüzumsuz jestleri vardı. Zaman zaman bir mimik monotonluğuna kapılmasına rağmen, iyi idi

Melek Koçer, Renaud Kadını daha iyi verebilirdi. Seyirciye değil, Balthazara oynaması lâzımdı. Hele eski sevgilisi Balthazar'la karşılaşınca sahnesinde heyecanlandığım biraz olsun belirtebilmeliydi. Gülyüz Senler Saf rolünde yaratıcı olabilir hattâ zaman zaman sahneyi çalabilirdi. Tecrübesizliği ve rejisörün üstünde yeter derecede işlememiş olması onu sildi.

Vivette'i oynayan Suzan Uztan'ın en çok diksiyona ehemmiyet vermesi icabederdi. Bu bakımdan zaman zaman kulak tırmalayıcı hatalara düştü. Oyunu samimi ve cana yakındı. Hele sevgilisi Fredri'ye ilânı aşk sahnesinde bu meziyeti büsbütün ortaya çıktı.

Şehirli Kız piyesi salonu ve sahnesi çok küçük olan Sanatsevenler Kulübü için çok kalabalık bir eser. Cep Tiyatrosu tipi sahnelerde oynanacak eserlerin kadrolarının beş altı kişiyi geçmemesi icap eder. Maksada ancak bu suretle ulaşılabilir. Bunu idarecilerin unutmaması lâzım gelirdi.

Ama her şeye. rağmen tiyatroyu seven, bunun için uğraşıp didinen bu topluluğu alkışlamak icap eder. Bu topluluğu kusurlarım biraz daha düzeltmiş olarak, yakın bir zamanda yeni bir eserle sahnede görmek bütün sanatseverlerin arzusudur.

Sanatseverler Kulübünün devamlı temsiller verme teşebbüsü, ufak tefek kusurlarının hoş görülmesini icap ettirecek kadar faydalı ve cesaretli bir harekettir. Türk Tiyatrosunun istikbali, şimdilik, devlet veya resmi daireler tarafından himaye gören teşekküllerden çok bu gibi amatör toplulukların çalışmalarına bağlı görünmektedir.

S P O R

Hüseyin Akbaş künde deniyor
Netice : tuş..

Güreş

Türk gibi kuvvetli

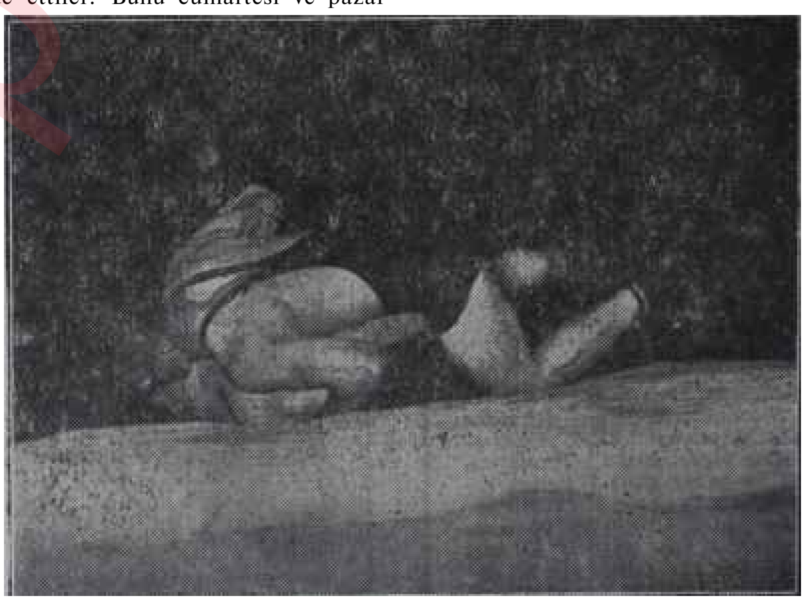
Geride bıraktığımız haftanın pazar akşamı Mithatpaşa stadını dolduran binlerce meraklı ayakta, gözleri yaşlı olarak tam altı defa bayrağımız şeref direğine çekilirken bando ile birlikte millî marşımızı söyledi. Prova edilse, günlerce çalışılsa bu kadar uygun, bu kadar güzel ve bu kadar beraber bir marş söylenemezdi. Sanki tek bir vücutmuş gibi.. Aynı iman, aynı, his ve ayni düşünceye sahip binlerce, yüz binlerce insan aynı dakikada stadda olduğu gibi radyolarının başında da sevinç gözyaşlarını saklıyamamışlardı. Bu baba yadigârı sporda, genç şöhretlerimizin kazandığı basarı ile ne kadar iftihar etsek azdır. Yokluk, tahsisatsızlık, imkânsızlık içerisinde feragatle çalışan ve her türlü zorluğu yenen bir avuç insanın kazandığı başarı, kendilerine bu imkânları vermeyenlere pek güzel bir cevap teşkil etmektedir.

Saat 24.00 sularında idi. Mithatpaşa stadı bir anda gündüz gibi aydınlandı. Ellerindeki gazeteleri yakan seyirciler beraberce "Dağ Başım Duman Almış" marşım söylüyorlardı. Halk bu hava içerisinde stadı terk etti.

Müsabakalar

25 Mayıs cuma günü saat 16.00 da Birinci Dünya Kupası Güreş Şampiyonası müsabakaları merasimle başladı. Pistte 19 millete mensup güreşçiler yer almış bulunuyordu. Şehir Bandosunun peşinden eski dünya şampiyonlarımız Yaşar Doğu, Nasuh Akar, Gazanfer Bilge, Nurettin Zafer, Haydar Zafer, Mehmet Oktav Türk Bayrağını taşıyarak geçtiler. Halk kendilerine büyük tezahüratta bulundu. Bunu-müteakip Millî Eğitim Bakanı Ahmet Özel şeref tribününden açılış nutkunu verdi. Bakan kısa süren Türkçe ve Fransızca nutkuyla bütün sporculara muvaffakiyetler diledi. Daha sonra F.İ.L.A. Başkanı Fransız Roge Coulon konuştu. Cuma günü yapılan müsabakalarda güreşçilerimiz beş galibiyet elde ettiler. Bunu cumartesi ve pazar günü yapılan diğer karşılaşmalardaki seri galibiyetler takip etti. **Pazar a**kşamı Türk takımının şampiyon olacağı belli olmuştu. En kötü ihtimaller dahi bizi takım ha1inde birinciliğe götürüyordu.

Final maçlarından sonra altı sıklette güreşçilerimiz Dünya Serbest Güreş Şampiyonu oldular .Bunlar sıra ile: 62 kilo Hüseyin Akbaş. 57 kilo Mustafa Dağıstanlı, 73 kilo İbrahim Zengin, 79 Kilo İsmet Atlı, 87 kilo Adil Atan ve ağır sıklette Hamit Kaplandır. 62 kiloda Japon güreşçisi Sasahara en fazla göz dolduran ecnebi güreşçi olmuştu. Rus Salimulin ve Bayram Şiti ittifakla yenen Sasahara bu kiloda Dünyâ şampiyonluğunu kazanmıştır. Kendisinden büyük şeyler beklenen Bayram Şit maalesef güreşe iyi başladığı halde aldığı netice üçüncülükten ileriye gitmemiştir. 67 kiloda Bestaev (Rus) Mehmet Çelebiyi yenerek dünya şampiyonu oldu. Mehmet Çelebi genç ve henüz beynelmilel minderde tecrübesi olmayan bir güreşçidir. Üçüncülük dahi kendisi için bir başarı sayılabilir. 73 kiloda Rus Balavatze İsviçreli ile yaptığı maçta sakatlanmamış olsaydı bu kiloda muhakkak ki iyi bir derece alabilirdi. Üç gün yapılan müsabakalarda en fazla heyecan uyandıran karşılaşma hiç şüphe yok ki ağır sıklette Hamit Kaplan ile **Rus** Arsene arasında cereyan eden müsabaka idi. Hakem heyeti baştan sona kadar ağır kilolu rakibinden üstün güreşen Hamit Kaplanı acaip bir kararla sayı hesabiyle mağlûp ilân etmişti. Bu hal tribünleri dolduran ve sadece hakka inanan, binlerce meraklıyı bir anda teessüre uğrattı. Jüri heyeti ise müdahale etti ve hakemlerin kararının tamamen aksine olarak ittifakla Hamit Kaplam galip ilân ediverdi. Fransız Federasyonu Başkam Coulon'un müsabakaların hemen başında söylediği bir sözü bu-

İbrahim Zengin ve rakibi
Silindir çalışıyor

rada hatırlamamak imkansızdı. Başkan şöyle diyordu: "Güreşlerde haksızlık yapan hakemleri kolundan tutup atacağız." Aradan bir hayli zaman geçmiş olmasına rağmen bu hakemler hakkında Beynelmilel Federasyon bir karar vermiş değildir.

Olimpiyatlardan önce

Sekiz sıkletin altısında serbest güreşte şampiyon oluşumuz bizleri Melburn Olimpiyatları arefesinde iyimser düşünmeye sevketmiş bulunuyor. Evet bu netice hiç bir zaman küçümsenecek neviden değildir. Melburnda karşımıza bugünkü rakiplerimizden fazla olarak güreş vadisinde iddialı olan bir tek rakip daha çıkacak: İsveç...

Dört ay evvel kendi memleketlerinde yaptığımız karşılaşmada bu kuvvetli rakibi de 8-0, 8-0, 7-1 yenmiştik Bu itibarla 1956 Olimpiyatlarında anormal şartlar hariç, takımımızın serbest güreşte Dünya şampiyonluğunu kazanması normal bir netice olacaktır.

Güreş festivali

Mehter takımının çaldığı hava Mithatpaşa stadını dolduran seyircilerin hayalinde Yavuzların, Kanunilerin Avrupaya yaptığı seferleri canlandırdı. Stadda sanki bir ordugâh kurulmuştu. Mehter sefere kalkacak olan ordunun maneviyatım kuvvetlendirmek içim cenk havası çalıyordu. Spor böylece tarihi bir defa daha dile getiriyordu. Tertip edilen güreş festivali hakikaten başarılı geçti. Bunda belki de ilk defa böyle bir organizasyon yapılmış olmasının rolü vardı. 28 Mayıs pazartesi günü saat 17.00 de başlayan festival sanki bir gün evvel serbest güreşte kazanılan zafer için tertip edilmiş bir eğlence gibi cereyan etti. Mehter takımının alkış toplayan gösterilerinden sonra saat 19.30 a kadar Karakucak güreşleri yağlı güreşler ve milli oyunlar seyirciler tarafından zevkte heyecanla takip edildi. Gece tertip edilen fener alayı ayrı bir heyecan vesilesi oldu. Bunu Japonların "Yudo" Aba» İsviçrelilerin Şivingen ve Sumo güreş gösterileri takip etti. Alkış toplayan bu gösteriler saat 28.00 de sona erdi.

Su Sporları

Milli yelken ekibi

22 temmuzda Yugoslavyada yapılacak olan Avrupa yelken şampiyonasına katılacak milli Türk yelken ekibi geride bıraktığımız haftanın cumartesi ve pazar günü Kalamış koyunda yapılan final müsabakaları neticesinde tesbit edilmiştir. Müsabakalar gayet çetin geçmiş, ilk gün dördüncü yarışta rahatsızlanan İstanbul Yelken Kulübü müsabıklarından Erdoğan yarışı terk etmiş, fakat daha sonra tedavi edilerek beşinci yarışa katılmak istemiştir. Bu du**rum karsısında Su Sporları Federasyonu Başkam Rıza Salih Saray itirazda bulunmuş ve elindeki tabib raporunu muteber saymayarak Erdoğanın yarışa iştirak etmesine mani olmuştur. Bunun üzerine idarecilerle Federasyon Başkam arasında sert münakaşalar cereyan etmiş, fakat Federasyon başkam kararından geri dönmeyince Yelken Kulübü idarecileri durumu protesto etmek maksadiyle müsabakalardan takımlarım çekmişlerdir. Mahmut-Hilmi, Vecdi-Baha ayni puvanla kazanarak birinci gelmişlerdir. Böylece bu dört kişi bizi Yugoslavyada temsil edeceklerdir. Yelken kulübü idarecileri Beden Terbiyesine ve hattâ Danıştaya müracaat edeceklerini ve haklarım arayacaklarını söylemektedirler.**

Futbol

Hususi maçlar

Lig maçlarının tehir edilmesi üzerine haftayı boş geçirmek istemiyen büyük kulüpler muhtelif şehirlerde hususi organizasyonlara girilmişlerdir. Galatasaray cumartesi günü Bursada Acar İdmanla yaptığı karşılaşmayı 5-0 kazanmış. Fenerbahçe ayni gün Ankarada Güneşsporu 5-3 yenmiş, ertesi gün ise Karagücüne 2-1 mağlûp olmaktan kurtulamamıştır. Mustafanın hücum hattında nazım rolü oynayan Lefteri bir gölge gibi bütün oyun müddeti içinde takip etmesi mağlûbiyetin başlıca sebebi olarak gösterilebilir.

MUHABANK'ın

Her Hesap Sahibine Bir Ev

plânı ile ilgili İZMİR GÖZTEPE'deki arsalarından biri...

Ayrıca 150.- TL. lık.

Küçük Cari - Tasarruf mevduatı hesap sahipleri arasında çekilecek keşidelerde

Apartman Dairesi

TÜRKİYE ESKİ MUHARİPLER BANKASI A. O.

Ankara - İstanbul - İzmir

TÜRKİYE JOKEY KLÜBÜ

Ankara İlkbahar At Yarışları

Her Hafta Perşembe, Cumartesi ve Pazar günleri yarış yapılacaktır

PERŞEMBE YARIŞLARI Saat 16.00' da
CUMARTESİ YARIŞLARI Saat 15.00' de
P A Z A R YARIŞLARI Saat 14.30' da başlıyacaktır.

Gençlik Parkı içinde satış gişeleri, Satış Bürosu açılmıştır

Geçlik parkı içindeki satış yerleri, hafta içinde, münhasıran Hipodroma gidemiyecek at severler için açılmıştır...

Satış Gişeleri ve Bürosu

GENÇLİK PARKININ İLLER BANKASI KARŞISINDAKİ
ATATÜRK KAPISI METHALİNDEDİR

SATIŞLAR : Perşembe, Cumartesi günleri saat 10 dan 14 e kadar devam edecektir.

TEDİYELER : Perşembe koşularının kazançlı biletleri, Hipodromda, Cumartesi, Pazar ve Pazartesi günleri
CUMARTESİ koşularının kazançlı biletleri de PAZAR, PAZARTESİ ve ÇARŞAMBA günleri Hipodrom GEÇ TEDİYE kişelerinden yapılacaktır.

A N K A R A
H İ P O D R O M
M Ü D Ü R L Ü Ğ Ü